Zoomalia

ION EREMIA

din Țara

ION EREMIA

NEÎNFRÂNŢII DIN TARA ZIMBRILOR

Roman

EDITURA MILITARĂ. BUCUREŞTI, 1986
Coperta: FL. CREANGĂ

ARMIA DREPTĂȚII

I

Ajuns sus, pe culme, acolo unde Pietrele Doamnei se înalţă spre ceruri ca nişte altare de cremene ce proslăvesc nemărginitul, Lehaci-neamiş, căpitanul străjerilor câmpulungeni, descălică printr-o săritură tinerească. Desfăcu chinga şi aşeză şaua şi teltia pe o lespede. Apoi, scoase căpăstrul şi slobozi calul său de munte, scund dar vânos şi sprinten, pentru ca bălanul să-şi tragă răsuflarea şi să pască pe îndelete iarbă grasă şi înmiresmată. Îşi descheie mundirul de urşinic, cu bumbi de rubin şi ceaprazuri de borangic, spre a se răcori niţel. Apoi, lăsându-şi pe ceafă cuşma de miel, împodobită cu surguci din pană de cocoş de munte, oacheşul oştean îşi sumeţi capul cu plete cârlionţate şi negre şi îşi implântă adânc privirile în depărtările însângerate de trandafirii zorilor de zi.

Plecase de la schit înainte de cântatul cocoşilor, anume pentru a gusta această privelişte neasemuită care este răsăritul soarelui pe Rarău.

În faţa lui, se întindea o mare de spumă, neclintită şi neprihănită, pe al cărei liman dinspre soare-răsare se cerneau domol foi de măcieş. Curând, petele aprinse începură să se lăţească tot mai mult, precum sângele pe scama unei răni proaspete. Deodată, un vulcan aflat undeva, dincolo de zări, irumpe spre ceruri, în jerbe uriaşe de carmin, potopind cu lavă însângerată azurul şi lacul cel alb şi nemişcat.

Pe urmă, pasămite pentru că viforniţa aceea de roşu îi tulburase vederea, i se păru că s-a deslănţuit din înaltul cerului o ploaie vijelioasă de stele căzătoare de toate culorile, cari lunecau pe boltă, explodând în snopi de artificii arămii, portocalii,

limonii, verzui şi albăstrui, ca nişte curcubee făcute ţăndări.

Închise ochii ameţit. Ah! roşu ăsta nepământesc de frumos, purpura aceasta cerească ce i-a tulburat simţurile şi l-a fermecat, culorile acestea vrăjite cari l-au îmbătat, unde le-a mai întâlnit el oare?…

… Poate într-un tablou de meşterul veneţian Mantegna, văzut la şcoala de arte liberale din Liov, unde pribegise câţiva ani împreună cu bunul său prieten Gligore, fiul neîmpăcatului duşman al Lehacilor, marele vornic al Ţării de Jos, Nistor Ureche… Ba nu!… Nu acolo, pe pereţii şcolii iezuiţilor şi nici pe cei ai şcolii Frăţiei Ortodoxe a întâlnit asemenea culori vrăjite!…

Acum îşi aduce aminte bine unde s-a întâmplat asta. Asta s-a petrecut la Suceviţa, an-vară, când privea uimit şi fermecat frescele de pe zidurile mânăstirii. Da, acolo a întâlnit culorile acestea nefiresc de frumoase, pe cari prietenul său, Alburel-zugravul, neegalatul reprezentant al neîntrecutei şcoli româneşti de pictură le-a furat de pe bolţile Rarăului, precum Prometeu furat-a focul din ceruri.

Vijelia culorilor începuse să se domolească, para de foc să se îmblânzească, în clipa când în zare, printre colţi de stâncă şi spinări de munţi păduroşi, se ivi coiful daurit al craiului tăriilor, faţa zâmbitoare şi privirea oblăduitoaie a sfântului soare. O răsuflare uşoară, pornită dinspre obcini, o şoptire duioasă a firii înfioră molizii şi pinii şi clinti marea cea de spumă, care începu să se destrame. Printre spărturile ei, se iviră ochiuri de cer limpede, ce se lărgiră tot mai mult, sclipind ca solzii albaştri-aurii ai lostriţelor din apele repezi din vale. Curând, suliţele de aur ale craiului înălţimilor alungară în nefiinţă cele de pe urmă frânturi ale mării, de spumă. Strălucirea soarelui izbândi pe deplin, în întreaga împărăţie albastră a cerurilor.

Acum că perdeaua de dantelă vaporoasă dintre el şi depărtări se ridicase, căpitanul de străjeri privea până în afundul zărilor, răsucindu-se uşor pe călcâie, spre cele patru vânturi, ca să îmbrăţişeze cu ochii mândra, sloboda şi neatârnata Ţară a Câmpulungului, ţara zimbrilor, parte a toată Ţara Moldovei.

În partea dinspre miazăzi, în hăul văii adânci şi prăpăstioase, sclipea ca argintul sprinţara Bistriţă, maica plutaşilor, mândria prislopenilor, dornenilor, chirilenilor şi broştenilor. Ochii i se opriră uimiţi şi vrăjiţi asupra minunatei dăltuiri în piatră de la Chiril, o adevărată dantelă de cremene, săpată în stâncile Giumalăului şi Pietrosului de apa vijelioasă a Bistriţei. Apoi, privirile sale merseră mai în adâncul zărilor, spre mândrele aşezări munteneşti ale dornenilor, sate din Ocolul Câmpulungului, trup şi suflet din cetatea de scaun a ţării zimbrilor. Nu se vedeau de acolo, de pe culme, fiindcă erau ascunse prin văile Dornei şi ale Negrei, dar el le cunoştea bine, căci bătuse cu piciorul fiecare ulicioară din Dorna Candrenilor, Poiana Stampei, Poiana Negrii, Şarul Dornei.

Toate erau sate de români slobozi, judeci pe ocinile lor, stăpâni încă pe munţii lor, pe păşunile lor, pe pădurile şi poienile lor, pe iezerile, râurile şi ferestraiele lor, deşi neamul cel lacom şi nesătul al boierilor Balş urca ameninţător către ei, dinspre Broşteni, ţintind să-i vecinească pe toţi.

La acest gând din urmă, inima i se strânse în piept. Cunoştea bine pofta prădalnică şi puterea Balşilor. Sprijiniţi cu tărie, ca şi Urecheştii, de către oblăduitorul *jupanilor*, al boierilor mari, Ieremia Moghilă-voievod. Ştia ce mare primejdie îi aşteaptă pe dorneni. Avea însă încredere în cerbicia şi virtutea lor, căci le cunoştea bine feleşagul, ei fiind, ca şi câmpulungenii şi moldoviţenii, străjeri sub porunca sa.

Căpitanul se răsuci apoi către apus şi mângâie cu privirea veşmântul verde de brad şi culmea

înaltă şi prelungă a Obcinii Mestecănişului, locul de obârşie al apei Moldovei. Pe valea aceasta, se înşiruiau satele de munteni dârji şi harnici: Suliţa, Breaza, Botuş, Fundu Moldovei. Şi ele făceau, cu rândul, slujbă străjerească de oameni de margine.

În partea dinspre miazănoapte, în depărtări, ochii săi întâlniră spinările mătăhăloase ale culmilor Feredeului şi Tomnatecului. Din mijlocul lor, izvorăşte şi pogoară, cu unduiri subţiri şi sclipitoare, apa Moldoviţei, spre aşezările răzăşeşti de la Vama, pentru a se îmbrăţişa acolo cu maica ei, Moldova, în preajma târgului de scaun al câmpulungenilor. Şi valea Moldoviţei, de la Argel şi până la Vama, a fost bătută de el cu piciorul de nenumărate ori, pentru a-şi vedea străjerii, sau pentru a-şi desfăta ochii la măiastră ctitorie a lui Alexandru cel Bun şi Petru Rareş.

În faţa lui, la poalele Rarăului, în valea cea adâncă unde şerpuia Moldova, turlele bisericilor şi acoperişurile caselor din Câmpulung sclipeau în bătaia soarelui, ca nişte jucării poleite. Tare îi mai este drag acest târg străvechi, poate cel mai vechi din întreaga Moldovă! Şi asta nu numai pentru că este leagănul neamului Lehacilor, locul unde el a deschis ochii şi a copilărit, ci şi pentru că aici bate inima celui mai mândru şi slobod ţinut din Ţara de Sus şi din toată Moldova, inima Ţării Câmpulungului. Inimă de adevărată republică întărită cu străvechi privilegii de autonomie.

Şi ochii căpitanului mângâiară din nou, cu duioşie, mândra cetate de scaun a câmpulungenilor, care se înşira ca o salbă de argint pe valea îngustă a Moldovei, de-a lungul unui sfert de poştă din malurile ei.

Apa care fermecase pe Dragoş „descălicătorul“ îşi făcea loc cu greu de la apus spre răsărit, printre cele două culmi împădurite ce străjuiau oraşul, pentru ca s-o cotească apoi spre miazănoapte, către locul de întâlnire cu Moldoviţa. Apoi, o cotea din nou, spre răsărit, spre a scăpa la larg, în preajma

minunatelor ctitorii muşatine, Humorul şi Voroneţul, şi a se îndrepta de acolo, spre miazăzi, către Baia, întâia cetate de scaun a Moldovei măritului Ştefan-voievod. Şi căpitanul încercă să însoţească, până dincolo de zare, drumul apei dragi care i-a legănat şi i-a alintat copilăria.

Nu se mai sătura privind de aici, am creştetul Rarăului, mândra patrie a câmpulungemlor cei slobozi şi semeţi, colţul cel mai fermecător al Moldovei, leagănul neamului său de răzeşi viteji, nemeşiţi şi miluiţi cu ocini, prin uric cu pecete de la Ştefan-vodă cel Mare!… Dar, se întreabă Lehaci în gând, soarbe el zările, cu ochii însetaţi şi fermecaţi, numai pentru că îi este dragă ţara Câmpulungului? Fără îndoială că nu. El face aceasta şi pentru că este un mare îndrăgostit al firii. Mai mare decât mulţi dintre fraţii săi munteni, născuţi în împărăţia asta a frumuseșii şi a vrajei.

Da, este un mare îndrăgostit al firii! Frumuseţile naturale îl mişcă, îl răscolesc, îl înalţă, îi creează o adevărată stare de beţie, de extaz. Ele îi dezlănţuie stări de bucurie nestăpinită, manifestată adesea într-un chip de-a dreptul primitiv şi copilăresc: saltă în mers, chiuie, cântă, se opreşte în loc, pentru a-şi întipări adânc în minte un tablou fermecător, porneşte apoi brusc înainte, în căutarea de noi privelişti cari să-l desfete. Ori de câte ori se află singur în mijlocul acestei naturi măreţe, pe crestele munţilor falnici, sub cerul de un albastru atât de pur, dominând culmi înveşmântate sărbătoreşte şi văi de argint sclipitor, se simte în prada unei patimi adânci şi neostoite, care îi răscoleşte trupul şi sufletul…

Slujba lui de staroste de străjeri îi hrănea şi îi înteţea şi mai mult această nobilă patimă. Trebuind să privegheze cum îşi îndeplinesc câmpulungenii datoria de străjeri cu rândul, ei bătea cu piciorul întregul hotar cu ţinutul transilvan, de la izvoarele Dornei, până la izvoarele Moldoviţei. Drumul

acesta era întotdeauna pentru el un adevărat praznic. Un praznic al frumuseţii şi al desfătării.

Se întreba adesea de unde îi vine această patimă pentru frumuseţile firii.

Dacă s-ar lua după foştii lui dascăli iezuiţi, ar trebui să creadă că ea reprezintă „aspiraţia către absolut'', sau „unirea dintre om şi Creatorul său"…

Dar el îşi dă seama că la mijloc este cu totul altceva. El simte că patima lui pentru frumuseţile firii, aspiraţia lui către frumos este cu totul altceva decât un produs al spiritului. El simte la originea ei ceva mult mai puternic şi mai concret decât spiritul: viaţa însăşi. Setea lui de frumos este sete de viaţă. Instinctul lui de armonie este instinct vital, nevoie de trăire.

Aşadar, îşi încheie gândurile fostul elev al şcolii iezuiţilor leşi, frumuseţea este expresia vieţii, a naturii. Legile armoniei sunt legile vieţii. Frumuseţea mediului natural este expresia armoniei mediului biologic. Frumuseţea animală şi vegetală este armonie organică, vigoare, vitalitate.

Frumos este ceea ce-i apt de viaţă. Tot aşa după cum adevărat este ceea ce-i viabil.

La baza gândirii şi a artei, la baza filosofiei şi a esteticii stă deci viaţa, temelia a tot ce este gândit şi făptuit de om.

Aceste gânduri îl întristară parcă puţin, căci îi aduseră în faţa ochilor chipul bunului său prieten, Alburel-zugravul, cu care fusese coleg la şcoală la Frăţia Ortodoxă, la Liov. Părerile despre artă ale acestui mare pictor se deosebesc de ale sale destul de mult. În unele părţi, sunt în contrazicere cu ceea ce exprimase el acum. Încercă deci să se gândească la altceva.

Soarele se ridicase cu câteva suliţi deasupra zărilor. Un vânt blând şi mângâietor îi alinta pletele, aducând cu el miresmi de ciuboţica cucului, vulturică şi clopoţei. Lehaci privi spre calul care se pierduse în adâncul pajiştei de

păruşcă, firuţă şi rugină, luându-şi încă prânzişorul. Fluieră prelung, şi apoi îl chemă la el cu ţuţuieli drăgăstoase. Când bălanul se înapoie ascultător la stăpân, căpitanul puse şaua, strânse chinga şi potrivi căpăstrul şi zăbala. Apoi îşi scoase mundirul, îl prinse de ciochină, alături de arc şi de cucură, şi dădu semnalul de plecare.

Calul o porni singur înainte, pe drumul ştiut şi învăţat de mult. Poteca şerpuia pe o creastă pietroasă, tărcată cu iarba slincilor şi ţăpoşică. O viperă cu corn ţâşni în drum şi întâmpină semeaţă bidiviul, şuierând ca un gânsac şi unduindu-şi ameninţător furca limbii. Calul n-o băgă în seamă, la fel ca şi pe guşterul cel verde şi lucios precum frunza de merişor, care făcea de strajă pe o piatră.

Ajunseră pe o coastă domoală, cu tufişuri de smirdar şi de afini. În apropiere, câţiva zâmbri cu tulpini lungi şi ramuri sărace prevesteau apropierea pădurilor de molid şi brad. Un zăgan cu barbă de ţap, care hălăduia pe o cracă, ţâşni spre tării, şi, în câteva clipe, fu în înaltul cerului, de unde le priveghea mersul, prin rotiri largi şi legănări line.

Mai merseră puţin şi ajunseră pe creasta unei stânci fierăstruite de vânt şi vreme. Jos, la poalele ei, începea un plai larg şi domol, cu o pajişte întinsă, de firuţă, rogoz verde şi păiuş roşu. La marginea păşunii, acolo unde începe împărăţia pădurilor nesfârşite de molid şi brad, se găseşte stâna lui Boldur-judele, vrednicul vătăman de răzeşi din Fundu Moldovei, prietenul său preaiubit.

Va zăbovi un pic şi va sta de vorbă cu el, dacă întâmplarea îl va afla acolo. Judele vine destui de des la stână, în vremea asta, când se tund oile şi ciobanii nu mai prididesc cu treaba. Vor avea nu puţine lucruri de împărtăşit. Amândoi sunt frământaţi, în vremea din urmă, de griji apăsătoare şi de gânduri răscolitoare, căci amândoi au mult de furcă cu oamenii lui Ureche şi cu slugile sprijinitorului marelui vornic al lui Ieremia-voievod.

Se pare că Ureche a trecut de la harţă la izbeală în toată regula. Este limpede că vrea să le ia ocinile, să-i vecinească, să-i facă clăcaşi pe amândoi; mai întâi pe ei, capii semeţilor munteni din acest ţinut slobod şi neatârnat; apoi, pe toţi câmpulungenii, judeci din moşi-strămoşi, stăpâni peste munţii şi văile lor, cnezi pe ocinile lor, oameni volnici, slobozi, încă dinainte de întâiul „descălicat“.

La gândul ăsta întunecat, Lehaci-neamiş simţi cum începe să-i fiarbă sângele în vine, de mânie. „Ce vremuri negre şi ruşinoase am apucat!“ vorbi el singur, plin de obidă. Apoi, după ce scuipă cu scârbă în lături, îsi reluă şirul gândurilor.

Niciodată norodul din această parte de ţară românească n-a fost atât de împilat de boieri, ca acum. Vremurile de volnicie şi dreptate, din timpul domniei muşatinilor, au apus de mult. De când curţile domneşti s-au umplut de lefegii străini, cei cari alcătuiau temelia oştii şi a ţării, răzeşii şi neamişii, vrednica oameni slobozi cari hrăneau şi apărau Moldova, adică ţara cum li se mai spunea acestor două stări, când se alegea domnul în faţa mulţimilor, când se hotăra războiul sau pacea, ori când se alcătuia oastea pe jos, nu mai au acum niciun cuvânt în cârmuirea statului.

Puterea a ajuns acum în mâna unui pumn de oameni, în mâna boierilor mari, a jupanilor, cari au închinat panilor leşi Moldova, fără s-o mântuie de beii turci, în mâna unor vânzători nemernici, cari ne-au făcut slugi la doi stâpâni deodată. Acum nu mai e nevoie de ţară. Acum e nevoie de o mână de vânzători cari să ajute leahului şi turcului, să stăpânească, să robească şi să jefuiască norodul. Cu cât frânele ţării sunt strânse în mai puţine mâini, cu atât îi este mai uşor stăpânului din afară să-şi facă poruncile ascultate, să-şi aducă la împlinire ţelurile lui întunecate.

În schimbul vânzării ţării către străini, liota de jupani moldoveni are mână slobodă să jefuiască

norodul: să stoarcă fără milă pe clăcaşi, să-i vecinească, să-i lase fără pământ pe răzeşi, să-i aducă la sapă de lemn pe neamişi – în vreme ce ei, boierii cei mari, îşi îndoiesc şi îşi înzecesc, peste noapte, averile.

Şi Lehaci-neamiş se gândi cu mâhnire, că numai în felul ăsta s-au putut naşte domni ca pribeagul Ieremia Moghilă, care a fost pus în scaun de oaste străină, care ascultă de leah, şi de turc, care le plăteşte tribut amândoura, care îşi mulţumeşte amândoi stăpânii. Numai în felul ăsta s-a putut naşte un asemenea boier mare ca Nistor Ureche, care – lucru de necrezut – şi-a sporit averea de şapte ori cât avea la începutul cârmuirii lui Moghilă, iar asta în mai puţin de zece ani; ori boieri ca Lupu Balş şi Nicuară Prăjescu, cari s-au îmbogăţit peste noapte. Ca să nu mai vorbim de liota de boieri de viţă nouă, de palicarii în caftane sau în odăjdii, stăpâni de clăcaşi boiereşti sau mânăstireşti, venetici aduşi din mahalalele Ţarigradului, în chervanele urdiilor turceşti. „Da, trăim vremuri de îngenunchiere, decădere şi ruşine! Moghilă şi uneltele lui au să ducă ţara la pieire!“’ zise Lehaci, gândind cu glas tare. Şi stupi, din nou, în lături, plin de scârbă şi mânie.

Drumul intră într-o vale îngustă şi afundă, ca o crăpătură de cutremur. Pereţii erau goi şi prăpăstioşi. Jos, abia că se vedea sclipind palid pârâul ce izvora de sub stânca despicată de zvârcolirile Rarăului, în vremuri străvechi. Poteca pogora, răsucindu-se ca un sfredel, în adâncuri, pe umeri şi praguri înguste, de cremene. Pe alocuri, brâul de piatră se frângea şi era înlocuit cu trepte crestate de munteni, ca un răboj, în stâncă.

Calul deschidea drumul cu călcături mlădioase de capră neagră, coborându-se în genună. Căpitanul, întrarmat cu arcul, îl urma cu paşi siguri şi sprinteni. După câtva timp, printre crăpături de stâncă, se iviră smocuri de zadă plăpândă şi de molizi firavi şi gheboşi, cari însufleţiră un pic

pustia de piatră şi înviorară coborâşul în fundul pământului.

Cam pe la mijlocul drumului, despicătura în munte se lărgi puţin, pereţii îşi îmblânziră lunecuşul, valea se deschise şi se lumină puţin. De pe o brână plină de grohotişuri, un ţap îi privea încordat şi nemişcat. Părea o sculptură florentină, dintr-un grup plastic cu sfântul Antoniu de Padua.

Căpitanul întinse braţul, încordă arcul, ţinti şi apoi slobozi săgeata. Ţapul făcu un salt în loc, se poticni şi căzu pe picioarele dinainte. Apoi se înălţă din nou, printr-o zvâcnitură tremurată a trupului, se repezi în jos şi pieri într-un cotlon nevăzut al văii, depănând, pe brâul de piatră albă, bete roşii, calde, vii.

Lehaci se gândi că dacă în locul săgeţii ar fi fost plumb de sâneaţă, ţapul nu s-ar mai fi sculat de jos. Dar cinstea lui de vânator îl oprea să folosească sâneaţa, chiar şi atunci când era vorba de gligan sau de urs.

Valea se deschise şi mai mult. Pâlcurile de molizi şi de zadă începură să se îndesească şi să se amestece cu tufişuri de salcie pitică şi anin verde. Covorul viu se înveseli, acoperindu-se cu alesături înflorate cu garofiţe de munte, luntricică şi ochii şoricelului. Susurul pârâului de jos începu să se audă şi să aline singurătăţile cu un zvon dulce de clavecin. Se apropiau de fundul văii.

Lehaci, înviorat puţin, îşi reluă firul gândurilor care îl frământau şi-l chinuiau. Este drept că domnia lui Moghilă şi a şleahtei lui de vânzători de ţară a fost curmată, acum cinci ani, de Mihai-Vodă. Bieţii ţărani, scăpaţi de pani şi de jupani, credeau că a venit vremea să se judecească, să redevină oameni slobozi şi să-şi primească înapoi ocinile smulse prin silnicie de boierii cei mari şi lacomi. Atunci, „în zilele lui Mihai-voievod, când s-au ridicat toate satele din ţară şi au jăcuit pre boieri’’ – cum au scris mai târziu diecii lui Moghilă, când Ieremia-vodă şi-a despăgubit

uneltele – atunci când Mihai-vodă a fost domn şi la Moldova, s-a sculat toată ţara. Oamenii veciniţi cu sila au alungat pe boieri de pe delniţele lor cotropite şi au ars uricele cele mincinoase, întocmite cu strâmbătate de către logofeţii domniei. Apoi au mers cu miile şi zecile de mii la Iaşi, la domnul Mihai, să le dea lor uric. Dar Mihai-vodă, deşi fusese numit de către duşmanul său neîmpăcat, pan Zamoisky, cancelarul Lehiei, „ţăran ambiţios şi lacom de slavă'' şi „domn al ţăranilor'', nu izbutise să facă mare lucru pentru ţăranii năpăstuiţi, căci copleşitoarea armie leşească ce s-a năpustit asupra sa, curând după ce se urcase şi în scaunul Moldovei, nu i-a dat prea mult răgaz să facă dreptate.

După ce Mihai-vodă a fost silit să ia calea pribegiei la Viena, iar Moghilă a fost reînscăunat de Ieşi în Moldova, sleirea clăcaşilor, vecinirea răzeşilor şi sărăcirea neamişilor s-au înteţit din nou. Singurul colţ de ţară unde Moghilă şi ai săi n-au îndrăznit să-şi bage labele a fost ţinutul câmpulungean. Le-a fost teamă, desigur, de vitejii din acea parte de ţară, pe cari veacurile de volnicie şi neatârnare i-au făcut semeţi, neînduplecaţi şi gata oricând să-şi apere drepturile cu sabia.

În vremea din urmă însă, lucrurile s-au schimbat. Două „căsătorii diplomatice'' izbutite i-au adus ca gineri lui Moghilă pe doi din cei mai puternici prinţi ai şleahtei poloneze, gata oricând să-i sară într-ajutor. Aceasta face din Ieremia-vodă stăpânul de neclintit al Moldovei, împotriva căruia nimeni nu mai îndrăzneşte să crâcnească. În acelaşi timp, jupanii ridicaţi de el, în frunte cu învăţatul şi vicleanul Nistor Ureche – pribeag şi el de multă vreme în Polonia şi înstrăinat de ţară, ca şi Moghilă – au ajuns în culmea puterii lor.

În felul acesta, simţindu-se mai tare ca oricând, marea boierime şi-a înteţit asalturile împotriva răzeşilor, neamişilor şi clăcaşilor. Aşa se explică

faptul că acum Urecheştii şi Balşii s-au încumetat să-şi întindă labele şi asupra ţării Câmpulungului.

„Dar cu noi nu le va merge! îşi încheie Lehaci gândurile sale răscolitoare. O să le tăiem ghiarele înainte de a creşte prea mari!“…

Şi trimise în adâncuri un stupit plin de scârbă, privind îndelung mărgica de spumă, care luneca iute, de-a lungul pereţilor, spre fundul hăului.

II

Ajuns jos, la poalele uriaşului de cremene, Lehaci-neamiş, furat de gânduri, nu-şi dădu seama decât târziu că a ajuns la o azvârlitură de băţ de stâna lui Boldur. Privi iute spre un tufan de anin, căci ştia ce-l aşteaptă. Se apropie în grabă, frânse o tulpină groscioară şi tare şi o trecu în mâna dreaptă, în locul arcului.

Lucrul se dovedi de îndată osebit de înţelept, căci abia apucă să facă vreo cinci paşi spre stână, că se şi trezi cu o sotnie de dulăi flocoşi, năpustindu-se în zbor de zmeu asupră-i, gata să-l facă fărâme cu colţii şi să năruie munţii cu urletele lor năpraznice.

Judele ţâşni din comarnic, urmat de trei vlăjgani aprigi şi porniţi să se ia de piept cu ursul. Căci despre moş Martin părea să fie vorba, judecând după hărmălaia nemaipomenită ce-o făceau zăvozii săi. Când văzu însă că are de a face cu oaspete drag, Boldur lăsă ciopârlacul în jos, zâmbind către cei trei ciobani cari îl însoţeau, şi zise îndeajuns de tare pentru a-l auzi şi căpitanul:

— Nu-i urs, dragii mei nepoţi, ci pajură!… Pajura străjerilor câmpulungeni.

— Ai dreptate, jude; numai o pajură ar putea scăpa nejumulită din labele zăvozilor domniei tale! spuse căpitanul zâmbind şi făcând cu ochiul înspre

şarle, cari mârâiau amarnic şi-şi arătau colţii de mistreţ, cu toate că stăpânii le stăteau în cale…. Aştia-s pardoşi, nu câni! — adăugă el, prefăcându-se uimit.

Boldur zâmbi pe sub mustăţi, îşi potrivi mai bine pe trup cămaşa cu brezărău, curată şi albă ca neaua, îşi săltă iţarii strânşi pe miilocel şi încreţiţi mult pe pulpe, îşi pipăi şerparul înflorat, îşi îndreptă cuşma brumărie, şi abia atunci porni cu braţele deschise în întâmpinarea bunului său prieten. Lehaci îl aştepta pe loc, zâmbind şi privind cu drag mândreţea de muntean, care semăna atât de bine, şi ca port, şi ca înfăţişare, cu chipurile de dachi, din gravurile de la şcoala iezuiţilor.

— Adă-mi bundiţa, Dragoş, porunci el unuia dintre nepoţi, după ce îl îmbrăţişă îndelung pe căpitan. Nu se cade să primesc aşa, aproape despuiat, oaspeţi de seamă ca neamişul Lehaci, prietenul nostru preacinstit şi preaiubit!… Iar voi, Călin şi Simion, daţi fuga şi pregătiţi cele de cuviinţă pentru un asemenea oaspe, care a flămânzit cutreierând munţii.

— Lasă-i locului, jude, îl încontră, fără prea multă tărie, căpitanul, căci mie mi-e foame cum îi cânelui a linge sare. Mi-am umplut straşnic burduhanul aseară, la schitul Rarău, c-o lostriţă cât pulpa de căprioară şi un colac cât roata carului.

— Ce-a fost aseară nu mă priveşte! Nime nu se grijeşte de ziua de ieri, ci de cea de azi şi de mâne.

— Într-un fel ai dreptate: trebuie să începem a ne gândi temeinic la ziua de azi şi, şi mai avan, la ziua de mâine. De aceea am şi dat pe la domnia ta: să ne sfătuim un pic, căci ne bat nevoile la uşă.

— Ne-om sfătui şi mai mult de un pic, şugui judele, dar mai întâi să te ospătez, căpitane. Hai şi te dezbracă şi te spală pe mânuri, adăugă el, folosind, în glumă, frânturi din graiul păcurarilor transilvăneni, de peste munte, cu cari se întâlnea uneori pe plaiurile cele înalte de pe lângă Cârlibaba, când căuta vreo mioară rătăcită. Hei,

băieţi, ce mai staţi, daţi fuga şi pregătiţi d-ale gurii! Duceţi şi calul cu voi şi aveţi grijă de el!

Flăcăii alergară spre împlinirea poruncilor, în vreme ce Boldur îl purtă de braţ pe căpitan într-un cotlon mai ferit şi mai umbrit al stânii, pentru a ţine sfat de taină, căci ghicise cam despre ce era vorba. După ce prietenul său se curăţă şi se răcori cu apă de izvor, începură sfatul, în timp ce dinspre comarnic veneau mirozne de miel fript, mujdei de usturoi mămăligă caldă şi brânză de burduf.

— Ce veşti mi-aduci căpitane? întrebă Boldur, după ce îmbrăcase pieptarul de miel, tivit cu blană de dihor pe margini şi înflorat cu cusături meşteşugite, adus de nepot.

— Nu tocmai bune, jude. Ureche a început să-şi arate iarăşi colţii.

— În ce fel?

— Ai aflat, cred, că în timp ce era de strajă, la locul său de datorinţă, un om din satul vostru, Cârstea-prisăcarul, un geambaş din Suceava a trecut hotarul dincolo, în Transilvania, ocolindu-l pe prisăcar, care se lungise, pesemne, la umbra vreunui tufan.

— Da, am auzit de isprava nevlegului nostru.

— Ştii că geambaşul ducea cu sine doi cai şi că i-a vândut la Năsăud?

— Da, am auzit şi de asta.

— Ştii ce urmează acum, după lege?

— Da, ştiu: obştea noastră trebuie să plătească o gloabă cât preţul celor doi cai.

— Lucrul pare uşor, la prima vedere. Numai că, ştii matale câţi aspri o să plătească satul vostru gloabă către domnie?

— Păi cât să plătească… cred că vreo două mii, căci e vorba de doi cai de ham, de soi prost.

— Ei! aicea-i aicea, jude. Aşa ar fi stat lucrurile, dacă Ureche nu şi-ar fi băgat coada în treaba asta.

— În ce chip?

— Iată cum. Vornicul domnesc din Câmpulung care stă mereu cu ochii pe noi doi, susţine că nu-i

vorba de doi cai de ham, de soi prost…

Boldur făcu ochii mari şi întrebă plin de mirare

— Da despre ce e vorba?! Noi avem veşti de la Năsăud că au fost cai de ham şi că au fost vânduţi cu cinci *ughi* fiecare, ceea ce face cinci zloţi moldoveneşti, sau o mie de aspri de talan.

— Adevărul ăsta este, îl ştiu şi eu, spuse căpitanul liniştit. Numai că vornicul din Câmpulung a căpătat de la birăul din Năsăud, pe bani şi pe plocoane, carte că gloabele cari s-au vândut nu sunt doi cai de ham, de soi prost ci doi cai sirepi, doi armigi de câte douăzeci de mii de aspri fiecare. Fireşte, vornicul de Câmpulung a făcut asta la rugămintea marelui vornic Nistor Ureche…

— Ptii! Asta înseamnă că obştea noastră trebuie să plătească o gloabă de patruzeci de mii de aspri!…

— Patruzeci de mii în cap, niciun firfiric mai puţin!… Asta face două sute de zloţi moldoveneşti.

— Două sute de galbeni!!… Nici nu mă gândesc să-i plătim, căpitane! Mergem la judecată!

Lehaci îl privi pieziş şi spuse:

— La judecată?! Pesemne că vreţi să plătiţi peste cei patruzeci de mii de aspri încă vreo cinci mii, pentru treapăd, pentru cheltuielile aprozilor.

— O să plătim, da scăpăm numai cu o gloabă de două mii de aspri, căci vom câştiga judecata, fiindcă avem dreptate.

— Dreptate aveţi, jude. Dar cine să v-o dea? Vornicul de Câmpulung?… Sau marele vornic Nistor Ureche, duşmanul nostru care ne vrea pământurile, omul cel mai puternic din Moldova, după vodă?

Boldur se îndârji:

— Vom merge, după judeţul vornicilor, la judecată domnească, la Divan.

— Veţi face alte cheltuieli, cu mult mai mari decât treapădul judecăţii vorniceşti, plătind treapădul, ciubotele, judecăţii domneşti.

— Vom face, dar vom câştiga judecata, vom plăti numai zece galbeni gloabă, nu două sute.

Căpitanul de străjeri zâmbi trist:

— Astea-s visuri deşarte! spuse el. Cu cine vrei să ţină Moghilă: cu voi sau cu vechiul lui tovarăş de pribegie, sluga lui credincioasă şi mâna sa dreaptă, Nistor Ureche?! În afară de asta, voi veţi veni în faţa Divanului cu câţiva jurători în opinci, în vreme ce oamenii lui Ureche vor aduce diresuri cu pecetea birăului de Năsăud. Cine o să izbândească?…

— Atunci, ce-i de făcut, căpitane? De unde să scoatem noi patruzeci de mii de aspri? Ar însemna să vindem mai bine de o jumătate din vitele noastre…

— Asta numai dacă s-ar găsi cine să le cumpere. Dar ce neguţător mai are bani acum, la câteva săptămâni după ce birarii au strâns cisla? Până la toamnă, când vin gelepii turci şi greci după oi şi boi, nu puteţi vinde aproape nimic, căci casapii din Ardeal, cari vin la târgul săptămânal din Câmpulung, cumpără puţine vite acum, vara. Dar până la toamnă e prea târziu.

— Păi de unde să scoatem bani mai devreme, căpitane, de unde??!

Lehaci privi în gol şi întrebă frământat de gânduri neguroase:

— Ştii ce vă aşteaptă dacă nu plătiţi gloaba, jude?

— Ştiu: potrivit legii, dacă obştea noastră nu poate plăti gloaba, atunci orice om cu bani o poate face în locul nostru, iar noi ne pierdem ocinile şi devenim clăcaşii acelui om, răspunse judele cu glas plin de obidă.

— Aşa este. Văd că ştii bine pravila. Dacă voi n-o să plătiţi îndată gloaba, se va grăbi s-o facă Ureche pentru voi, iar satul vostru va fi vecinit şi va intra în stăpânirea sa. Va fi al nouăzeci şi optulea sat al său.

— Din nenorocire, aiasta soartă ne pândeşte acum.

— Da, asta vă pândeşte. Dacă nu găsesc bani pentru plata gloabei, fundenni, în cap cu judele lor, Boldur, vor deveni cu toţii posluşnici ai lui Ureche, clăcaşi pe veci pe noua moşie a marelui vornic şi a urmaşilor săi.

— Ar fi cel mai mare prăpăd ce s-a abătut vreodată asupra satului nostru şi asupra ţării Câmpulungului!…

— Aşa ar fi, dacă am sta cu mâinile în sân.

— Păi de unde să scoatem atâta bănet, căpitane?!

— Strângeţi cât puteţi din satul vostru, tot ce aveţi de o parte, până şi ultimul firfiric de prisos. Restul împrumutaţi-l de la cămătarii din Baia şi din Suceava, zălogindu-vă pădurea, până la toamnă, când vin gelepii.

— Om face-o şi pe aiasta, că n-avem încotro…

Lehaci spuse cu glas stingherit:

— Cu vreo cinci mii de aspri vă pot împrumuta şi eu, fără zălog şi dobândă. N-am mai mult, căci după cum ştiţi, birul neamişesc s-a mărit de curând, prin „mila” lui Moghilă-vodă, de la treizeci de zloţi, la patruzeci şi cinci de zloţi, de fiecare crestare de răboj, ceea ce înseamnă că acum plătim cincisprezece galbeni pe an.

— Îţi mulţumim, căpitane, zise Boldur privindu-l cu recunoştinţă. Află că şi pe noi ne-a „miluit” Moghilă. Ieri au venit cămărăşeii domneşti să ne spună că strunga s-a mărit de la şapte la zece burdufuri mari de fiecare stână.

— Asta-i numai începutul, jude. În curând au să mărească şi sulgiul, ba chiar şi cisla. Îl cunosc eu bine pe Moghilă. Acum, după ce s-a încuscrit cu şleahtnici foarte puternici, Ieremia are mână slobodă. Mai ales că plăteşte mai departe haraci sultanului

— Plăteşte, că nu dă de la el

— Fireşte că nu dă de la el, ci de la noi. Tocmai de asta este aşa de mărinimos cu turcul. Şi nu numai cu el, căci pe lângă cei patruzeci de mii de galbeni, haraciul turcilor, el mai plăteşte şi treizeci de mii de galbeni pe an leşilor, tribut statornicit încă de la aşezarea lui în scaunul Moldovei de către oastea lui pan Zamoisky.

— Vai de capul nostru! Am ajuns mai rău decât asinul cu doi stăpâni! spuse Boldur plin de fiere.

— De, ce să-i faci, dacă la cârma ţării stau nişte vântură-lume şi vânzători de ţară ca Moghilă, Ureche, Prăjescu şi alţii ca ei!

— Ce să-i faci? Să le dai cu ţapina-n cap!… tună judele.

— Deocamdată nu putem face asta, îl domoli căpitanul. Aşa că, bunul meu prieten, vă sfătuiesc pe toţi fundenii să plătiţi gloaba cât mai curând, dacă vreţi să n-o plătească Ureche înaintea voastră.

— Om plăti-o, că altceva ce-am putea face?!…

— Plătiţi-o, căci nu-i vorba numai de voi, numai de soarta voastră. Dacă marele vornic izbuteşte să prindă rădăcini în satul vostru, atunci se va întinde repede, ca pirul, în toată ţara Câmpulungului.

— Aşa pare să fie. Nu trebuie să-l lăsăm să puie măcar un deşt în ţinutul nostru cel slobod.

— Da, nu trebuie, jude. Deocamdată îl vom opri, golindu-ne chimirul. Numai că pe calea asta nu-l vom putea ţine multă vreme în loc, pentru că ne va calici pe toţi şi astfel îi vom face jocul; sărăcindu-ne îi va fi uşor să ne vecinească. De aceea, trebuie să ne pregătim să-i dăm cât mai curând peste bot, adică peste rât…

— Aşa zic şi eu, căpitane. Trebuie să-l lovim napraznic, ca să-i piară pofta să ne mai prade! spuse judele de răzeşi strângându-şi pumnii.

— Aşa va trebui să facem, dar numai după ce vom pregăti totul cu chibzuinţă şi fără pripeală, zise Lehaci cu glas sfătos…

— Fireşte, nu trebuie să ne pripim.

— Mai întâi va trebui să lovim în slugile lui Ureche.

— Aşa cum loveşte în ele vestitul Pepelea

— Da, aşa cum face isteţul şi şugubăţul pribeag. Multe minunăţii se povestesc despre acest om. De unde o fi venit?

— Nu ştiu, căpitane. Se pare că-i un om tare umblat.

— Da, am auzit şi eu asta. Cică a colindat toată ţara romanească a Moldovei, toată Muntenia şi tot Ardealul, a umblat peste tot pe unde se vorbeşte româneşte.

— Aşa spune lumea. Dacă ai apucat să stai mai mult de vorbă cu el şi să-i câştigi încrederea, atunci îţi dai seama că ai în faţă un om osebit de ager şi de iscusit, înzestrat cu o minte ascuţită cum rar se poate întâlni.

— Da, am auzit şi eu despre asta. Când îl vezi întâia oară, nu dai două parale pe el. Dar, după ce l-ai cunoscut bine, rămâi cu gura căscată de ce-i poate capul şi pielea.

— Iacă un astfel de om ne trebuie nouă aici, dragă jude. Ne trebuie un Pepelea, ba chiar zeci de Pepelea, care să batjocorească slujitorii ticăloşi ai domniei, care să lovească în uneltele şi slugoii lui Ureche, Balş şi ai celorlalţi jupani hrăpăreţi.

— Ai dreptate, căpitane, ne trebuie câte un Pepelea sau mai mulţi în fiecare sat câmpulungean.

— Aş? este. Numai că oameni ca Pepelea sunt cam rari Dar, oricum, nici cu câmpulungenii noştri nu mi-i ruşine. Aşa că trebuie să luăm pildă de la Pepelea, dar să ne descurcăm singuri.

— Adevăr grăit-ai, căpitane! Trebuie să ne strângem rândurile si să începem şă-i luăm de chică pe duşmani, înainte de a fi prea târziu.

— Aşa e, jude. Tocmai de asta am venit aici. Să pregătim deci totul, cu răbdare şi înţelepciune, spre a ne întâmpina vrăjmaşul aşa cum se cuvine!

— Aşa o să facem, şi asta începând chiar din clipa de faţă. Dar, iată, au sosit flăcăii cu masa.

Aşezaţi măsuţa şi scăunelele aicea, băieţi! Sub bradul ista!

Şi Boldur curmă sfatul, pentru ca, în loc de cuvinte înţelepte, gurile celor doi vrednici munteni să frământe brânză untoasă şi miel gras şi fraged, iar gâtlejurile lor să se aline cu rachiu trecut de trei ori prin cazan. Îl îndemnă deci pe căpitan să înceapă ospăţul.

— Ei, şi domnia ta! se codi acesta râzând. Ai adus atâta vipt, de parcă ai avea oaspe la masă un zmeu, nu un om neînsemnat ca mine.

— Ba chiar a zmău aduci, căpitane, îl încontră judele. E drept că eşti, ca mai toţi muntenii noştri, nici prea nalt, nici prea scund, dar ai nişte spete, nişte braţe şi nişte pulpe, că nici ursul din pădure nu te întrece. Iar la vânătoarea de zimori şi de tătari, eşti zmău de-a binelea.

— Mă lauzi nemăsurat, prietene. Semn că mă iubeşti.

— Te laudă faptele tale, căpitane. Da ia loc pe scăunel. O să-ţi ţin şi eu hangul, însă aşa, mai în şoaptă…

— Ba fii bun şi ia-te după mine, adică înfulecă zdravăn! îl sfătui căpitanul, aşezându-se cu o vădită bucurie pe scăunel. Altfel cum o să dovedesc singur un miel întreg şi un burduf neînceput de brânză?! Dar cogeamite balercă de rachiu??!…

— Dacă vrei domnia ta aşa, atunci ţi-oi da şi eu un pic de ajutor. Numa să ştii că de mare folos n-am să-ţi fiu, căci zgăul mi-e încă plinişor. Nu-i niciun ceas de vreme de când am luat prânzişorul.

— Numai două bătăi strică…

Cei doi munteni zdraveni se proptiră în scăunele şi se puseră temeinic pe treabă. După o jumătate de ceas, pe masă nu se mai aflau nici măcar firimituri pentru vrăbii. Muntenii sunt oameni iuţi şi la treabă, şi la mâncare, ba chiar şi la iubit.

Iar asta numai pentru că aerul tare de pe culmi îi face ageri la toate.

După ce căpitanul mulţumi pentru ospăţ şi pentru omenit, îşi îmbrăţişă prietenul şi îşi luă rămas bun de la el şi de la nepoţii lui.

Apoi porni pe cărare, în jos. Curând fu înghiţit, împreună cu micul său bidiviu, de umbra urieşilor cu plete verzi şi iz de răşină.

III

Pepelea se aşezase de câtăva vreme în Ţara Câmpulungului, după o lungă pribegie prin Ţara Românească a Moldovei. De obicei nu sta prea mult într-un loc, căci, deşi nu avea în vine sânge de corturar, era amarnic chinuit de chemarea zărilor mereu noi, de viaţa slobodă şi plină de neastâmpăr şi neprevăzut a omului rătăcitor. Fireşte, el nu era un hoinar fără ţel, un pribeag fără liman, un vântură-lume fără credinţă. Ţelul lui erau aşezările omeneşti din cel mai frumos colţ din lume, care este ţara unde locuiesc vrednicii urmaşi ai dachilor şi romanilor, adică frumoasele meleaguri din ţările române – Muntenia, Moldova şi Transilvania. Credinţa sa era lupta împotriva răului şi oblăduirea celor sărmani şi mulţi, iar patima vieţii lui era aceea de a lovi şi a batjocori pe cei lipsiţi de omenie, lacomi, făţarnici şi vicleni, pe cei cufundaţi şi îmbătrâniţi în rele, adică pe cei bogaţi şi puternici, căci în vremea aceea, ca mai întotdeauna de altfel, bogaţi şi puternici erau numai cei cu apucături de fiară, adică cei cari erau înzestraţi cu harul de a-şi sfâşia fără milă fraţii întru obşte omenească.

Se aşezase în cetatea de scaun a ţării zimbrilor, în mahalaua sărăcimii, de la marginea târgului, alcătuită din ţărani slobozi fără pământ, din clăcaşi fugiţi de pe moşiile boiereşti sau mânăstireşti şi din tot felul de oameni cari trăiau de azi pe mâine,

lucrând cu vamă mici petece de pământ ale ţarinei din ocolul oraşului, ori muncind ca argaţi la negustori, sau calfe la meşteşugari.

Într-o zi toropitoare din vara leatului 1605 se întorcea spre casă, de la un bun prieten al său din ţara Dornelor. Mergea pe şleaul cel mare, care coboară de pe Mestecăniş spre Pojorâta şi Câmpulung, abia târându-şi picioarele, căci plecase pe nemâncate din Şarul Dornei, iar acum, la amiază, arşiţa şi drumul îl înfrânseseră. Se lungi într-o rarişte din apropierea şleaului şi trase un somn zdravăn fără vise.

Când se trezi, simţi un fel de leşin la lingurea. Pesemne că licoarea de Odobeşti, sorbită la prietenul său, secase de mult, iar burţii nu-i prea plăcea să stea pustie. De aceea scoase din straiţă un burduf cât o barilcă şi îşi luă un dărap de brânză untoasă. Apoi tăie o felie cât toate zilele din hlibanul copt în ţest, sparse o ceapă cât un buzdugan şi lăsă sarea să se moaie în ea. Pe urmă, începu să îmblânzească, cu mişcări domoale, jivina cea neîndurătoare şi nesătulă din burtă, care îl face pe om să se zbată şi să treapăde, de la venirea sa pe lume şi până la reîntoarcerea lui în lut.

Cum sta aşa şi se gândea, nu fără a-i veni să râdă, că viaţa şi viul poartă în sinea lor o necontenită şi fără noimă luptă cu moartea şi nefiinţa, ceea ce face ca trăirea să pară şi mai dulce, auzi în drum tropăituri, glasuri răstite şi oftături. Peste câteva clipe, în faţa lui se ivi un jalnic alai. Doi nefericiţi, unul tânăr şi altul bătrân, în straie ţărăneşti, zdrenţuite, se târau unul după altul. O frânghie făcută laţ în jurul gâtului atârna între ei ca un şarpe care îi încolăcise pe amândoi în acelaşi timp. În urma lor, doi oşteni cu feţe crunte, cu straie şi ciubote prăfuite, întrarmaţi cu tesace boante şi cu harapnice, îi mânau terfelindu-i cu vorbe de ocară şi înjurături groaznice.

Pepelea îşi dădu îndată seama despre ce e vorba. Asemenea privelişti cutremurătoare se întâlneau

des pe drumurile Moldovei, mai ales de la venirea lui Moghilă- vodă. Clăcaşii cari părăseau satele domneşti, boiereşti sau mânăstireşti, din pricina birurilor şi dăjdiilor copleşitoare şi a muncilor istovitoare, erau adulmecaţi, vânaţi şi apoi aduşi înapoi „cu ştreangul de gât'', cum suna porunca domnească. Când nefericiţii fugari izbuteau să treacă la leşi sau, la unguri, domnii ori dregătorii trimiteau cărţi la stăpânii acelor locuri, iar aceia îi prindeau. Îi aduceau până la hotar şi-i dădeau pe mâna zbirilor domneşti. Capii Moldovei, Lehiei şi ai Ardealului, precum şi căpeteniile ţinuturilor de margine aveau tractate şi înţelegeri ca să-şi înapoieze unii altora fugarii, clăcaşi sau robi, din ţările lor. Vorba ceea: măgar pe măgar se scarpină.

Pepelea privi cu milă şi plin de simţăminte frăţeşti la cei doi prinşi cari, după chip, păreau să fie tată şi fiu. Sufletul său fu adânc răscolit de triste aduceri aminte şi simţi dintr-o dată că arde de dorinţa de a-i scăpa din labele câinilor de pază domneşti şi a-i trimite în locuri ferite, unde sărmanii oameni să-şi facă un rost, printre locuitorii viteji şi mărinimoşi ai ţinutului acesta slobod pe care îl colinda. Din nefericire, însă, aşa ceva părea cu neputinţă.

Cei doi armăşei, văzând masă întinsa şi umbră deasă, hotărâră să facă popas în acelaşi loc cu Pepelea. Ei porunciră prinşilor să se oprească şi să se aşeze pe iarbă, la marginea drumului, spre a-şi trage un pic sufletul. Apoi veniră lângă Pepelea şi se aşezară nepoftiţi în preajma burdufului de brânză şi a hlibanului, privind ţintă într-acolo.

Hâtrul drumeţ i-a poftit îndată să se ospăteze după dorinţă. Armăşeii n-au aşteptat să fie rugaţi de două ori.

— Ce-s cu nelegiuiţii ăştia? întrebă Pepelea, arătând cu capul spre prinşi şi făcând cu ochiul celor doi clăcaşi.

— Ia, nişte bezmetici de vecini din Mălini. Au fugit acum un an de pe pământul lui boier

Căpătici, au trecut hotarul noaptea şi s-au aciuit la un casap român din Năsăud. Au trăit ei bine acolo, ca argaţi, până i-au dibuit străjile măritului principe al Ardealului, Bocskay, şi i-au izgonit înapoi de unde au venit.

— Bine le-a făcut! De ce şi-au părăsit ţara?!… Unde-i mai bine ca la noi, la Moldova?!… se prefăcu Pepelea că ţine cu Moldova lui Moghilă şi cu slugile lui credincioase din faţa sa, cari îi dijmuiau fără milă burduful şi hlibanul.

— Da' bună brânză mai ai frate! zise unul dintre mâncăi, cu mustăţi cât coarnele boilor. De unde o ai? Te-o fi costat bani buni…

— Nu m-a costat nici măcar un firfiric. Am primit-o de pomană, vorbi şugubăţul pribeag, cu faţa luminată de un gând straşnic,

— De unde?

— Ia de colo, de la stâna cea din vale, răspunse Pepelea, arătând cu degetul spre o târlă ce se afla la poalele Giumalăului, la vreo două leghe de ei.

— De acolo vii?

— Da, dintr-acolo. Am prin apropiere o prisacă, şi m-am dus după ceva faguri, ca să-mi îndulcesc copiii şi muierea.

— Da pe noi nu ne îndulceşti? întrebă cu neruşinare celălalt armăşel, un om sfrijit şi cu faţa ciolănoasă

— Vă îndulcesc, cum să nu! Aştept numai să mântuiţi burduful de brânză – răspunse batjocoritor Pepelea.

— Nu te teme. Îţi mai lăsăm şi ţie, îl linişti mustăciosul. Zici că-l ai de pomană?

— Da. Mi l-a dat baciul de sufletul pruncului său.

— Da' cum l-a murit pruncul?

— Hei… e o istorie lungă… făcu Pepelea, tărăgănindu-şi glasul. În timp ce se gândea ce minciuni să mai născocească, pentru a-şi bate joc cât mai tare de neruşinaţii de linge-blide cari îi

prădau merindea şi cari păreau cam plăpânzi la minte.

— Povesteşte-ne-o şi nouă, îi ceru mustăciosul.

— Păi, să vedeţi… începu el, baciul era în al noulea cer că cea de-a doua nevastă îi dase, tocmai acum, la bătrâneţe un prunc. C-o fi fost al lui, ori al vreunui flăcău din sat – ştii, muierea sta prea puţin pe la stână – asta-i greu de spus.

— Nu mai încape îndoială că l-a făcut cu vreun ibovnic! hotărî sfrijitul după ce înhăţase, fără să întrebe, încă un dărap de brânză şi încă unul de pâine.

— Aşa cred şi cu, se învoi Pepelea, luând din faţa lingăilor burduful aproape gol şi hlibanul hărtănit fără milă şi băgându-le în desagă. Numai că baciul socotoa că-i al său şi-şi iubea pruncul mai mult ca pe sine însuşi. De aceea îl ţinea tot umpul lângă el, împreună cu maică-sa care îl alăpta şi-l îngrijea.

— Poate ca îl şi drăcuia, căci plodul o ţinea departe de ibovnici.

— Poate, îngădui Pepelea. Însă mama-i mamă. Aşa că ea îl hrănea şi-l îngrijea cu dragoste şi cu credinţă. Într-o zi însă, căzu năpasta pe capul lor. În vreme ce copilul dormea în copaia lui, aşezată la umbra unui tufan de merişor, iar maică-sa îi spăla scutecele la pârâul din apropiere, o pajură cât un zgripţor le da târcoale în înaltul cerului…

— Acuma ştiu cum a pierit pruncul… îl întrerupse mustăciosul, mândru de descoperirea lui.

— Cum, ? îl întrebă Pepelea batjocoritor.

— Vulturul a căzut ca fulgerul, din înălţimi, a înhăţat pruncul şi l-a dus plocon la puii lui…

— Nu-i chiar aşa, îl desumflă Pepelea. Povestea e ceva mai lungă şi mai ciudată, adăugă el hotărât să le spună nătărăilor o minciună la înălţimea prostiei lor

— S-o auzim şi noi, zise nerăbdător sfrijitul.

— Pajura n-a avut vreme să-şi ducă prada la cuib, căci muierea a ţipat îngrozită, baciul a ieşit din comarnic, cu arcul în mână, a pus repede o săgeată, a ochit şi…

— … Şi a doborât pajura într-o clipită, prezise mustăciosul, sigur de el.

— Nu-i chiar aşa, îl dezamăgi Pepelea, căci baciul n-a slobozit săgeata.

— De ce?! întrebară cei doi tonţi, într-un glas.

— Păi de ce s-o slobozească?! Chiar dacă lovea pajura fără să atingă pruncul, odrasla lui tot se făcea fărâme când ajungea jos… îi lămuri mucalitul povestitor pe cei doi nerozi.

— Atunci ce dracu a făcut? întrebă mustăciosul, supărat că nu s-a gândit la aşa ceva.

— Păi ce să facă: a aşteptat omul o clipă potrivită, pentru a-şi smulge pruncul din ghearele vulturului, viu şi nevătămat.

— Păi putea să aştepte mult şi bine!…

— Vă înşelaţi. Prin apropiere se afla o claie mare de fân. Baciul a aşteptat până ce pajura a ajuns cam prin dreptul ei şi, cu puţin timp înainte de a fi deasupra ei, a tras, socotind clipa aşa de bine, încât, după ce a slobozit săgeata şi răpitoarea lovită a scăpat prada din gheare, pruncul a căzut taman pe mijlocul clăii…

— Nu mai spune!… zise batjocoritor sfrijitul. Atunci cum de a murit plodul? Doar a căzut pe moale!…

— Aveţi răbdare, zise liniştit Pepelea. O să aflaţi mai târziu. V-am spus doară că povestea e cam lungă şi cam ciudată.

— Bine, încuviinţă mustăciosul. S-o auzim mai departe.

— Baciul a alergat într-un suflet ca să-şi ia în braţe pruncul preaiubit, care plângea şi se zbătea după mă-sa în vârful clăii, urmă Pepelea. Cum se zbătea aşa, a alunecat din vârful girezii…

— … Şi a murit în cădere, încercă mustăciosul să prezică din nou

— Nici de data asta n-ai nimerit-o, isteţule! De ce n-ai răbdare?! De ce îmi iei mereu vorba din gură? Nu v-am spus că istoria e lungă şi ciudată?

— Păi ce dracu s-a mai întâmplat?!

— Iată ce s-a întâmplat: copilul s-a rostogolit uşor pe claie, la vale, şi a ajuns pe iarbă moale.

— Atunci n-a păţit nimic! Şi totuşi ne-ai spus că taică-so i-a făcut pomeni pentru odihna sufletului!… Nu mai înţeleg nimic! îşi ieşi din fire mustăciosul.

— Ce să-ţi fac! Dacă n-ai răbdare! De ce te grăbeşti să faci prooroci?! Ştii doar că soarta omului e mai de nepătruns decât noaptea cea neagră, fără lună şi stele!

— Ei şi ce!… mârâi mustăciosul. Iac-aşa îmi place mie să dau în bobi! Zi mai departe: ce s-a întâmplat după ce pruncul s-a rostogolit uşor pe iarbă?

— Spune dumneata!… o făcu Pepelea pe supăratul.

— Stăi, bre omule, nu te mânia, căută sfrijitul să-l împace. Istoria este aşa de ciudată, iar dumneata povesteşti aşa de aţâţător, că nu ne mai putem stăpâni nerăbdarea. Hai. Te rog, spune ce s-a petrecut cu pruncul!…

— Iacă ce s-a întâmplat, grăi Pepelea cam îmbufnat: tocmai când pruncul a ajuns pe iarbă, trecea pe acolo un lup.

— Ptiu, drace! Aşa nenoroc n-am mai văzut! izbucni mustăciosul.

— Da, aşa este, încuviinţă Pepelea. Lupul a înhăţat copilul..

— Şi s-a înfundat undeva, în vreun hăţiş şi l-a mâncat, zise mustăciosul, neputându-şi stăpâni năravul lui de prooroc.

— Poate că dacă s-ar fi întâmplat aşa ceva, ciobanul ar fi fost mai puţin zguduit şi nenorocirea ar fi fost mai mică, grăi poznaşul pribeag, cu tristeţe prefăcută, dar bucuros în sinea lui că mustăciosul cade mereu în capcană.

— Dar ce dracu s-a mai întâmplat?!… mormăi acesta din urmă supărat din nou că n-a brodit-o.

— Baciul a ţintit în lup, a tras, dar, cu toate că era un arcaş neîntrecut, săgeata a nimerit, de data asta, în prunc, căci lupul făcuse, pe neaşteptate, o întoarcere în loc. În felul ăsta, bietul tată a ajuns ucigaşul preaiubitului său fiu. Nici că se putea o mai mare nenorocire!… zise Pepelea cu nesfârşită întristare.

— Şi din pricina asta s-a scrântit la cap! descoperi mustăciosul, mândru de puterea lui de pătrundere.

— Aşa este! Ce minte ascuţită ai! îl lăudă Pepelea, ca zdreanţă pe milog. Nebun de durere, baciul şi-a izgonit nevasta, iar acum îşi împarte tot avutul la trecători, hotărât să se călugărească. Mie mi-a dat douăzeci de oi.

— Douăzeci de oi!!!… se minună sfrijitul.

— Da, şi pe deasupra, şi două burdufe de brânză.

— Dar oile şi al doilea burduf unde-s?

— Le-am lăsat în seama feciorului meu, care îngrijeşte prisaca.

— Şi de când a început baciul să-şi spulbere averea? întrebă sfrijitul.

— De vreo săptămână.

— Şi i-a mai rămas ceva din ea?

— I-a rămas destul, căci rar se iveşte câte un trecător prin preajma târlei sale.

— Atunci să mergem iute într-acolo! strigă sfrijitul chinuit de nerăbdare şi lăcomie. Rămâi tu aici, Flocosule!

— De ce nu rămâi tu, Scovergă?! îl încontră mustăciosul.

— Nu vă certaţi fraţilor, se vârî Pepelea între ei, cu gând de împăciuire. Ştiţi şi voi, ca şi mine, că pomana se dă la fiecare om în parte, pentru ca fiecare să zică „bogdaproste!“ şi să se roage pentru odihna sufletului mortului. Eu cred că e bine să vă

duceţi amândoi, ca să vă primiţi, fiecare, partea voastră.

— Şi cu tâlharii ăştia de clăcaşi cine rămâne?

— Cu „ticăloşii” ăştia rămân eu! răcni Pepelea, privind crunt către cei doi posluşnici.

— Bine, rămâi tu, încuviinţă Flocosul. Sunt sigur c-o să-i păzeşti straşnic, căci văd ce mult îi urăşti pe nelegiuiţii ăştia.

— Îi urăsc din toţi rărunchii!… urlă Pepelea, săgetând podanii cu priviri pline de vrăjmăşie.

— Atunci rămâi cu ei! pecetlui Scovergă învoiala. Ne întoarcem îndată.

Şi cei doi prostovani zburară spre stână, nerăbdători să se pricopsească de pe urma baciului cel scrântit la cap.

Îndată ce plecară tonţii, Pepelea se repezi la cei doi şerbi şi le tăie ştreangul ce le spânzura de gât. Sărmanii stăteau pleoştiţi şi buimaci, nevenindu-le să crează că sunt slobozi. Pepelea le dete iute merindea ce-i mai rămăsese şi apoi le porunci.

— Hai, ce mai staţi! Tundeţi-o cât mai e vreme! Duceţi-vă îndată la Fundu Moldovei, la judele salului, pre nume Boldur. Spuneţi-i că v-am trimis eu, proaspătul lui prieten, Pepelea…

La auzul numelui său, cei doi ţărani îngenunchiară în faţa lui şi voiră să-i sărute picioarele. Aflaseră de mult, de pe vremea când lucrau la casapul din Năsăud, despre vestitul răzbunător al norodului, căci el fusese cândva şi prin părţile acelea, spre a lovi fără milă în cei mari şi tari. De aceea se uitau acum la el ca la un sfânt.

Pepelea se feri în lături şi zise cu glas moale, înduioşat:

— Lăsaţi prostiile astea la o parte! Nu sunt sfânt de pe icoană, ci om ca şi voi. Ea sunt un om mai nevrednic decât voi, căci umblu teleleu, fără contenire, şi mă latră câinii din toate satele ţărilor române.

— Ba chiar sfânt eşti! strigă cu înflăcărare clăcaşul cel bătrân. Un al doilea Mântuitorul eşti!

Mântuitorul nostru, al mişeilor şi obidiţilor, Dumnezeu să ni te trăiască în vecii vecilor!… Şi nu se lasă până nu-i sărută mâna, lucru pe care îl făcu apoi, şi mai cu sârg, feciorul său.

— Duceţi-vă îndată la Boldur, le porunci din nou Pepelea cu glas şi mai moale ca înainte si ştergându-şi cu mâneca o lacrimă ce-i luneca pe obraz. Spuneţi-i că l-am rugat să vă ţină în locuri dosnice, sus, la munte, Lăsaţi-vă iute pe scurtătură, spre Pojorâta. Apoi luaţi-o de-a dreptul spre Fundu Moldovii. Repede, să nu vă ajungă din urmă zăvozii domneşti!

Prinşii cei slobozi se prăvăliră pe scurtătură, la vale, ca nişte bolovani desprinşi din creştetul muntelui. Curând, se pierdură în umbra pădurii. Pepelea îi însoţi o clipă cu privirea, dar nu-şi îngădui să guste din plin izbânda binelui asupra răului, căci avea treburi grabnice acasă şi era silit să pornească îndată la drum.

IV

Când ajunseră sus, pe culmea Holmului, logofeţelul Grigore Ureche sări sprinten de pe cal, îşi scoase coantăşul de feliandrăs, cu ape albăstrii şi, luminându-şi faţa sa oacheşă cu un zâmbet curat şi sfios de flăcăiandru cu tulei sub nas, spuse prietenului său, Lehaci:

— Să ne oprim puţin, neamişe, că le-am scos cailor sufletul. Să bem un strop de apă; e mare zăduf astăzi!

— Facă-se voia ta, Gligore, încuviinţă căpitanul, cu glas glumeţ, în timp ce-şi scotea mundirul leoarcă de sudoare.

După ce sorbiră cu lăcomie din ploşti, priviră amândoi lung spre mânăstirea din vale, care părea o cetăţuie cu ziduri de piatră, înalte şi groase,

ridicată în mijlocul brădetului ce se întindea până la apa Suceviţei.

— Moghilă şi-a făcut aici mai degrabă o cetate decât un locaş de închinăciune, bagă de seamă căpitanul.

— A făcut ceea ce a făcut şi taică-meu la Secu.

— Se pare că marele vornic a fost acela care l-a sfătuit pe Moghilă să înalţe o astfel de zidire.

— Ba eu cred că lucrurile stau tocmai pe dos, căci tata şi-a sfârşit ctitoria abia acum doi ani, pe când Ieremia- vodă, acum nouă ani.

— Ei, nu s-ar putea spune că Moghilă şi-a sfârşit-o, de vreme ce prietenul nostru Alburel mai lucrează la ea.

— În privinţa picturilor, ai dreptate. Ele n-au fost sfârşite în 1596, odată cu zidirea, deşi s-a zugrăvit în frescă, adică pe tencuiala umedă.

— Ştiu. Asta din pricină că meşterul zugrav al bisericii a căzut de pe schelă şi a murit acum nouă ani, tocmai când mai avea un pic până să-şi termine picturile.

— Da, au mai rămas câteva locuri goale înăuntru — în naos şi în gropniţă – şi afară, pe peretele dinspre miazănoapte. Moghilă a umblat multă vreme după un meşter care să mai fie la înălţimea celui răposat. Anul trecut, din îndemnul meu, tata i-a vorbit de prietenul nostru, şi cred că n-a greşit.

— N-a greşit deloc. Alburel este un mare artist. Eu îl preţuiesc mult pentru harul lui bogat de zămislitor de frumos şi pentru dăruirea lui de artist adevărat.

— Ai dreptate. Alburel este un mare pictor. Arta sa oglindeşte stilul moldovenesc, care, din vremea lui Ştefan-vodă şi Petru Rareş, şi până astăzi, culege laude neprecupeţite în lumea creştină.

— Aşa este. Pictura în frescă şi arhitectura bisericească din Moldova sunt preţuite mult nu numai în sânul ortodoxiei, dar chiar şi în rândurile catolicismului.

— Eu cred că frescele noastre, mai cu seamă cele pictate de Alburel – care, în treacăt fie zis, este un geniu – sunt la înălţimea vestitelor fresce de la Florenţa, Padova şi Assisi, ale lui Giotto, despre care am auzit amândoi vorbindu-se atât de mult la Şcoala Iezuiţilor.

— În ceea ce-l priveşte pe Alburel, deşi îl preţuiesc în chip osebit, mi-ar fi foarte greu să-l măsor cu un artist de mărimea lui Giotto, căci n-am văzut decât o singură frescă a prietenului nostru – care grăieşte totuşi foarte mult despre marile sale însuşiri –, anul trecut, când am dat pe la Suceviţa.

— Acum şi-a sfârşit toate compoziţiile, şi tocmai de aceea m-a lugat să te chem şi pe tine. Ţine la părerea ta la fel de mult ca la aceea a mea. În afară de asta, vrea să sărbătorim împreună terminarea operei sale.

— Dacă o stropim cu vin vechi si nu cu aghiazmă, atunci mă învoiesc s-o sărbătorim, logofeţele.

— O vom stropi cu mischet de Hârlău şi grasă de Cotnari.

— Dacă-i aşa, atunci „pe cai“! — porunci căpitanul dându-şi cuşma pe ceafă şi plescăind cu poftă din buze.

Cei doi prieteni încălicară în grabă şi coborâră spre apa Suceviţei, aproape la trap. După ce ajunseră în vale, trecură prin satul mânăstiresc, stârnind mare zarvă şi răscoală printre pruncii clăcaşilor şi câinii aşezării cu numele mânăstirii Suceviţa şi, după ce mai străbătură vreo jumătate leghe, ajunseră în faţa ctitoriei lui Gheorghe şi Ieremia Moghilă.

Mânăstirea părea cu adevărat o cetate. Zidul de piatră, care o împrejmuia pe toate cele patru laturi, era gros de zece picioare, înalt de douăzeci şi prevăzut cu ochete pentru sâneţe şi arcuri. La fiecare colţ străjuia câte un turn puternic, din care se putea trage bine cu săcăluşa şi archebuza. La

mijlocul laturii despre miazănoapte, se afla un al cincelea turn, unde se găsea poarta grea, de gorun, pentru intrarea în mânăstire.

Când auzi tropote de cai, Alburel le ieşi iute în întâmpinare.

Vestitul pictor era un tinerel înalt, cu plete aurii, cu mustăcioară şi bărbuţă ca spicul de grâu copt, cu faţă albă, de fetişcană, şi cu ochi de viorea. Pesemne că tot neamul lui era cu faţă albă şi gingaşă, de vreme ce purta numele de Alburel.

Meşterul zugrav îşi conduse prietenii în odaia sa din arhondaric, mare, luminoasă şi strălucitor de curată. Îi lăsă să se cureţe de praf şi să se spele, iar el porni după ale gurii. Dar după ce făcu câţiva paşi spre uşă, Lehaci îi stătu împotrivă şi îi ceru, în semn de preţuire, ca mai întâi să le arate opera sa, şi apoi să-i ospăteze. Gligore se alătură cu plăcere, deşi nu trecuse nici două săptămâni de când văzuse picturile murale ale prietenului său. Alburel primi bucuros.

Ieşiră tustrei afară şi coborâră treptele de piatră ale arhondaricului. În mijlocul curţii, se ridica, zveltă şi impunătoare, biserica mânăstirii, cu turlă înaltă şi subţiată şi cu bază alungită şi treflată. Spre deosebire de bisericile ortodoxe din răsărit, cari, potrivit arhitecturei bizantine, au bază pătrată şi turle hemisferice, bisericile din Moldova au bază prelungă, – prin adăugarea gropniţei la cele patru părţi obişnuite ale locaşurilor de închinăciune ortodoxe, pridvorul, pronaosul, naosul şi altarul – şi au siluetă zveltă, prin înălţarea şi subţierea turlei, sub influenţa arhitecturii gotice.

Alburel se opri în faţa peretelui de la miazănoapte unde zugrăvise marea lui compoziţie *Scara cerurilor*. El o mai numea şi *Vămile văzduhului*, căci ea se întemeia pe legenda cu acest nume, care spune că omul trebuie să treacă, după moarte, printr-un şir de vămi unde i se cântăresc faptele cele bune şi cele rele.

Fresca înfăţişa o scară cu un mare număr de trepte, pictată oblic de-a lungul faţadei. Pe fiecare treaptă era scris numele unui păcat sau al unei virtuţi. Un grup de călugări urcau treptele apăraţi de îngeri, fiind ei oameni bogaţi în virtuţi şi săraci în păcate. Un alt grup sta gata să se prăvălească în hăul iadului, în vreme ce un al treilea grup, de oameni păcătoşi, fusese deja împins de către diavoli spre străfundurile iadului, unde îi aştepta o udubaie înspăimântătoare, cu o mulţime de capete verzi.

Întreaga compoziţie era pictată pe un fond de culoare roşie-purpurie, neobişnuit de frumoasă, care îi aduse aminte lui Lehaci de culoarea tăriilor, sus, deasupra piscurilor, când răsare soarele pe Rarău. Căpitanul, admirator al clasicismului si al Renaşterii, bagă de seamă cu plăcere că talentatul pictor, care înlocuise dogma religioasă a judecăţii de apoi cu povestirea populară a vămilor văzduhului, tratase tema cu multă măiestrie, simţ al amănuntului şi al pitorescului şi cu multă forţă lirică. Rostogolirea păcătoşilor în adâncurile iadului era redată într-un chip dramatic, plin de fantezie şi mişcare. Desenul care închipuia nefericiţii ce se prăbuşeau în gol, înotau şi se zbăteau în aer, era iscusit, exact, natural, viu şi plin de dinamism. Cetele de îngeri cu aripi uneori roşii-vişinii, alteori verde strălucitor, ori albastru cu sclipiri metalice, îmbogăţeau coloritul fermecător şi monumental al frescei. Dracii, desenaţi aşa cum şi-i închipuia poporul, cu trup de ţap şi cap de om, erau mai degrabă hazlii şi caraghioşi decât înfricoşători. Semn că artistul era îngăduitor cu păcatele oamenilor şi ale sale proprii.

— Te-ai apropiat mult de ceea ce trebuie să însemne arta, prietene, zise Lehaci, după ce privise vreme îndelungată minunata frescă a lui Alburel. Fireşte, n-ai ajuns încă la arta adevărată, la arta clasică, reprezentată de elenism şi de Renaştere.

— Nici n-am să ajung vreodată la asa ceva, căci nu năzuiesc la o astfel de artă, grăi Alburel cu modestie în glas, dar cu o sclipire uşoară de mândrie în ochi.

— E lesne de înţeles: asprele canoane ale Erminiei te silesc să nu te îndepărtezi prea mult de pictura bizantină, spiritualizată, abstractă şi convenţională, şi să nu te apropii prea mult de pictura Renaşterii, întemeiată pe senzualism, naturalism şi perspectivă.

—Te înşeli, căpitane. Eu nu urmez canoanele erminiilor greceşti şi nu-s ucenicul umil şi supus al artei bizantine. Eu sunt copilul artei noastre, care reprezintă drumul cel drept în artă.

— Şi care-i „drumul cel drept în artă”? întrebă Lehaci cu o uşoară înţepătură în glas.

— După noi, calea cea dreaptă în artă se află la jumătatea drumului dintre Roma şi Bizanţ, dintre Renaştere şi Erminie, dintre senzualism şi spiritualism.

— Foarte adevărat! îl întări Gligore. *In medio stat virtus…*

— Aşa-i, încuviinţă căpitanul. Dar cred că acum nu este clipa cea mai potrivită când să frământăm această problemă atât de încurcată.

— Foarte bine! strigă vesel Alburel. O să facem asta când ne vom reîntoarce în odaia mea. Bineînţeles, cu ajutorul nectarului zeilor de pe culmile Hârlăului şi ale Cotnarilor.

— Ţi-a ieşit un sfânt din gură! făcu Gligore râzând.

— Aşa zic şi eu! i se alătură cu bucurie Lehaci. Nimic nu mă inspiră mai mult decât vinul de Cotnari.

— Bun! făcu Alburel surâzând. Vei avea vinul de Cotnari şi tot ce-ţi va dori pipota. Deocamdată să mergem înlăuntrul bisericii, ca să vedeţi alte compoziţii, în care am pus tot sufletul şi meşteşugul de care am fost în stare.

Merseră tustrei în naos, unde se opriră în faţa compoziţiei lui Alburel numită *Facerea lumii*. Căpitanul fu atras şi mişcat în chip deosebit de un minunat peisaj, cu o pajişte fermecătoare, bogată în flori, cu soare şi lună cari se strevăd prin norii cerului plumburiu, cu planuri suprapuse cari sugerează perspectivă.

— Văd că ai părăsit stâncile sterpe, atât de des întâlnite în picturile bizantine, şi ne-ai redat un îmbietor şi înduioşetor colţ de ţară a românilor cu garofiţe şi maci, zise Lehaci cu faţa bucuroasă.

— Da, este adevărat. L-am aşezat pe Creator în mijlocul unei pajişte moldoveneşti. Am pus însă, pe ici şi colo, şi chiparoşi pentru a păstra tradiţia ortodoxă. Dar am pictat pentru ai noştri. Măria sa Ieremia-voievod şi înalt prea sfinţitul mi-au spus că zugrăvelile de pe pereţii bisericii au rostul de a face înţeleasă norodului Sfânta Scriptură, căci, din boscorodelile slavoneşti ale popilor, oamenii nu pricep nimic.

— În privinţa asta, grăi Gligore Ureche, se poate spune că tu şi ceilalţi meşteri zugravi moldoveni, în frunte cu cei de la Voroneţ, Humor şi Suceviţa, aţi izbutit să scrieţi, cu iscusinţă şi pe înţelesul poporului, Biblia, pe pereţii bisericilor noastre.

După ce mai văzură şi câteva picturi ale meşterului căzut la datorinţă, cari dovedeau mari însuşiri, merseră în odaia lui Alburel, din arhondaric. Acolo îi aşteptau păstrăvi, pui fripţi, cu mujdei, sarmale moldoveneşti, poale în brâu şi, pe deasupra, vin undelemnos de Hârlău şi nectar verzui de Cotnari.

După ce se înfruptară din bunătăţi şi închinară o cupă de Cotnari pentru picturile lui Alburel, acesta întrebă adresându-se lui Gligore Ureche:

— Dar pentru Letopiseţul tău, să cutezăm a închina o uleieş, iogofeţele?

— De ce nu!…

— … Ai început să-l scrii? întrebă căpitanul, după ce băură.

— Am început, răspunse Gligore. Dar îl scriu în grai curat românesc. Nu în limba asta „savantă'', învăţată în şcoli străine, pe care o vorbim acuma.

— Să bem pentru viitorul nostru mare cronicar, Gligore Ureche! strigă Lehaci, spre deplina mulţumire a prietenilor săi.

Ş închinară până în zori, când limbile li se înţepeniră şi ochii li se închiseră singuri.

V

Căpitanul de străjeri măsura în lung şi în lat, cu paşi iuţi şi apăsaţi, odaia sa de slujbă, mare cât o mânăstire. În mână ţinea o carte domnească, întărită cu peceţi grele, pe care îşi arunca din când în când, ochii. Era din cale-afară de mânios, dar. Deşi era singur căuta, din obişnuinţă, ca chipul să-i ascundă supărarea.

Trimisese, de mai bine de doua ceasuri, un vătăjel călare, după judele Boldur şi feciorul său, Nicanor. Acum privea, mereu, cu nerăbdare abia stăpânită, clanţa uşii.

O mare năpastă se abătuse din nou aspra bieţilor răzeşi din Fundu Moldovei. Şi asta, numai după un răstimp de o lună de când izbutiseră să scape, cu grele jertfe, de năpasta cea cu gloabele de ham pe cari uneltirile lui Ureche le prefăcuseră în cai sirepi, de mare preţ. De astă dată însă, se pare că nimic nu va ma putea să scape pe bieţii oameni de robie. Şi nu numai atât: se pare că povestea lor nefericită se va sfârşi cu vărsare de sânge. În afară de asta, s-ar putea ca mânia cerească, ori, mai degrabă, cea domnească, să se abată nu numai asupra lor, ci şi asupra nenorocoşilor supuşi ai lui vodă Moghilă, din Câmpulung.

Tocmai de aceea va trebui să facă totul pentru ca treaba ce-a plănuit-o să izbutească. Asta va atârna, în primul rând, de nefericitul fiu al nenorocosului său prieten, Boldur, de bietul Nicanor, care va trebui să pornească în curând pe un drum ce poate să-i aducă mântuirea sau pierderea capului. Dar va atârna, fireşte, şi de noroc. O asemenea treabă nu va putea fi dusă la împlinire, oricât de isteţ şi de vrednic s-ar dovedi băiatul, dacă norocul nu-l va sălta un pic de subsiori.

În sfârşit, clanţa se mişcă. Uşa se deschise încet, cu cuviinţă, şi în prag se ivi trupul vânjos al judelui. Chipul lui, senin de obicei, părea îngrijorat. Pesemne că vătăjelul apăsase mai mult decât trebuia asupra poftirii grabnice pe care o făcuse, prin el, căpitanul. Ori, poate, faptul că fusese chemat la căpitănia străjerilor şi flăcăiandrul său drag, singura sa odraslă, îl pusese pe gânduri pe jude… „Oricum, are de ce să fie neliniştit. Asta o va vedea în curând“ – gândi căpitanul.

Judele se descoperi plin de cuviinţă, mai mult spre cinstirea prietenului său decât a stăpânirii, şi se îndreptă spre mai marele străjerilor câmpulungeni, care îi ieşi, tot atât de cuviincios, în întâmpinare. În spatele lui se ivi, cu paşi sfioşi, un flăcău năltuţ, cu obraji şi mijloc de fată, dar cu piept de pajură, ca al lui tătâne-so. Iţarii strânşi de trup îi desvăluiau pulpele înalte, frumos arcuite şi coapsele puternice, bine dăltuite, făcute parcă anume ca să îmbujoreze nevestele din sat şi să tulbure gândurile neprihănite ale codanelor. Bundiţa, deşi nu era la fel de scumpă ca a lui taică-so, căci pe margini n-avea blăniţă de dihor, ci de mieluţ nou născut, era parcă mai frumoasă, căci era împodobită cu minunate cusături, înflorate si colorate cu măiestria pe care numai o dragoste fierbinte de fetişcană o poate avea.

După ce le strânse mâinile, căpitanul îi pofti să stea pe scaune, în timp ce el se aşează la masa lui de

lucru. Judele primi poftirea, dar fiu-su rămase cuviincios în picioare, îndărătul lui. După câteva clipe de tăcere apăsătoare şi nerăbdătoare abia stăpânită cei doi fundeni chemaţi grabnic la Câmpulung îl auziră pe căpitan cuvântând:

— Dragii mei, v-am poftit să veniţi neîntârziat aici, şi vă mulţumesc că mi-aţi făcut voia. Îmi dau seama, după chipul vostru, că nu vă aşteptaţi la vreo veste bună. Din nefericire, nu vă înşelaţi…

— Ştiam aiasta de la bun început, căpitane, spuse cu tristeţe Boldur. Binele şi-a luat rămas bun de mult de la noi.

— Ai dreptate, jude. Se pare că se codeşte mult până să se reîntoarcă în satul vostru.

— Te ascultăm, căpitane. După cele ce am pătimit în vremea din urmă, când am fost siliţi să ne vindem şi cămeşile de pe noi, ca să nu ne vindem vecini lui Ureche, nimic nu ne mai poate zgudui. Altceva mai rău decât lanţurile n-ar putea să ne-aştepte.

— Fireşte, un lucru mai rău decât lanţurile n-ar putea să vă aştepte, spuse cu strângere de inimă căpitanul. S-ar putea însă să vă aştepte ceva la fel de rău ca robia, cu singura osebire că lanţurile robiei pot fi totuşi fărâmate, mai devreme sau mai târziu…

— Vrei desigur să spui că ne aşteaptă moartea, căpitane, căci numai lanţurile ei nu pot fi frânte de către om.

— Într-un fel ai dreptate, jude: odată ce moartea ne-a înlănţuit, nimic nu ne mai poate smulge din îmbrăţişarea ei de gheaţă. Totul este însă ca să ne ferim, cât putem, din calea ei…

— Da, să ne ferim! Câtă vreme avem copii şi muieri şi câtă vreme mai avem zile, să ne ferim de coasa morţii! Dar vorbeşte, căpitane, grăieşte pe şleau, nu ne lua pe ocolite, că inimile noastre, de atâta venin, au ajuns nesimţitoare ca piatra.

Căpitanul îşi privi lung şi cu drag prietenul, îl încurajă din ochi şi zise, silindu-se să zâmbească:

— Se pare că vătăjelul meu călare a cam sărit peste cal şi v-a făcut să credeţi că-i vorba de o năpastă de neînlăturat. Ori poate eu însumi v-am făcut să credeţi asta, în clipa de faţă. Lucrurile însă nu stau chiar aşa. Este adevărat că vă pândeşte o mare nenorocire, şi nu numai pe voi, ci şi pe noi, cei din Câmpulung. Asta nu înseamnă însă că-i vorba de o năpastă de neînlăturat. Totul atârnă de noi, şi, fireşte, puţin, şi de noroc.

— Dacă-i aşa, căpitane, atuncia zi-ne cât mai repede despre ce-i vorba! — grăi judele înseninat un pic la faţă.

Lehaci se ridică de pe scaun.

Se plimbă niţel, spre a-şi aduna gândurile, şi apoi se opri lângă băiatul judelui. Îi mângâie pletele bogate şi lucitoare, privind cu mare plăcere chipul lui de muntean sănătos şi tânăr, neobişnuit de atrăgător. Apoi trecu alături de taică-so, îl bătu prieteneşte pe umăr, în semn de încurajare, şi începu să povestească stând în picioare, lângă scaunul judelui, pentru a da o desfăşurare prietenească, de la suflet la suflet, consfătuirii lor:

— Acum câteva ceasuri a venit la mine slugerul Căpătici, din neamul cel numeros şi lacom al Balşilor. Cred că-l cunoşti, jude. E hodorogul ăla puhav, cu nevastă tinerică şi frumoasă.

— … Şi cam rea de muscă, adăugă Boldur zâmbind.

— O ştiu şi eu: ungarca cea aprigă, intră în vorbă fiu-su, înveselit.

— Da, ungarca cea iute de picior, îl întări căpitanul.

— Păi cu aşa bărbat!… făcu judele cu înţelegere.

— Nici eu n-o osândesc, zise căpitanul. Numai că, poate fără voia ei, femeia asta fâşneaţă ne-a adus o mare nenorocire.

— Vai de mine, păcatele mele! se miră judele. Păi ce avem noi de a face cu fusta ei?!

— Iacă avem, deşi nu ne-am împiedicat niciodată în ea nici domnia ta, nici juncanul ăsta focos, nici eu. Ungarca cea rea de muscă, sătulă de burduhănosul şi neputinciosul ei bărbat, care, precum cânele de la bostană, nici el mănâncă, nici lasă pe altul, a plecat de acasă, de la Mălini. Numai că de la curtea boierească, nu s-a dus la Baia, la prietenele ei ungarce şi saşce, care-i potriveau ploile cu ibovnicii ei, cum făcea de obicei, ci a pornit-o încoace, spre Câmpulung.

— Şi de unde a ieşit năpastă pentru noi?!… Că doar nu s-o fi oprit în iatacul domniei tale, de alături, ori în odăiţa lui fiu-miu!

— Dacă ar fi făcut aşa ceva, nu ne-ar fi lovit niciodată nenorocirea care ne-a lovit acum. Din păcate, ea nu s-a oprit la Câmpulung sau la Fundu Moldovei, ci a trecut, prin vama cucului, în Ţara Transilvaniei şi s-a dus la maică-sa, la Bistriţa.

— Şi pe unde a trecut? întrebă judele, îngrijorat.

— Căpătici, care îi luase urma, fără a o putea ajunge, spune că a trecut pe la Cârlibaba.

— Hm! acum înţeleg totul: a trecut prin locurile cari sunt în sama străjerilor noştri din Fundu, zise Boldur făcându-se alb ca varul, la faţă. Şi în ce zi a trecut? întrebă el cuprins de o şi mai mare tulburare.

— În ziua de Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena.

— În ziua de Sfinţii Constantin şi Ileana? întrebă tresărind băiatul judelui.

— Da, întări căpitanul.

— Păi… în ziua aia am fost eu de strajă la Cârlibaba…

— Ştiu, zise cu părere de rău mai marele străjerilor M-am uitat în terfeloage: rândul tău era… îşi întări el spusele, în timp ce judele se făcu şi mai alb la faţă. Cum de n-ai prins de veste? Te ştiam băiat ager şi isteţ.

— Nu pot să-mi dau seama. Poate că n-a trecut pe la Cârlibaba. Dacă mă-sa stă la Bistriţa, era

firesc ca ea să treacă hotarul pe la Bârgău, căci de acolo nu-i decât o fugă de cal până la Bistriţa.

— În privinţa asta te înşeli, îl încontră căpitanul pe flăcău. Grija ei cea întâi a fost ca să treacă hotarul cât mai curând. Pentru asta, fugara a ales drumul cel mai scurt, pornind de-acasă pe şleaul spre Humor şi, urmând valea Moldovei prin Câmpulung şi Fundu, ea a ajuns repede la Cârlibaba. De altfel Căpătici i-a adulmecat tot timpul urma, la o mică depărtare de ea, iar slugile cari l-au însoţit au jurat în faţa marelui vornic Ureche şi apoi în faţa lui Moghilă-vodă că au văzut-o trecând prin Cârlibaba, unde s-au găsit urme rămase de la ea.

— Ştiu eu, aşa o fi… zise înfrânt şi cu capul în jos, băiatul judelui, aducându-şi aminte că în ziua cu pricina se lăsase ispitit de o ciută, trăsese în ea, o rănise şi îşi părăsise pentru vreun ceas de vreme locul de strajă, pornind în căutarea ei.

Se lăsă o tăcere adâncă. Judele privea cu ochii în gol şi cu faţa încremenită într-o durere nesfârşită. O nenorocire mai mare ca asta nici că se putea. Cunoştea bine legea. Fuga în altă ţară este socotită viclenie, trădare. Pribeagul dacă este prins, îşi pierde capul şi averea. Asta dacă e prins… Dacă nu, îşi pierde capul străjerul care n-a deschis ochii.. Iar prăpădul nu se opreşte aici. Pravila lui Moghilă prevede ca satul din care face parte acel străjer să fie „prădat“, adică să plătească o gloabă nimicitoare; la fel şi oraşul de reşedinţă al căpităniei străjerilor. Vor fi prădaţi deci şi fundenii, şi câmpulungenii. Şi vor fi sărăciţi cu toţii. Asta-i legea. Ea a fost întotdeauna aspră cu străjerii, dar, de la venirea lui Moghilă, este mai aspră ca oricând. Îşi privi o clipă băiatul, care, îmbujorat de ruşine şi de îngrijorare, părea şi mai frumos şi neprihănit şi se îngrozi la gândul că ar putea să-l piardă. Nu, aşa ceva nu ar putea să îndure nici el, nici maică-sa! Este singurul lor copil! Doamne, cum îl mai iubesc amândoi!…

Căpitanul sparse tăcerea:

— Fii tare, jude! Suntem cu toţii în primejdie, dar încă mai e vreme să scăpăm. Scăparea stă în mâinile noastre, iar mâinile noastre nu sunt de om slăbănog la trup şi la minte. Trăznetele domniei ne pot lovi numai dacă nu prindem şi nu aducem înapoi pe fugară. Aşa scrie în cartea lui Moghilă către căpetenia străjerilor câmpulungeni. Dacă prindem târfa şi o dăm înapoi nemângâiatului ei soţ, atunci suntem iertaţi de orice pedeapsă ni s-ar cuveni după lege.

— Căpătici vrea să meargă numai la câştig, băgă de seamă judele. Oricum s-ar desfăşura lucrurile, pentru el e bine. Dacă îi aducem înapoi muierea, de care îi vine tare greu să se despartă, deşi îi este nevastă numai cu numele, atunci e bine. Dacă nu, atunci îşi alină durerea vecinindu-ne pe noi, căci de data asta n-o să mai putem plăti duşegubina, gloaba cea mare pentru încălcările grele ale legii, iar el va pierde o otreapă şi va câştiga, în schimb, un sat.

— Da, aşa este jude. Trebuie însă să ne dăm peste cap să iasă cu câştig şi pentru Căpătici, şi pentru noi. Trebui să prindem şi să aducem înapoi fugara.

— Păi cum s-o mai prindem, dacă a trecut hotarul dincolo, de aproape o lună?

— O putem prinde, totuşi. Eu am chibzuit mult şi cred că vom putea să i-o aducem înapoi plocon hodorogului de bărbat-so, cu sau fără voia ei. Iată care este planul meu:

Îl trimitem pe Nicanor cu o carte la Moroşan, birăul românesc al Bistriţei. Uitaţi-vă, asta este, zise Lehaci arătându-le celor doi răzeşi o carte din hârtie de Lipsca, cu pecetea căpităniei străjerilor câmpulungeni, un cap de zimbru cu un corn arcuit, de străjer, dedesubt. În carte i-am scris birăului să ne ajute să aducem înapoi pe fugară, care va fi iertată de vodă dacă va veni de bunăvoie. Altfel, dacă muierea rămâne mai departe în pribegie,

aducătorul cărţii, mândreţea asta de flăcău, îşi va pierde capul, iar noi fundenii şi câmpulungenii vom fi prădaţi de domnie şi aduşi la sapă de lemn. De aceea, îl rugăm din suflet pe birău să ne ajute, drept care îi trimitem în dar o sâneaţă nemţească pentru urşi. Uite, asta-i sâneaţa pe care ai să i-o duci, Nicanor, îi spuse căpitanul flăcăului, arătându-i cu mâna minunata sculă nemţească, aşezată pe o laviţă, într-un colţ al odăii.

— Şi dacă birăul n-o să vrea sau n-o să poată să ne ajute? întrebă, încă neliniştit, judele.

— Dacă birăul nu ne va putea fi de folos, atunci salvarea noastră, a tuturora va atârna numai de îndrăzneala fiului tău, jude…

— În ce fel? întrebă nerăbdător Boldur, în timp ce odrasla sa îşi umflă pieptul şi îşi aţinti urechile spre căpitan.

— Nicanor va trebui să se dea bine pe lângă muieruşcă şi s-o ispitească să meargă cu el undeva, ca s-o fericească. Fiul tău e voinic şi frumos de pică, şi dânsa n-o să se lase prea mult rugată. Băiatul o s-o tragă la un loc mai ferit, cât mai aproape de hotar şi apoi, cu voia sau fără voia ei, o va lua cu el şi va trece graniţa în Moldova, tot prin vama cucului, cum a făcut şi ea când a fugit din ţară. Dacă va fi nevoie, îi va da vreo două după ceafă, ca să adoarmă şi să nu facă zarvă. Ei; ce ziceţi?

— Ce să zicem, căpitane, grăi judele în numele său şi al lui fiu-so. O s-o facem şi pe aiasta. Altceva ce-am putea face?… Dar dacă băiatul nu izbuteşte să-i aducă iapa înapoi lui Căpătici, atunci nu-i cade capul?

— Nu! Nicanor va rămâne acolo, în Ardeal, în pribegie, până se vor schimba vremurile.

— Aiasta nu se poate, căpitane! Dacă fiu-miu rămâne acolo, îşi va pierde capul căpitanul străjerilor câmpulungeni. Nu-ţi primesc jertfa, neamişe Lehaci!… Orice s-ar întâmpla, băiatul

trebuie să se întoarcă acasă. Am să merg la vodă să-i cer milă şi îndurare, dacă va fi nevoie…

— Nu te teme prietene, îl întrerupse căpitanul, eu îţi cunosc bine feciorul. Dacă nu ne va salva birăul din Bistriţa, ne va mântui vrednicul tău fiu. Eu însă cred că Moroşan ne va sări într-ajutor şi va aduce fugara, cu slujitorii lui, până la hotar, unde o va da în seama lui Nicanor. Oricum vor ieşi lucrurile, eu sunt sigur de izbândă. Aşa-i Nicanor? întrebă Lehaci privind cu drag şi cu încredere spre agerul şi voinicul fecior al judelui.

— Aşa-i căpitane, răspunse flăcăul, sigur de el. Dacă birăul nu ne va ajuta, atunci am să fac pe dracu-n patru si am să viu cu târfa în spinare. Voi face orice ca să feresc de năpastă avutul răzeşilor noştri… şi capul meu cel prost şi păcătos, adăugă el cu căinţă în glas, dând a înţelege că-şi are şi el partea sa de vină în toată povestea cu fuga muierii lui Căpătici peste hotar.

Căpitanul îi îmbrăţişă pe amândoi, îi ură noroc şi izbândă flăcăului şi îşi însoţi prietenii afară, sfătuându-i şi îmbărbătându-i.

VI

Hanul lui Prelipcean, aşezat la marginea Câmpulungului, pe şleaul cel mare al Sucevei, este vestit în tot ţinutul. Şi este vestit nu numai pentru pulpa de căprioară împănată şi tămâiosul de Odobeşti, ci şi pentru hangiţa cea tânără, nurlie şi focoasă, cu trup de şarpe şi cu unduiri de şolduri pline de făgăduinţe.

Ridicat într-un luminiş larg din lunca Moldovei, hanul are o curte mare, împrejmuită, ca o cetăţuie, cu o palancă înaltă, făcută din trunchiuri de brad

puse unul peste altul, în care pătrunzi printr-o poartă din lemn de gorun.

În curte sunt şoproane încăpătoare pentru cară şi căruţe, precum şi grajduri şi şure, pentru caii şi boii drumeţilor.

Casa cea mare a hanului este aşezată pe o temelie înaltă de bolovani. În capul scării de piatră, lungă şi domoală, te întâmpină un cerdac larg şi primitor, urmat de o prispă mare cu zăplaz, care împrejmuieşte casa pe toate cele patru laturi. Pereţii sunt făcuţi din bârne rotunde de molid din soiul cel mai bun. Trunchiurile cojite şi netezite sunt încheiate meşteşugit, în crestătură căucească, cu capetele prelungite în trepte şi încrucişate la colţuri, alcătuind un evantai frumos care creşte de la tălpi spre streaşină. Faţa din afară a pereţilor este lipită cu un strat subţire de humă cenuşie, care urmează şi vădeşte rotunjimea bârnelor. Acoperişul, în patru ape repezi, e făcut din draniţă lungă şi crestată meşteşugit pe margini.

Înăuntru, din tindă dai într-o odaie mare aproape cât tot hanul, cu o vatră cât toate zilele la mijloc. Mese late şi lungi, din lemn de stejar, şi bănci pe măsura meselor, care se prefac noaptea în paturi, umplu odaia.

Alăturea de sala mare a hanului se află o odăiţă cu masă de nuc şi scaune cu spătar, pentru feţe alese. De partea ceialaltă a tindei se află cuhnia şi cele două odăi ale stăpânilor hanului. Slugile au o căsoaie a lor clădită în fundul curţii.

Mare şi încăpător, hanul poate primi oaspeţi numeroşi, cu vite şi poveri multe.

În seara aceea mohorâtă de octombrie, când Pepelea intră în han, în odaia cea largă era mare zaiafet. Hangiţa cea ispititoare şi hangiul cel isteţ nu mai pridideau să care mâncare şi băutură la una dintre mese, ocupată în întregime de către doi oaspeţi înţepaţi şi zgomotoşi. După feţe şi după straie, păreau a fi boiernaşi sau mici slujitori domneşti.

Pepelea se aşază la o masă aflată în vecinătatea lor. Până ce stăpânu hanului găsiră un pic de timp şi de ospeţiu şi pentru un obraz ţărănesc ca al său, agerul pribeag privi pe furiş şi trase cu urechea la preacinstiţii şi preafericiţii lui megieşi.

Unul dintre ei, un grăsun scund şi spân, îl întrebă pe tovarăşul său de chef, un zdrahon mătăhălos şi burduhănos ca un urs în toiul verii.

— Crezi c-o să iau bani buni pe vite, cămărăşele?

— Fără îndoială, slugerele. Mâine vin la târgul din Câmpulung casapi dm Ardeal, iar ăştia plătesc mult mai bine decât gelepii turci sau greci, care dau preţuri hotărâte cu anasâna de Sublima Poartă, răspunse celalalt.

— Atunci e bine. Cred că şi domnia ta vei lua bani frumoşi pe burdufurile de brânză şi pe fagurii de miere care ţi-au prisosit după predarea dărilor strânse pentru domnie.

— La mine e mai uşor: marfa mea are căutare şi bună preţuire în rândurile nevestelor de meşteşugari din Câmpulung, aşa că nu-i nevoie să aştept cumpărători de peste hotare.

— Cumpărătorii mei sunt şi mai buni, căci pleacă repede din Moldova şi şterg fără zăbavă urmele negoţului meu.

— Ţi-e teamă că o să afle ceva hatmanul de Suceava?

— N-are să afle. Eu îi vărs sulgiul după lege şi după terfeloage: o vită la fiecare treizeci de capete ale obştiilor ţărăneşti. Numa că nime nu ştie că eu, flăcău isteţ, am ales boii cei mai graşi ai răzeşilor şi apoi am schimbat o parte din ei, la târg, căpătând trei boi slabi pe doi boi graşi şi făcând în felul ăsta o economie de douăzeci şi cinci de boi, la cireada mea de o sută şi treizeci de capete…

Când auzi de cireada cea mare, Pepelea îşi aminti că întâlnise în apropiere de Frasin o ciurdă nesfârşită de vite, mânată de slugi domneşti, şi că

s-a mirat de ce unii boi erau graşi şi frumoşi, iar alţii, costelivi şi ogârjiţi ca vai de capul lor.

Vasăzica slugerelui era maimarele alaiului de dobitoace, care îşi va ajunge din urmă cireada mâine seară, după ce va lua aproape cincizeci de ughi, de galbeni ungureşti, pe „economia” lui. Văzuse şi „economia’’, o cireadă de boi unul şi unul şi o căruţă cu burdufuri de brânză şi oale cu miere, păzite de trei ţigani robi şi poposite la loc ferit, într-o poiană, la o depărtare bunicică de han.

Asta înseamnă că cei doi hoţomani domneşti, cari strâng dăjdiile pentru hrana Curţii şi a oastei, fac la fel ca toţi fârtaţii lor treabă bună pe spinarea bieţilor ţărani! Nu le-ar strica să le tragă o scărmăneală. Aşa ca să simtă că au avut de-a face cu Pepelea!… Dar cum?…

Şi în vreme ce-şi pusese la cazne nuntea lui ageră şi iscoditoare, spre a descoperi ceva pe măsura nelegiuirilor celor doi tâlhari domneşti, intră pe uşă nenorocosul jude şi părinte, Boldur. Venea de la Mălini, unde fusese ca să stea de vorbă cu potaia de Căpătici. Când îl văzu pe Pepelea, judele zâmbi înseninat căci îl recunoscuse îndată pe pribeagul cel vestit în tot ţinutul Câmpulungului, cu care legase prietenie de curând.

După ce îi dădu bineţe şi îi ceru încuviinţarea de a se ospăta împreună, iar Pepelea primi cu plăcere, judele se aşează la masa lui. Îi spuse de unde vine şi-l mulţumi pentru cinstea ce i-a făcut-o.

Pepelea i-a răspuns că-i face o mare bucurie să închine o ulcică de vin în cinstea şi în sănătatea judelui, şi, mai ales, pentru mai mult noroc în viaţă, căci a aflat de năpăştile care s-au abătut pe capul lui, al feciorului său şi al bieţilor răzeşi din Fundu Moldovei. Îl întrebă ce veşti mai are, de peste hotar, de la băiat.

Boldur îi spuse că n-are nicio veste, că-i tare neliniştit şi că tocmai de aia a fost pe la Căpătici, ca să vadă dacă nu cumva căpcăunul ăla de boier are ceva ştiri de dincolo, primite pe căile lui. N-

avea şi nici nu se străduise să aibă. Ticălosul de ciocoi, în loc să-i mulţumească judelui că şi-a trimis feciorul ca să-i aducă târfa de nevastă înapoi, la curtea boierească, l-a bruftuluit. A avut neruşinarea să spuie că din cauza lui fiu-său a rămas văduv, căci dacă acesta şi-ar fi făcut datorinţa, muierea n-ar fi avut cum să fugă la mă-sa.

Boldur i-a răspuns hodorogului că s-ar putea să fie aşa, dar că, în chip neîndoios, cucoana n-ar fi fugit de acasă, dacă boierul şi-ar fi făcut datorinţa sa.

Căpătici l-a poftit supărat să plece, spunând c-ar fi bine ca fie-so să se străduiască a-i aduce muierea înapoi, dacă vrea să scape de ştreang şi ţine ca satul său să nu fie vecinit…

Pepelea trase o înjurătură straşnică în cinstea fiarei neobrăzate de Căpătici, la care Boldur adăugă una şi mai şi, în cinstea lipitorilor de boieri şi a tartorului lor, Moghilă-vodă. Apoi, după ce arătă cu degetul spre cei doi tâlhari domneşti, îi spuse ce a auzit din gura lor. Drept care îi cinstiră, şi pe aceştia, în acelaşi fel ca şi pe stăpânul lor cel mare.

Binecuvântările lor fură însă curmate de glasul de scapete al slugerului, căruia hangiţa tocmai îi şoptise ceva:

— Mă, tu lunganul ăla de colo, tu eşti Pepelea, mă? Hai?

— Da, mă coşcodane, eu îs, îi răspunse Pepelea, piţigăindu-şi glasul ca un hadâmb şi făcând-o pe hangiţă să izbucnească în hohote de râs.

— Ştii tu cine sunt eu, mă?! se oţărî grăsanul, mâniat foarte.

— Ştiu, cum să nu: *eşti şlotcă, cel ce râde de potcă*… îi răspunse liniştit pribeagul cel hâtru şi poznaş. De data asta, hangiţa fu răscolită atât de tare de hohotele de râs ce o cuprinseră, încât vărsă aproape o jumătate din cofa de vin pe care o ţinea în mână.

— Asta-i semn bun, boierilor. O să faceţi mare chef în tovărăşia veselului şi vestitului Pepelea, zise ea, cu gând de împăciuire.

— Aşa-i, o întări cămărăşelul, temător c-o să iasă cu păruială. Hai Pepelea, vino-ncoa, să ne veselim împreună!

— Mă simt bine şi aici… mârâi Pepelea,

— Hai bre, omule, stărui slujitorul domnesc, că n-o să-ţi pară rău! Vino împreună cu tovarăşul tău de ospăţ. Vino, ne face cinste şi plăcere şă bem o ulcică de vin cu oameni vrednici ca voi, îi tămâie el, spre a-i face să primească poftirea.

Pepelea chibzui o clipă şi apoi grăi, luminat şi înveselit de un gând straşnic ce-i fulgerase prin minte:

— Drept să spun, pentru mine şi pentru tovarăşul meu ar fi o şi mai mare cinste şi plăcere să ne veselim împreună cu domniile voastre. Însă avem şi noi mândria noastră: nu ne place să ne îngraşăm pe spinarea altora…

— Ce vrei să spui cu asta? mormăi îmbufnat hoţul de slugerel, bănuind că vorbele lui Pepelea îl împungeau pe el şi pe tovarăşul său de jafuri.

— …Vreau să-spun că am dori ca fiecare să bea pe banii lui, zise Pepelea, sigur că îngâmfaţii boiernaşi nu vor primi aşa ceva.

— Nu, asta nu se poate! se împotriviră cei doi slujitori, într-un glas

— Bine, atunci vreau să facem o altfel de învoială, grăi Pepelea, împingând lucrurile pe făgaşul dorit de el.

— Te ascultăm, vorbi cămărăşelul, în numele lui şi al tovarăşului său.

— Vă plac ghicitorile? întrebă Pepelea.

— Cum să nu! răspunse cămărăşelul.

— Atunci facem aşa: cerem câte o cofă de vin şi spunem, pe rând, ghicitori. Cine ghiceşte, scapă de plată. Cine nu, se scobeşte în pungă. Vă prindeţi aşa?

Cămărăşelul se sfătui un pic cu tovarăşul său şi apoi spuse:

— Ne-am prinde, dar nu prea ştim ghicitori

Pepelea se aplecă la urechea lui Boldur şi-i şopti: „Lasă-i în seama mea, că o să-i fac să-şi plătească scump hoţiile”. Apoi grăi către boiernaşi:

— M-am sfătuit şi eu cu tovarăşul meu. Nici el nu ştie prea multe ghicitori. Eu însă am un sac de cimilituri în cap. De aceea, zic, să spun numai eu ghicitori, iar domniile voastre să deslegaţi. E destul ca numai unul dintre dumneavoastră să deslege cimiliturile, pentru ca eu să pierd şi să plătesc, împreună cu tovarăşul meu, amândouă cofele de vin. Dacă nu izbutiţi niciunul, atunci plătiţi dumneavoastră. Vă prindeţi aşa? Nu uitaţi că dumeavoastră sunteţi două capete învăţate împotriva unuia singur, capul meu cel slab de minte!… Vreţi aşa?

— Vrem! răspunseră boiernaşii într-un glas, fără să mai stea pe gânduri.

— Bun! Adă două cofe de vin vechi de Odobeşti, frumoaso! zise Pepelea hangiţei. Apoi îi şopti lui Boldur: „La început îi las să câştige, ca să-i ispitesc. Apoi îi bag sub masă, pe socoteala lor“ După ce chibzui o clipă, vorbi cu glas plin de cuviinţă celor doi slujitori domneşti:

— Cinstiţi boieri, eu cred ca se cade să ne veselim ca nişte feţe alese, nu ca nişte mişei de rând. De aceea vă rog să mergem alături, în odaia cea mică şi ferită de ochii prostimii, în odaia pentru oaspeţi aleşi.

Merseră tuspatru acolo, şi după ce hangiţa aduse cofele de vin, Pepelea spuse întâia sa cimilitură:

Iţa, iţa prin păiş,
Fâţa, fâţa pe costiş.
Ghici ce-i!

— Coasa, răspunseră într-un glas cei doi boiernaşi.

— Ne-am dus pe copcă!… se căină Pepelea cu deznădejde prefăcută. Amândoi aveţi minte ascuţită. O să ne lăsaţi fără un galben în chimir!…

Cămărăşelul şi slugerelul se umflară în pene şi chicotiră înveseliţi. Apoi se puseră pe supt, căci beau pe socoteala prostovanului de Pepelea şi a tovarăşului său.

Aceştia din urmă nu se prea înghesuiau la băutură, înţeleşi între ei să rămână cu capetele limpezi fiindcă aveau treabă bună de făcut în noaptea aceea. Beţivanii intrară şi în porţia lor, astfel că cele două cofe de vin fură secate cât ai bate din palme.

Potrivit învoielii, Pepelea fu silit să poruncească hangiţei încă două cofe. Până să vină băutura, Pepelea, urmărind un lucru dinainte plănuit, spuse boiernaşilor:

—Preacinstiţi boieri, noi avem nişte tovarăşi cari ne păzesc caii, într-o poiană din preajma hanului. În timp ce noi ne umplem burduhanul și ne ungem gâtlejul, ei mor de foame şi de sete acolo. Îngăduiţi-ne să le trimetem o parte din porţia ce ni se cuvine.

— Faceţi cum poftiţi, încuviinţară hoţomanii de slujbaşi domneşti, siguri că băutura va fi plătită mereu de cei doi prostovani. Pepelea îi şopti ceva la ureche lui Boldur, şi acesta dădu din cap în semn de încuviinţare.

Hangiţa sosi cu cele două cofe de vin gros şi înmiresmat, şi Pepelea îşi făcu datorinţa, spunând următoarea cimilitură:

În pădure mă născui,
În pădure crescui.
În oraş m-am dus,
Giudeţ am fost pus.
Ghici ghicitoarea mea!

După multă frecare de creier, slugerul spuse că-i vorba de scaunul vornicului, iar cămărăşelul, că-i

vorba de crucea lui. Pepelea însă îi înştiinţă, cu prefăcută părere de rău, că n-au ghicit, fiind vorba despre ciomag, şi nu despre alte bâzdâgănii. Slujitorii n-avură ce face, ştiind şi ei prea bine că ciomagul e acela care împarte dreptatea, de când a venit la cârma Moldovei neamul Moghileştilor. Aşa că, de data asta, se scobiră ei în buzunar.

Pepelea, după ce-şi turnă un pic de vin în oală, îi şopti lui Boldur: „Du cofa cu vin la cei care păzesc, în poiană, prada hoţilor ăstora. Du-le şi ceva de mâncare, ca să aibă după ce bea. Spune-le că eşti trimis de stăpânii lor".

Boldur luă cofa şi plecă îndată, iar boiernaşii nu ziseră nimic, căci aşa se învoiseră cu toţii, cu puţin timp înainte. Totuşi, asta nu le cădea prea bine la rânză, şi de necaz, se repeziră asupra porţiei lor de vin, pe care o deleră gata într-o clipită, nerăbdători să-i înfunde pe cei doi ţărani, la cimilitura următoare.

Însă rămaseră cu gurile căscate când odată cu sosirea hangiţei, Pepelea le spuse cimilitura ce urmează:

Tinghi – Unghi o ia la vale
Şoldu-boldu-i iese în cale.
Ghici ce-i?

După ce îşi sparseră capul vreme îndelungată ca să deslege ghicitoarea, spunând tot felul de prostii, pe care Pepelea le respinse cu dispreţ, cei doi nevlegi îi cerură isteţului pribeag să le spună despre ce-i vorba. Pepelea le spuse că-i vorba despre lup şi despre ei. Boiernaşii nu voiră să creadă că-i aşa, şi-i cerură să le dovedească. Pepelea le spuse că „tinghi – linghi" este turma de oi, cu obişnuitul ei zvon de talangă, iar „Şoldu-boldu" este lupul cel cu mers şoldiu, care umblă cu şoalda şi se boldeşte lacom de oi.

Boiernaşii cei prostănaci înghiţiră hapul, plătiră şi, de necaz, se puseră şi mai aprig pe supt. Boldur

duse încă o cofă de vin tare aproape plină celor trei oameni cari păzeau preţioasa pradă a celor doi tâlhari domneşti.

După ce şi-au băut cofa lor de vin şi au mai ciupit şi din oala lui Boldur, care era plecat, cămărăşelul şi slugerelul s-au cherehelit rău de tot şi s-au întărâtat şi mai mult la supt. Ei cerură lui Pepelea care se prefăcea că nu mai vrea să se joace de-a ghicitul pe vin, fiindu-i milă de banii şi de balamalele lor, să meargă până în pânzele albastre. Şugubăţul mesean făcând-o mai departe pe omul mărinimos, îi rugă din suflet pe înţelepţii şi învăţaţii boieri să spună ei cimilituri, iar el să le deslege. Aceştia însă scuturară zadarnic capul, vreme îndelungată căci nu putură să-şi amintească măcar o singură ghicitoare auzită de la alţii. Cum setea nu li se potolise încă, şi cum erau nerăbdători să-l înfunde pe ţărănoi, îl siliră pe Pepelea să spună, tot el, o nouă ghicitoare. Acesta porunci încă două cofe, iar când hangiţa le aduse îi pocni în cap cu cimilitura de mai jos:

Unul ară,
Doi se miră,
Patru-mping
Ş-un coţofling.
Ghici, ghicitoarea mea!

Cămărăşelul şi slugerelul rămaseră din nou cu gura căscată şi, după ce îşi stoarseră creierul zadarnic vreun ceas de vreme, îi cerură lui Pepelea să le spună despre ce e vorba.

— Este vorba despre porc, îi lămuri isteţul vântură- lume.

— Care porc?! De unde şi până unde?! săriră în sus cei doi capsomani. Cum poate fi vorba de porc?!

— Foarte bine, îi lămuri Pepelea cu glasul cel mai sfătos din lume: „*unul ară*“ înseamnă râtul porcului, „*doi se miră*” înseamnă ochii lui, „*patru-*

mping“ înseamnă picioarele lui iar „*coţoflingul*“ este coada cea încovrigată. Aţi priceput acum. Prea înţelepţilor boieri?

Boiernaşii turbau de necaz, dar n-avură ce face! De ciudă, deteră repede pe gât şi a patra cofă de vin Acum abia se mai ţineau pe scaune şi abia mai puteau să îngăime câte o vorbă.

Credincioşii lor „câini“ de pază din poiană mai primiră încă o cofă, hărăzită să-i îmblânzească şi mai mult.

Pepelea, prefăcându-se din nou grijuliu pentru sănătatea cinstiţilor boieri, le spuse că ar fi bine să meargă cu toţii la culcare, fiind sigur că sfatul n-o să-i fie urmat.

Şi, într-adevăr, cei doi beţivani, puşi pe fapte mari, mai cerură încă un rând de cofe de vin.

Pepelea îşi dădu seama că rândul ăsta va fi cel de pe urmă şi de aceea, când sosi hangiţa, spuse o cimilitură care să le pună vârf la toate cele de până atunci:

O râmătură de oaie,
Ş-un corn de porc,
Le văzu un orb
Le luă un ciung
Ş-un despuiat le băgă în sân,
Ghici ce-i ?

Cei doi mocofani beţi se căzniră un pic să ghicească ce-i, dar cum capetele le erau mai întunecate ca oricând, bolborosiră:

— Zzi-i ttuu cee-i! Haa?…

— Păi ce să fie altceva decât o minciună, le răspunse Pepelea liniştit şi hâtru.

Boiernaşii căzură cu capetele pe masă, de necaz, dar n-avură ce face. Şi-şi deşertară iar pungile.

Pepelea întinse lui Boldur cofa de vin ce i se cuvenea, dat acesta îi şopti că nu-i mai este de trebuinţă, căci ţiganii erau ţepeni de atâta băutură, aşa că, până a doua zi, puteai tăia lemne pe ei fără să se sinchisească, O dădură boiernaşilor, cari

izbutiră să mai bea doar vreun sfert din ea, căci căzură pe rând sub masă şi rămăseseră acolo pironiţi pe podea de un somn greu ca păcatele lor.

Pepelea chemă hangiţa, îi dete un galben şi o ruga să nu cumva să trezească pe boieri înainte de prânzişor, căci sunt beţi turtă şi primejdioşi din cale afară când li se urcă vinul la cap. Hangiţa îi mulţumi şi îi făgădui că-i va îndeplini întocmai rugămintea.

Apoi şugubăţul pribeag şi prietenul său merseră în luncă, unde cei puşi să păzească prada tâlharilor domneşti dormeau fericiţi şi sforăiau pe întrecute.

Boldur despriponi boii şi îi scoase în drum. Pepelea luă în primire căruţa cu cai.

Nimeni nu-i simţi, căci ţiganii dormeau mai adânc decât morţii din ţintirimul învecinat, iar hanul se afla la o depărtare bunicică de locul unde se găseau cei doi prieteni.

— O să se aleagă cu o bătaie straşnică, bieţii ţigani! zise Boldur cu milă.

— Doar cu atât, spuse Pepelea, iar asta nu le strică, fiindcă şi ei sunt la fel de nelegiuiţi ca şi stăpânii lor. Mai mult nu vor pătimi, căci celor doi cioflingari domneşti le va fi teamă că vor fi pârâţi la maimarii lor şi se va afla despre tâlhăriile lor.

După asta, cei doi prieteni porniră la drum. Boldur mâna din spate, de-a-ncălare, cireada de vite, iar Pepelea strunea caii de la căruţa cu brânză şi miere.

După două ceasuri de călătorie tainică în dricul nopţii, ajunseră la Fundu Moldovei şi lăsară prada la oborul satului, în paza unui vătăjel. Vitele, brânza şi mierea fură vândute a doua zi, la Câmpulung, iar banii luaţi fură daţi obştii.

VII

Pepelea se afla in drum spre ţara Dornelor, unde îl aşteptau treburi însemnate şi grabnice. Îl chemase un vechi prieten al său, Paţa-piuarul din Şarul Dornei, spre a se sfătui împreună cum să facă faţă, el şi satul întreg, uneltirilor boierului Balş care voia să-i aducă la sapă de lemn şi să-i robească pe toţi.

Era pe la amiază. Soarele blând de toamnă mângâia uşor velinţa aspră şi mereu verde a molidişului şi făcea şi mai aprinsă mantia sângerie a ostroavelor de fag, pierdute în marea nesfârşită de răşinoase.

Jos, în vale, risipite de-a lungul Bistriţei, căsuţele ţuguiate, munteneşti, din Iacobeni păreau o pădurice de căciuli brumării.

Pe apa cea vijelioasă, mănunchiuri de săgeţi învăluite în spumă lunecau cu iuţeala gândului, ca nişte duhuri înspăimântate ale pădurilor răpuse de topor. Pe coaste repezi, pajişti de firuţă şi rugină, împodobite cu flori de rotunjoară, degetăruţ şi brei, îl îndemnau pe veselul şi hazliul drumeţ să zburde şi să se tăvălească pe plocada lor moale şi verde. Şi ar fi făcut-o, cu toate că trecuse aproape un sfert de veac de când era de-o şchioapă şi se împungea cu mieii pe otavă. S-ar fi dat de-a berbeleaca pe costişe, căci sufletul îi era tot de copil, deşi trecuse prin grele încercări, ani îndelungaţi. Îi era însă ruşine, căci prin apropiere se aflau nişte păstori, care îşi privegheau turma de mioare şi se desfătau ascultând zvonul de talangă ce se înălţa spre tării şi binecuvânta raiul lor pitit în singurătatea şi măreţia munţilor.

Când a ajuns la Iacobeni, nu mai rămăseseră decât vreo două ceasuri până la asfinţitul soarelui. Satul, ca toate aşezările munteneşti din ţara Câmpulungului, era bine rânduit, cu case frumoase, din bârne rotunde, cu garduri din cepi de brad, cu ogrăzi îngrijite şi cu uliţi curate. Părea un sat de văduve şi orfani, căci nu se vedea deloc faţă bărbătească pe acolo, deşi se apropia înserarea.

Dar lucrul acesta nu-i de mirare, într-un sat de păstori, tăietori de lemne şi plutaşi, unde bărbaţii, de la băieţandru la moşneag lipsesc cu săptămânile de acasă şi sunt văzuţi în mijlocul muieretului numai în zilele de sărbătoare. Poate că de aia muntencile sunt femei aprige, iar bărbaţii lor oameni gata să vâre brişcă în tine, până-n prăsele, dacă-i priveşti ceva mai lung muierea.

Asfinţitul îl prinse pe malul Bistriţei, în apropiere de locul unde ea primeşte în dar apele limpezi ale Dornei. Acolo se află o aşezare nu prea veche, sătucul Vatra Dornei. Întemeietorii lui făcuseră o alegere cum nu se poate mai bună: o cetăţuie verde, împrejmuită din toate părţile de munţi înalţi, bine adăpostită de vânturi, bogată în păduri, ape şi păşuni. Era o parte din marea cetate a Dornelor, aflată între cele patru ziduri de cremene ale Bârgăului, Călimanilor, Bistriţei şi Giumalăului. Era un colţ din împărăţia vulturească a vitejilor dorneni unde Pepelea voia să poposească o bună bucată de vreme.

Când a ajuns în Vatra Dornei, soarele picura stropi de sânge pe piscurile Bârgăului, în timp ce umbrele serii se lăsau încet, din creştetul dealului Runcu, spre sat. Pepelea se opri la cea dintâi casă întâlnită în cale, aflată într-un luminiş din pădurea care cobora până în vatra satului. Se hotărâse să înnopteze în locul acela. Hotărâre la fel de fericită pe cât de nenorocoasă, care avea să-l coste volnicia şi liniştea întregii lui vieţi.

Gospodăria la care se oprise avea o casă zveltă şi îmbietoare, făcută din bârne rotunde de brad, acoperite cu humă de culoarea piersicii. La capul scării de piatră, se afla un foişor înalt şi încăpător, cu zăplaz înflorat, aşezat deasupra pivniţei zidită din bolovani de grezie. O prispă largă, sub streaşină prelungă, înconjura casa pe toate cele patru laturi. Acoperişul era înalt, cu ape repezi, învelit cu şindrilă lungă, aşezată în două straturi şi crestată pe margini.

Când ajunse în foişor, o mândreţe de fetişcană îi ieşi în întâmpinare, din tindă. Era înăltuţă, cu şolduri gingaşe, cu mişcări unduioase şi sprintene. Faţa ei prelungă şi meşteşugit dăltuită era de o albeaţă cu totul neobişnuită pentru o femeie de la ţară, care umblă toată ziulica prin soare şi prin răbufniri de vânt. Părul său negru şi bogat era împletit în cosiţe subţiri, strânse într-un conci mare la spate. Sub sprâncenele-i negre, lungi şi frumos arcuite, ochii ei migdalaţi, de culoarea agatului, priveau neliniştiţi şi iscoditori. Când deschise gura ei mică dar cu buze cărnoase şi roşii, ca să-i răspundă la bineţe, Pepelea băgă de seamă că albeaţa şi strălucirea dinţilor se potriveau de minune cu acelea ale feţei. Fata îl întrebă cu glas plăcut, dar hotărât:

— Cu ce-ţi pot fi de folos?

Pepelea se fâstâci ca un băieţandru şi-i răspunse aproape bâlbâindu-se:

— … M-a apucat noaptea pe drum… Te rog să mă găzduieşti până mâine în zori.

Fata îl măsură de sus şi până jos, îl privi cu îndrăzneală în miezul ochilor, îi cercetă îndelung obrazul, apoi îmbrăcămintea şi, după ce îşi dete seama că are de-a face cu un om de treabă, îi răspunse:

— Bucuroşi de oaspeţi! Stai, matale, te rog, un pic pe laviţă, în foişor, până ce merg s-o chem pe mama din staul, de la mulsul vacilor.

În timp ce fata cobora scările în curte, Pepelea se trezi urmărindu-i cu încordare fiecare pas şi fiecare unduire de trup şi simţi că inima îi bate cu putere. Ceva neobişnuit se petrecea cu el.

După câtăva vreme, fetişcana se întoarse cu maică-sa, o femeie scundă, subţirică şi ageră, cu o faţă zâmbitoare şi binevoitoare. Îl rugară să poftească înăuntru, în odaia mică, până când îi pregătesc patul în odaia mare, de oaspeţi.

Intrară în tindă, unde atârnau de grindă o geantă de piele şi un corn cu praf de puşcă, semn că

stăpânul casei era pădurar, căci numai pădurarii preţuiau sâneaţa mai mult decât arcul. Pe nişte laviţe, se aflau ostii, mreje şi cârlige, semn că pădurarul era şi vânător de păstrăvi, scobari, boişteni şi zglăvoace.

În odaia mică – pe nedrept numită astfel, căci era o încăpere destul de mare –, îl întâmpină războiul de ţesut al gospodinelor, cu cheptenii, răgeluicele, vârtelniţa şi furca de tors, lângă el. O sobă mare, cu vatră de gătit, fumega uşor, în aşteptarea laptelui adus de stăpâna casei. În colţul de după uşă, pe blidarul de vase, se aflau străchini frumos smălţuite, talgere strălucitoare, funduri de lemn curate şi tipare de caş crestate cu mult meşteşug. Spre fereastră, o masă rotundă, scundă, cu trei picioare şi patru scăunele pitici te îmbiau la lapte cald cu mămăliguţă fierbinte.

După ce stătură un pic de vorbă despre vreme şi alte nimicuri, Pepelea le spuse:

— Vrednice gospodine, vă rog să nu mai vânzoliţi de pomană odaia de oaspeţi. Daţi-mi o cergă şi îngăduiţi-mi să dorm afară, în foişor.

— Nu se poate, cinstite oaspe, îi răspunse stăpâna casei. Toamna-i pe sfârşite, şi nopţile-s acum friguroase.

— Azi a fost o zi frumoasă şi caldă, aşa că la noapte nu va fi prea rece. Apoi, eu sunt deprins să dorm afară, pe prispă, până la căderea zăpezii.

— Asta înseamnă că eşti bărbat zdravăn, bagă de seamă gazda, trăgând cu ochiul la umerii lui laţi. Ţi-oi da o cergă, dacă aşa ţi-e voia. Oiţă, adu cerga cea groasă din casa mare.

După ce fata plecă după cergă, în odaia cea mare de oaspeţi, Pepelea îi zise maică-si:

— Mândră fată ai, cinstită gazdă! Să-ţi trăiască! Şi să-ţi fie casa plină de peţitori!

— De peţitori nu mă plâng deloc, răspunse gazda cu mândrie. Numa că nu mă grăbesc de fel să-mi dau fata de-acasă. E singurul nostru copil, şi, de altfel, e încă crudă.

— Păi câţi ani are? întrebă Pepelea, încercând să-şi ascundă tulburarea.

— Optsprezece.

— Mulţi înainte! Prin alte părţi, la vârsta asta, fetele sunt de mult neveste.

— Mulţumesc! Pentru mine şi pentru taică-so e încă crudă. Da de unde eşti matale de loc?

— Ia din ţara noastră românească, răspunse Pepelea zâmbind.

— Din ce parte? stărui gazda

— Drept să-ţi spun, nici eu nu ştiu prea bine. De când am venit pe lume, tot pe drumuri mă ştiu… răspunse Pepelea cu glas şăgalnic.

— Că doar n-ei fi fiind Pepelea, cel ce umblă pribeag prin toată ţara, cu păcălitorul în spinare!..,

— Şi dacă aş fi ce s-ar întâmpla?

— Nu eşti, căci n-aveai în spinare decât o traistă goală, când ai intrat pe uşă.

— M-au prins nişte slugi domneşti pe Mestecăniş, şi mi-au luat păcălitorul. Dar îmi fac eu altul…

— Vra să zică nu vrei să spui cine eşti şi de unde vii! zise gazda pe jumătate în glumă şi pe jumătate bănuitoare.

— Păi de ce să-ţi mai spun, dacă ai ghicit singură? grăi Pepelea, zâmbind mai departe.

— Glumeşti sau spui adevărul? întrebă gazda nevenindu-i să creadă că are în faţă pe omul al cărui nume era atât de cunoscut şi cinstit în satele dornene.

— Nu glumesc deloc, deşi sunt din fire om glumeţ.

— Vasăzică eşti Pepelea, spuse femeia, fără a fi încredinţată pe deplin de asta. Atunci fii binevenit la noi! Pe mine mă cheamă Rafira.

— Îmi pare bine, făcu Pepelea, în timp ce pe uşă intră fata gazdei cu cerga sub braţ.

— Oiţă, ştii cine-i dumnealui? o întâmpină maică-sa cu ochi miraţi şi bucuroşi.

— Oi şti, daca mi-i spune.

— E Pepelea! izbucni ea bucuroasă, de data asta încredinţată că spune adevărul.

Oiţa îl privi lung pe hazliul răzbunător al norodului, la început cu uimire, apoi cu înflăcărare, aproape nevenindu-i sa creadă că are în faţa ei un om atât de vestit şi preţuit care, pe deasupra, mai e şi tânăr şi nu arată rău deloc. Pe urmă îi zise, cu însufleţire reţinută:

— Bucuroasă de cunoştinţă! Ne face cinste să te avem oaspe.

Pepelea îi răspunse cu o înclinare cuviincioasă a capului şi cu priviri pline de dogoare. Se aşezară cu toţii pe scăunele şi, tot timpul cât vorbiră, frumoasa Oiţa nu mai contenea să-l privească cu uimire şi preţuire osebită pe pribeagul cel vestit.

După ce mai sporovăiră şi glumiră o vreme, iar afară se întunecă de-a binelea, Pepelea le spuse noapte bună şi se duse în foişor, cu toate rugăminţile gazdelor de a cina ca ele.

Se înfăşură în cergă şi se întinse apoi cu faţa în sus, pe laviţă. Ochii lui priveau visători spre bolta cea scânteietoare, când o stea lunecă pe cer, lăsând în urmă un întreg alai de licurici. Era oare steaua care îi vestea o clipă de seamă din viaţa lui, o răscruce în drumul neştiut de nimeni al ursitei sale?

Se pare că da, mai ales că n-a închis ochii toată noaptea, urmărit şi chinuit de fermecătorul chip al Oiţei.

VIII

Când vâtâjelul îl vesti că Boldur – judele şi feciorul său sunt afară şi îi cer încuviinţarea să stea de vorbă cu el, căpitanul străjerilor câmpulungeni se lumină la faţă. Va să zică Nicanor s-a întors. Dacă a venit în ţară, înseamnă că lucrurile stau

bine, adică fugara a fost adusă înapoi. Isteţ băiat! Brava lui!

Porunci vătăjelului să poftească înăuntru pe cei doi răzeşi. Când intrară, Lehaci se ridică de pe scaun şi le ieşi zâmbitor în întâmpinare. De pe faţa un pic umbrită a judelui, ochii săi trecură repede asupra lui Nicanor şi-i cercetă cu stăruinţă şi nerăbdare chipul. Tânărul părea liniştit. Fruntea îi era senină, obrazul luminos, privirea deschisă. Era puţin cam tras la faţă şi ars de soare, ceea ce îl făcea şi mai chipeş şi bărbătos. O asemenea mândreţe de flăcău, frumos ca un arhanghel şi ager la minte, nu putea să nu fi prins în capcană pe muierea lui Căpătici, dacă birăul Moroşan n-a izbutit să facă ceva. Dar poate că nici n-a fost nevoie s-o amăgească; Moroşan e om de omenie şi dregător de ispravă. Oricum s-au petrecut lucrurile, este aproape neîndoios că fugara se află acum în braţele preaiubitului şi preahodorogului ei soţior.

Căpitanul îmbrăţişă pe cei doi oaspeţi şi-i pofti să şadă. După ce îi întrebă de sănătate, îi zise lui Nicanor, având grije să-şi ascundă nerăbdarea:

— Toate-s bune, dacă omul e sănătos. Ce mai face Moroşan-birăul?

— Şi el e bine sănătos,

— I-a plăcut sâneaţa?

— I-a plăcut, şi îţi trimete mulţumirile lui.

— Te-a ajutat cu ceva?

— A făcut tot ce a putut. Din păcate, birăul unguresc din Bistriţa n-a vrut să-l sprijine. A spus că nu se poate vârî în treaba asta. Fugara e neam de nemeş, mă-sa e bine văzută, iar el nu vrea să-şi aprinză pare în cap cu nobilii oraşului. Fără sprijinul birăulur unguresc şi al străjilor crăieşti, Moroşan n-a putut face nimic.

Lehaci se posomorî la faţă, pentru o clipă, dar nu-şi pierdu nădejdea, şi nici nu-şi arătă nerăbdarea. Îl descusu mai departe pe feciorul lui Boldur:

— Asta înseamnă că te-ai apucat singur de treabă.

— Da. N-am avut ce face altceva. Mi-au trebuit aproape două luni până s-o cunosc pe Tereza şi să intru în vorbă cu ea.

Căpitanul bagă de seamă că flăcăul, care altă dată pomenea de fugară cu vorbe de ocară, acum i-a spus pe nume şi cu glas muiat. Era semn că muierea îşi făcuse un culcuş bunicel în sufletul lui.

Îl întrebă cu înţepătură în glas

— Şi după ce aţi intrat în vorbă, cum au mers treburile cu Tereza ta?

— Era a mea tot aşa de vârtos precum era şi a multor altora, răspunse cu glas şăgalnic Nicanor, simţind împunsătura căpitanului.

— Şi tu te-ai dat bătut?

— Dacă nu mi-ar fi fost capul în joc aş fi dat bir cu fugiţii. Cu asemenea pramatie nu trebuie să-ţi pui boii in jug…. Mai ales când ai un suflet la care ţii, adăugă Nicanor, lăsându-şi ochii în jos şi îmbjorându-se la faţă.

— Iartă-mă! îi spuse căpitanul, zâmbindu-i cald şi bătându-l prieteneşte pe umăr. Acum înţeleg şi mai bine la ce treabă grea te-am pus. Fii bun şi povesteşte mai departe.

— Mi-a fost greu să mă dau bine pe lângă muiere, căci era bătaie mare pe ea, între oştenii din oraş. Până la urmă însă, tot am izbutit s-o încălzesc

— Brava! îl lăudă căpitanul. Mă aşteptam la asta. Un flăcău chipeş si isteţ ca tine nu putea să n-o încălzească.

— … Ne-am avut bine vreo lună, urmă feciorul. Cred că femeia se înfierbântase rău de tot. Şi, de ce să mint – adăugă el un pic stânjenit –, mă cam înfierbântasem şi eu, odată cu ea… E o femeie straşnică!… Dar n-am uitat o clipă de datorinţa mea, de ştreangul ce mă aştepta pe mine şi de prăpădul ce-i aştepta pe bieţii fundeni şi câmpulungeni.

— Brava! Te-ai dovedit vrednic de încrederea noastră, a tuturora, îl lăudă din nou căpitanul. Şi pe urmă?

— Pe urmă am început să împing lucrurile spre ceea ce mă durea pe mine. Trebuia s-o trag undeva, mai la îndemână, şi s-o fur ae-acasă, ca pe o fată mare pe care n-o lasă părinţii să se mărite.

— Halal fată mare! făcu judele cu dispreţ şi ciudă.

— … Am chibzuit multă vreme cum s-o fur de la mă-sa, urmă Nicanor cu glas glumeţ. Oraşul Bistriţa e cam departe de hotarul cu Moldova, cred că-s vreo două poştii până acolo. Trebuia s-o atrag undeva mai aproape de vama cucului. Mi-a venit un gând bun. Am început să facem preumblări călare. Eu aveam calul cu care venisem din Moldova, ea a luat unul de la mă-sa. Călărea destul de bine, şi-i plăcea să se grozăvească în şa. Eu am început s-o ispitesc înspre munte. Întâia oară am mers numai câteva leghe, până la Livezile. Apoi ne-am avântat până la Josenii Bârgăului, adică am ajuns la numai o jumătate de poştă de graniţă. Planul meu era să trag muierea până la Mureşenii Bârgăului, lângă hotar, iar de-acolo s-o duc cu sila, peste Bârgău, pe drumul cel îngust, de munte, până la Poiana Stampei, la noi, în Moldova. Aşa că…

— Planul nu era rău, dai întrebarea este dacă ţi-a izbutit!… îl întrerupse căpitanul, nemaiavând răbdare să asculte povestea până la capăt.

— Din nefericire, n-a izbutit. N-am avut noroc…

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă Lehaci întristat şi dezamăgit.

— S-a întâmplat un lucru neprevăzut. Înainte de mine, Tereza trăise cu un oştean secui, pe nume Geza. Acesta ne pândea din umbră şi ne urmărea fiece pas. Când a văzut că dăm târcoale hotarului, şi-a dat seama că nu-i lucru curat la mijloc. De aceea, a început să întrebe prin oraş ce-i cu mine şi ce hram port pe la Bistriţa. A aflat de la un diac al

birăului unguresc că am fost trimes la Moroşan, ca să mă ajute să aduc muierea înapoi, în Moldova, şi că eu sunt straja care răspunde cu capul pentru fuga ei din ţară. Atunci nu i-a fost greu lui Geza să ghicească ce rost au plimbările mele prin preajma graniţei. S-a dus îndată la mama Terezei şi i-a deschis ochii. Tereza însă n-a vrut să creadă nimic şi i-a spus mă-si că astea sunt minciuni de-ale lui Geza, care nu se împacă uşor cu gândul c-a fost părăsit. Lucru pe care i l-am spus şi eu bătrânei. Baba însă nu prea m-a crezut, şi de aceea a mers la birăul unguresc, care i-a spus tot ce ştia de la Moroşan.

Când a aflat adevărul, Tereza a tăcut mâlc, până ce ne-am întâlnit la mine acasă. A rămas toată noaptea cu mine şi s-a purtat ca şi când nu se întâmplase nimic. Dar asta numai până am adormit…

— A încercat să te omoare?! îl întrerupse căpitanul, plin de nerăbdare.

— Nu. Plănuise numai s-o facă, dar n-a avut puterea să încerce. N-apucasem bine s-adorm, când ea izbucni în hohote de plâns şi aruncă cât colo un cuţit pe care-l ţinuse în mână, înainte de a deschide eu ochi. Apoi se rostogoli în braţele mele şi îmi spuse că a vrut să mă ucidă, dar n-a putut-o face, fiindcă mă iubeşte încă, deşi m-am purtat cu ea ca cel din urmă ticălos.

Am fost nespus de mişcat de purtarea ei. I-am cerut iertare şi am rugat-o să înţeleagă, că nu puteam face altceva, câtă vreme aveam datorinţa de a mântui atâţia oameni nevinovaţi, printre care, de altfel, mă aflam şi eu. A plecat fără să mă asculte până la capăt. Eu mi-am dat seama că totul e pierdut şi că nu mai are niciun rost să rămân la Bistriţa. Aşa că m-am întors în ţară, deşi nu mi-am făcut datorinţa…

— Ai făcut tot ce ai putut, dar n-ai avut noroc, zise căpitanul. Însă la ce te-ai întors în Moldova?

Nu te-ai gândit că aici te aşteaptă spânzurătoarea? Trebuia să rămâi în Ardeal!…

— Ba aiasta n-o puteam face, căpitane, căci îţi pierdeai domnia ta capul, din pricina mea! Aşa zice şi tătuca.

— Da, aşa-i căpitane, întări Boldur spusele băiatului său. Nu puteam să-ţi primejduim domniei tale capul! Om vedea ce-om face. Ne-om descurca noi cum om putea mai bine.

— Nu, dragii mei, n-aveţi dreptate! Nicanor n-a făcut bine că s-a întors. Pentru mine era mai uşor să mă descurc. Eu puteam câştiga mai lesne mila domnească, pentru că nu eram vinovatul de frunte şi pentru că puteam dovedi c-am făcut tot ce-am putut ca să îndrept încălcările străjerului meu. În sfârşit, acum că Nicanor a făcut greşeala să se întoarcă, să încercăm s-o dregem. Trebuie să cerem lui Vodă milostivire, cel puţin pentru capul băiatului. Dacă vom vedea că se poate dobândi mai mult, vom cere să ne prade mai cu milă, adică să ne pună o gloabă mai puţin copleşitoare, mai ales că bieţii răzeşi din satul vostru au ajuns la sapă de lemn.

— Aşa să facem! se alătură Boldur. Să scrim o jalbă de milostivire către Vodă, din partea întregului nostru sat. O duc eu la Iaşi.

— Vom merge împreună, zise Lehaci. O să cer acolo ajutorul prietenului meu, logofeţelui Gligore Ureche, care nădăjduiesc că va smulge de la taică-so o vorbă bună pentru noi spusă lui Vodă într-o clipă potrivită.

— Îţi mulţumesc că mă însoţeşti la Iaşi, căpitane, grăi Boldur plin de recunoştinţă. Eu cred c-ar fi bine să mă duc întâi la Căpătici şi să-l rog să ne sprijine jalba. Dacă el îşi trage înapoi plângerea de la domnie, lui Vodă îi este mai uşor să ne dea iertare.

— Da, este bine să încerci şi asta, încuviinţă căpitanul. Spune-i lui Căpătici că ai făcut tot ce ai putut, că ai cheltuit mult bănet ca să-i aduci

nevasta înapoi la vatră, dar n-am avut noroc nici noi, nici el. Roagă-l ca cel puţin să ne ajute cu ceva care nu-l costă nimic, adică să-şi retragă plângerea de la divan.

— Da, voi încerca, deşi mă tem că ticălosul ăla n-o să vrea să facă pentru noi nici măcar fleacul aista… Dar încercarea moarte n-are.

Boldur şi feciorul său îşi luară rămas bun de la căpitan şi porniră spre casă. Amândoi mergeau îngânduraţi. Judele chibzuia cum să facă mai bine ca să clintească din loc inima de piatră a boierului Căpătici, mâine, când s-o duce la el. Nicanor se gândea la frumoasa şi draga lui Minodora, de care fusese despărţit vreme atât de îndelungată. S-au întâlnit ieri, când s-a întors din pribegie. N-o să uite niciodată ziua aceasta, pentru că s-a petrecut ceva cu totul tulburător, care va zbuciuma multă vreme sufletul alesei inimii sale. Asta numai din pricina nepriceperii lui! „Nici prea hoţ, nici prea cinstit'' spune o zicală înţeleaptă. Sunt împrejurări când adevărul aduce mai multă suferinţă decât minciuna. Așa a fost ieri. Nu trebuia să-i spună logodnicei sale, care e încă o copilă crudă şi neştiutoare, tot ce s-a întâmplat la Bistriţa. Vai, cum s-a mai zbuciumat când i-a mărturisit tot ce-a fost între el şi Tereza!

Ochii ei albaştri ca cerul de mai erau potopiţi de lacrimi. Obrajii ei palizi şi plăpânzi se înroşiseră şi ardeau ca un cuptor încins. Pletele-i aurii se zbuciumau ca holda în vânt, iar sânul ei neîmplinit se zbătea ca o pasăre în colivie. Ce mai, logodnica lui plângea de sărea cămaşa de pe ea! Şi doară el îi jurase că tot ce-a făcut la Bistriţa a fost o treabă de oştean la datorinţă, că s-a dus acolo nu de bună voie, ci trimes de tatăl său şi de căpitanul său, pentru a se salva pe sine şi pe toţi consătenii lui!

În loc să-i înţeleagă situaţia, ea i-a spus că astea-s vorbe de clacă şi l-a întrebat ce-ar spune el dacă tată-so şi oamenii din sat i-ar cere şi ei o treabă

asemănătoare şi ar trimete-o să-l îmblânzească pe Căpătici sau pe Moghilă-vodă?

Degeaba a încercat el să-i dovedească fără putinţă de tăgadă că asta ar fi cu totul altceva şi că la femei lucrurile se petrec cu totul altfel decât la barbaţi! Ea plângea de ţi se rupea inima şi nu voia să audă de aşa ceva, spunând că, deşi nu ştie prea bine cum stau lucrurile la bărbaţi, mare osebire nu poate să fie, de vreme ce dragostea se petrece între bărbat şi femeie. El a încercat din nou s-o liniştească şi s-a jurat că tot ce-a fost între el şi ungarcă nu l-a îndepărtat nicio şchioapă de iubita lui Minodora. Dar, în zadar, ea n-a vrut să-l creadă! Şi de ce n-a vrut să-l creadă? Pentru că atunci când l-a întrebat dacă s-a sărutat vreodată cu ungarca, el i-a răspuns că da, că nici nu se putea altfel, de vreme ce a trăit cu ea mai bine de o lună. Atunci logodnica sa a ibzucnit şi mai tare în plâns şi i-a spus că dacă el a sărutat-o, înseamnă că a plăcut-o, a iubit-o, şi că ea, Minodora, n-ar putea săruta decât un bărbat pe care îl iubeşte. El a încercat din nou şi pe larg să-i arate că lucrurile se petrec la bărbaţi cu totul altfel decât la femei, dar a fost în zadar! Pentru că aşa sunt femeile: nu le scoţi dintr-ale lor, „nici cu căruţa cu boi“!

Şi Nicanor se frământa şi îşi spărgea capul cam ce-ar mai putea să-i spună logodnicei sale, la întoarcerea lui în sat, ca s-o liniştească.

„S-o ia dracu pe muierea lui Căpătici, blestemă el în gând, căci numai lacrimi şi suferinţă a răspândit în jurul ei! S-o ia, da nu de tot, se răzgândi focosul flăcău, căci nu ştiu dacă voi mai întâlni vreodată în viaţă o femeie care să mă desfete cum m-a desfătat Tereza!...”

IX

La marginea satului Şarul Dornei, într-un luminiş din apropierea râului Neagra, lângă drumul care duce, peste munte, la Broşteni, se găseşte piua lui Balş. Este o piuă cum nu s-a mai pomenit prin părţile acelea, deşi pe Neagra şi pe Dorna se află tot felul de pive şi de steze pentru prelucrarea ţesăturilor de lână ale dornenilor. Este o piuă cu opt ciocane şi patru troace, deci o piuă neobişnuit de mare, dacă se ţine seama că celelalte pive au numai două ciocane şi o singură troacă. Asta face ca piua lui Balş să semene mai degrabă cu o moară mare domnească, decât cu o piuă obişnuită, de felul celor ce folosesc dornenii pentru nevoile lor.

De ce şi-a făcut boierul Lupu Balş o comedie atât de mare? Întâi, pentru ca să lase oamenii cu gura căscată şi să dea cu toţii buzna la piua lui. Al doilea, pentru că piua poate să lucreze dintr-o dată pentru patru valuri de dimie, adică este o piuă ce poate aduce muşterii mulţi şi câştig mare. Al treilea, pentru că fiind o piuă bănoasă, Balş poate cere o vamă mai mică decât în altă parte şi deci poate să atragă mai mulţi muşterii. Asta înseamnă că într-un răstimp nu prea îndelungat el va lăsa fără lucru pivele mici, ţărăneşti, din partea locului, iar stăpânii lor le vor închide unul după altul. În felul ăsta, Balş va rămâne mare şi tare, va urca vama pentru prelucrarea ţesăturilor şi va avea putere din ce în ce mai mare pe meleagurile dornene.

Pe urmă, va pune mâna pe ferăstraiele dornenilor, şi apoi pe păduri şi păşuni, pe oi şi pe vite şi, la urmă, pe satele lor. Aşa a făcut el prin părţile Neamţului, aşa plănuieşte să facă şi aici, prin părţile Dornelor.

Cam astfel şedeau lucrurile cu piua lui Balş şi cam aşa îi vorbise lui Pepelea stăpânul pivei ţărăneşti din Şarul Dornei, Paţa-piuarul, o veche cunoştinţă a isteţului pribeag. La rugăminţile lui venise Pepelea în satul de pe Neagra, pentru a-i da

o mână de ajutor, lui şi satelor dornene, împotriva întunecatelor urzeli ale bogatului şi lacomului neam de jupani, Balş.

— Trebuie să-l facem pe boier să-şi ia tălpăşiţa de aici, înainte de a prinde cheag pe meleagurile noastre, grăi Paţa în încheiere.

— Aşa zic şi eu, spuse Pepelea. Dar cum naiba s-o facem?

—Ştiu eu? Poate c-ar fi bine să-i punem foc într-o noapte, spuse Paţa sumeţindu-şi capul său cu plete arămii şi privind crunt cu ochii săi sinilii.

— Asta nu! E un lucru plin de primejdii. Se va afla repede că vine de la tine, fiindcă eşti singurul om care are, în afară de Balş, piuă în sat. Boierul o să se plângă la vornic, tu o să fii pus la cazne şi, până la urmă, o să vorbeşti.

— Ba te înşeli! N-aş scoate măcar un „văleu'' chiar dacă m-ar pica cu ceară! zise Paţa încordându-şi trupul său scund dar vânjos şi strângând pumnii săi de Sfarmă- Piatră.

— Vorbeşti aşa, pentru că nu ştii la ce chinuri ai putea fi supus. Picatul cu ceară este o binecuvântare faţă de caznele la care te pun armăşeii lui Moghilă.

— Atunci cum îl alungăm de aici?

— Asta mă întreb şi eu. Să chibzuim niţel şi să vedem ce putem face. Eu am un plan în cap, dar trebuie să treacă câtăva vreme până când voi putea să-i dau viaţă. Asta înseamnă că e nevoie să poposec aici, la Şarul Dornei, un timp ceva mai lung.

— Prea bine! O să stai la mine, prietene Pepelea.

— Nu, asta n-am s-o fac. Nu se potriveşte cu planul meu. Trebuie să-mi aleg o altă gazdă şi, mai mult, nimeni nu trebuie să ştie că am tras la tine, sau că avem prieteşug.

— De ce?

— Pentru că vreau să intru în slujbă la piua lui Balş ca să-l lovim de dinăuntru

— Şi cum să-l lovim?

— Va trebui să găsim ceva care să-i întoarcă piua pe dos, care s-o facă să meargă anapoda, astfel ca muşteriii săi să fie nemulţumiţi şi să-l părăsească.

— Planul nu e rău Dar tu te pricepi la pive?

— Eu mă pricep la mai toate cele… Am umblat pe multe meleaguri, şi foamea, nevoia şi pribegia m-au silit să învăţ tot felul de meşteşuguri.

— Bine. Dacă va fi nevoie, te-oi sfătui şi eu, căci e vorba de meşteşugul meu.

— O să-ţi cer ajutor la vremea potrivită. Deocamdată, cel mai mare ajutor pe care mi-l poţi da este acela de a nu spune nimănui cine sunt. Sau că am poposit la dumneata. Acum du-te repede şi-mi cată o gazdă bună, mai pe aproape de piua lui Balş.

Paţa plecă îndaiă ca să-i caute gazdă, iar Pepelea rămase în odaie, ca să se odihnească niţel. Peste vreo două ceasuri de vreme, piuarul se întoarse şi-şi duse prietenul în gazdă la o vădană, pe nume Floarea, în apropiere de marginea satului, la o azvârlitură de băţ de piua lui Balş.

A doua zi, Pepelea plecă să vadă piua. Balş o aşezase bine şi fără prea mare cheltuială, pe marginea râului Neagra. El a săpat un canal de vreo şapte stânjeni lungime, care aduce apa din râu până la stavilarul pivei. De aici apa este trimisă pe scocuri la fiecare din cele trei căsoaie. Întâi, merge la căsoaia unde se află vâltoarea, adică butea unde se învârteşte, se albeşte şi se îngroaşă pănura. Apa vine aici cu putere, pe un jgheab înclinat mult, cade în viitoare şi izbeşte pieziş pereţii, făcând un vârtej care învârte ţesăturile aflate înăuntru, le curăţă şi le îngroaşă. Apoi apa merge pe două jgheaburi la căsoaia în care se află cele două roţi cu cupe, care învârt fusele ce rotesc coşul de îngroşat şi coşul de tras. Coşul de îngroşat este un coş mare, un gard împletit din nuiele de brad, înlăuntrul căruia se rostogolesc şi se îngroaşă,

umezite în aburi calzi, cergile de lână. Coşul de tras se aseamănă cu cel îngroşat; el învârte ţesăturile de lână prin faţa unei scânduri cu şiruri de cuie care ating stofa şi scot fire lungi din ţesătură.

Apoi jgheabul, lăptocul cel mai gros şi cel mai înclinat, duce la căsoaia unde se află piua cu cele opt maie, câte două de fiecare troacă. Apa izbeşte puternic cupele roţii care-nvârteşte fusul ce saltă maiele. Pe fus se găsesc nişte labe cari se rotesc, lovesc în coada maiului, îl saltă, şi apoi îl lasă să cadă înapoi, în troacă, peste stofă. Troaca este aşezată pe o podea groasă de stejar sau gorun, scobit. Capetele maielor au crestături în scară, ceea ce face ca valul de stofă să se învârtă singur, după fiecare lovitură, şi să se subţieze la fel pe întreaga lui lungime. Stofa se învârte în troacă, unde este udată cu apă, ca să se moaie. După bătaie, care ţine o zi şi o noapte, neîntrerupt, stofa (de obicei pănură) se subţiază, se curăţă şi devine mai moale.

Pepelea cunoştea bine toate treburile astea, căci lucrase cândva la nişte pive în Oltenia. Piua lui Balş era foarte bună, totul mergea strună şi de la sine, de credeai că ai în faţă un ornic uriaș pus în mişcare de curgerea necontenită a apei. Pepelea întâlni pe maistorul care se îngrijea de bunul mers al pivei. Acesta avea sub porunca sa şapte robi, aduşi de la curtea boierească din Broşteni, cari lucrau în două schimburi, câte un om pentru fiecare căsoaie şi un om pentru hamalâc.

Pepelea căzuse bine, căci robul care lucra noaptea la maie se schilodise din nebăgare de seamă, cu o zi înainte, când un mai îi zdrobise mâna în timp ce voia să potrivească mai bine stofa pe troacă. Maistorul şi-a dat seama repede că Pepelea cunoaşte lucrul la piuă, aşa că a fost bucuros să-l tocmească îndată, ca să-l pună în locul omului schilodit. Pepelea însă n-a primit să lucreze noaptea, căci avea anumite socoteli. El a spus că nu poate lucra decât ziua, fiindcă n-are

văzul prea bun, iar feştilele nu fac noaptea destulă lumină, şi ar însemna să se schilodească şi el. Maistorul n-a avut ce face, şi l-a pus să lucreze ziua, trecând un alt om în schimbul de noapte.

Câtva timp, Pepelea şi-a văzut de treabă, maistorul era mulţumit de el, iar lucrurile mergeau strună la piua lui Balş. Muşterii veneau din ce în ce mai mulţi, se lucra fără întrerupere, ziua şi noaptea, şi se strângea vamă bună, cară întregi de lână, care mergeau la curtea lui Balş din Broşteni şi se prefăceau în cergi şi în ştofe.

După vreo două săptămâni de cuminţenie, Pepelea se gândi că nu mai e vreme de aşteptat, şi că trebuie să se ia de piept cu Balş, căci de aia venise acolo. Era pe la sfârşitul lui octombrie, şi piua lucra numai până la Crăciun, fiindcă pe urmă începea vremea îngheţului. Din această pricină, el trebuia să grăbească săvârşirea isprăvii menite să-l lase pe Balş fără muşterii şi să-i facă de râs comedia în tot ţinutul, astfel că niciun dornean să nu-i mai calce pragul.

Aşadar, într-una din zile, după terminarea slujbei merse la prietenul său Paţa şi îi dezvălui planul pe care îl clocise în cap, în timpul celor două săptămim de lucru pentru propăşirea neamului Balşilor. Paţa îl găsi foarte bun şi hotărâră amândoi să-i dea viaţă chiar în noaptea aceea.

Când se întunecă bine de tot, Paţa şi prietenul său încărcară într-un car unul dintre cele trei butoaie de păcură, pe care le avea piuarul pentru ungerea osiilor de la piua sa şi pentru făcut feştile. Porniră cu carul, nevăzuţi de nimeni, pe malul Negrei, şi când ajunseră la locul unde canalul de la piua lui Balş se împlântă în râu, se opriră. Apoi coborâră butoiul cu cea mai mare băgare de seamă, având grijă să nu rămână pe iarbă sau pe mal nici cea mai mică urmă de păcură.

După ce s-au dezbrăcat, au dus pe braţe butoiul până în mijlocul apei, îngrijindu-se să nu rămână

urme de păcură pe pereţii canalului. Apoi au răsturnat butoiul în apă, și păcura a început să se lăţească şi să lunece cu repeziciune spre piua lui Balș. După treaba asta, cei doi prieteni au dus înapoi în car butoiul, s-au îmbrăcat şi s-au întors acasă neştiuţi de nimeni.

În curând, apa din stăvilarul pivei lui Balş s-a umplut de păcură, dar nimeni n-a băgat de seamă, căci era noapte, iar feştilele luminau slab piua, în felul ăsta, apa care cădea pe lăptoc în vâltoare, unde se spălau stofele, precum şi aceea care uda cele patru troace unde se bateau ţesăturile cu maiul, era plină de păcură. Este lesne de înţeles ce s-a ales de cergile şi stofele de pănură albă, aflate la curăţat, murat şi subţiat.

A doua zi, când a venit la slujbă, Pepelea a dat alarma cel dintâi şi a alergat după maistor ca să-l înştiinţeze despre nenorocirea care i-a lovit Când acesta a văzut prăpădul, a început să-şi smulgă părul din cap. Opt valuri de pănură albă ca zăpada fuseseră prefăcute în boarfe zoioase, pline de catran!

Tocmai atunci sosiseră şi stăpânii lor, lucru pe care Pepelea îl prevăzuse din vreme în socotelile lui. A fost un tărăboi cum nu s-a mai pomenit vreodată pe meleagurile acelea! Ţaranii păgubiţi înjurau şi blestemau robii, maistorul şi pe Balş, spunând că nu-şi cunosc meseria și încurcă lumea de pomană. Ca şi maistorul, ei credeau că vreunul dintre oamenii cari lucrau la piuă a uns prea tare osiile cu păcură, şi unsoarea s-a prelins în piuă.

Pepelea însă, urmărind un anumit lucru, dinainte plănuit, spuse în auzul tuturora:

— Fraţilor, degeaba daţi vina pe bieţii robi. Aici nu-i vorba de câteva picături de unsoare prelinse din piuă, ci de un adevărat potop de păcură. Nu vedeţi peste tot, în stăvilar, pe pereţii jgheaburilor, al vâltorii şi ai troacelor, dâre de păcură?

— Aşa este, zise unul dintre ţărani. Da de unde a venit atâta păcură?

— De unde să vină decât din pământ!!.. spuse Pepelea sigur pe el. Trebuie să fie vreun izvor de păcură prin apropierea stăvilarului, care s-a revărsat în apă, printr-o crăpătură de pământ.

— Aşa ceva nu-i cu putinţă! urlă maistorul, dându-şi seama că o asemenea veste s-ar răspândi ca fulgerul în toate satele dornene şi i-ar alunga toţi muşteriii.

— Şi de ce nu-i cu putinţă? îl încontră Pepelea cu îndârjire.

— Pentru că aici nu-s izvoare de păcură. Aşa ceva se află numai la Moineşti!.. urlă din nou maistorul.

— De unde ştii matale asta?? ţipă Pepelea şi mai tare ca maistorul, ca să-l audă mulţimea de ţărani pagubiţi. De ce n-ar fi izvoare de păcură şi aici? Mai ales că lângă piua noastră se află un târnov mare, plin de turbă şi nămol negru.

— Ai dreptate! zise unul dintre ţărani. Şi eu cred că păcura izvoreşte din turbă şi nămol negru.

— Nu se poate! Asta-i o prostie nemaipomenită! tună maistorul. Păcura nu are nimic de a face cu turba şi cu nămolul negru!!…

— Nu mai spune! îl luă Pepelea peste picior. Ia zi matale, maistore, cum e păcura la culoare?

— Păi cum să fie, e neagră!

— Bun. Dar turba şi nămolul cum sunt?

— Tot negre! Şi ce-i cu asta?!

— Ai puţină răbdare şi o să vezi, îl domoli meşterul şotiilor. Răspunde-mi mie colea, la întrebare: păcura arde?

— Arde, cum sa nu arză!

— Dar turba şi nămolul uscat ard?

— Ard şi ele, știi prea bine!

— Atunci dacă turba şi nămolul sunt negre şi ard, iar păcura este şi ea neagră şi arde şi toate se găsesc sub pământ, de ce ţi se pare cu neputinţă ca păcura să se nască din turbă şi din nămol? Hai?

— Aşa este, are dreptate!… strigară în cor ţăranii păgubiţi. De la târnovul din apropiere vine

murdăria şi păcura cari ne-a stricat pănura. Aşa o să fie mereu! S-a zis cu piua lui Balş!... N-o să-i mai călcăm pragul în vecii vecilor!

— Staţi bre oameni, nu vă pierdeţi cu firea! încercă maistorul să-i liniştească. Nu vă luaţi după născociri!

Dar ţăranii păgubiţi au făcut praf piua lui Balş, încredinţaţi că nu mai e bună de nimic, de vreme ce nevăzute izvoare subpământene murdăresc apa şi le strică stofele aduse la curăţat şi subţiat. Ei au spart şi căsoaia unde Balş păstra lâna luată ca vamă de la ţărani şi s-au despăgubit singuri, cu vârf şi îndesat. Apoi au plecat în satele lor, vestind pretutindeni că piua lui Baş nu mai face două parale, drept care dornenii nu mai au ce căuta acolo.

Pepelea s-a prefăcut că-i pare tare rău de slujba pierdută, văicărindu-se pretutindeni că a rămas muritor de foame. Peste câtăva vreme însă, ţăranii aflară că lui Paţa-piuarul i s-a făcut milă de bietul om şi l-a tocmit la piua sa, care acum era plină de muşterii.

Ce se întâmplase? Pepelea se hotărâse să rămână încă o bucată de vreme la Şarul Dornei, căci se aştepta ca boierul Balş să încerce să se răzbune cumplit pe dorneni, fiindcă era cu neputinţă ca el să nu-şi fi dat seama că a fost lovit pe la spate.

X

Noaptea de Anul Nou se lăsase veselă peste brazi şi peste sat, hârjonindu-se cu fluturaşii cei scânteietori şi neprihăniţi ai iernii şi îngânându-se cu clinchetele zglobii ale zurgălăilor, cu pocnetele prelungi ale bicelor, mormăitul dogit al buhaielor şi glasurile învălmăşite ale colindătorilor. Despre

odaia mică veneau mirozne de sarmale, caltaboşi, cozonaci şi mere domneşti. Vădana îl poftise la masă, dar Pepelea o rugase să-l cheme când clopotele vor vesti noul an.

De ce nu începuse şi el, ca toţi oamenii, cina mai devreme, spre a-l prinde Anul Nou cu burta plină şi cu belşug pe masă? Pentru că de multă vreme îl părăsise pofta de mâncare. Cădea mereu pe gânduri, era moale şi nevolnic. Deseori privea în gol şi vorbea singur.

Gazda a crezut, la început, că-i bolnav. Când a văzut însă că n-are fierbinţeli, şi-a dat seama că-i altceva la mijloc. Ea bănuia acum că-i vorba de nişte farmece ale ţiganilor de la piua lui Balş, căci începuse să miroasă cam ce hram purta chiriaşul său prin satul ei.

Pepelea o lăsase în voia prepusurilor ei, deşi lucrurile stăteau cu totul altfel. Poate că i-ar fi spus despre ce e vorba dar, bun la suflet cum era, nu voia să-i spulbere nădejdile de vădană necăjită şi nemângâiată. Căci biata femeie rămăsese de multă vreme fără bărbat şi, cum sărăcuţa de ea era încă în putere, nu de puţine ori privea cu ochi jinduitori spatele lat, grumajii vânjoşi şi braţele puternice aie lui Pepelea. Şi nu de puţine ori se învârtea şi se sucea prin odaia mică – odaia ei – unde mânca voinicul său chiriaş, desfăşurând tot ghemul de ispitiri femeieşti, doar, doar l-o face să zăbovească mai mult la ea, ori să se încurce prin aşternutul ei.

Pepelea însă nu vedea şi n-auzea nimic, şi nici n-avea poftă de hârjoane vinovate cu vădane stătute, fiindcă gândurile şi dorurile sale erau de mult înlănţuite de farmecele neprihănite ale unei fete mari. Şi încătuşarea creştea tot mai mult, căci gândurile sale zăboveau tot mai mult în casa ei din pădure, iar ochii săi aveau în faţă, tot mai des, chipul ei tulburător.

Robia aceasta care se adâncea mereu îl făcea pe bietul Pepelea să se mânie şi să se ocărască pe sine însuşi. Se întreba, cu mare mirare şi ciudă, cum se

poate ca un om cu fire bărbată ca el, plin de tărie şi dârzienie, să ajungă moale ca o cârpă şi să tânjească ziulica întreagă ca un copil bolnav de lingoare?!

De dragoste şi de moarte nu poate scăpa nimeni!

Ce n-ar da el să poată scăpa de chipul Oiţei, care îl urmăreşte pretutindeni, de toate nălucile şi vedeniile, de toate dorurile şi zbaterile, de tot zbuciumul şi suferinţa pe care le aduce dragostea! Şi ce n-ar da el să scape de moarte, ori s-o alunge hăt departe, dincolo de hotarul legiuit, astfel încât să ajungă la puterea de vieţuire a stejarului, să trăiască nu zeci, ci sute de ani, precum gorunul din curtea casei părinteşti, ori să ajungă la anii pietrei, adică să dureze sute de veacuri şi mii de milenii!…

Şi Pepelea izbucni în râs de unul singur, înveselit de năstruşnicia unei astfel de dorinţe. Se gândi că taman în clipa în care el vorbea singur ca zărghiţii, în mai toate casele româneşti se făceau urări de viaţă lungă şi îmbelşugată pentru toţi cei dragi.

„Fără niciun fel de îndoială că şi Oiţa mea face în noaptea aceasta urările de cuviinţă celor apropiaţi şi dragi”, îşi zise Pepelea.

Gândurile lui Pepelea fură curmate de ciocănituri în uşă şi, peste câteva clipe, se ivi în prag chipul surâzător al lui Paţa.

— Ce ţi s-a întâmplat, bădie, de stai singur ca un pustnic într-o noapte ca aiasta, când tot omul bea şi se veseleşte alături de cei dragi?! îl întrebă cu mirare în glas piuarul, după ce se scuturase de zăpadă şi se aşezase pe un scăunel în faţa lui.

— M-a lovit fericea! răspunse Pepelea cu glas hazos şi priviri şugubeţe. M-am dus pe copcă! Am legat măgarul la gard! Dumnezeu cu mila!

— Da ce nenorocire te-a lovit, frăţioare?

— O nenorocire care te face să plângi de bucurie si să râzi cu lacrimi.

— Păi ce fel de nenorocire e asta?

— E un soi de nenorocire fericită, amestecată cu norocire nefericită…

— Cum vine asta?!

— Iacă bine: e ceva care te face fericit şi nefericit, în acelaşi timp. E ceva straşnic de ciudat!

— Adică?

— E o boală care începe cu bătaie de inimă, dă în fierbinţeli la cap şi vedenii la ochi, apoi în vâjâieli şi şoapte la urechi, încremenire la gând şi învălmăşeală la judecată şi, după multe alte prefaceri de soiul ăsta, se sfârseşte cu scrânteală la minte…

— Fii pe pace: după felul cum vorbeşti, se pare că ai şi ajuns la sfârşitul acestei boli năzdrăvane.

— Nenorocirea e că tocmai când crezi că boala s-a sfârşit, o ia de la început.

— Şi asta ce înseamnă?

— Asta înseamnă că începe cu sfârşitul şi sfârseşte cu începutul, si pe urmă te apucă din nou…

— Dacă mai stau mult de vorbă cu tine mă scrântesc şi eu la tigvă. Spune, ce-i cu tine de ai luat-o razna: te-a pălit cineva în cap?

— În cap. Nu!

— Da unde?

— În locul unde o bună parte dintre oameni au plumb ori piatră.

— Asta înseamnă că tot despre ,,dovleac'' e vorba.

— Nu prea! Capul este locul cel mai deşert al trupului omenesc, aşa că nu-i vorba de el. E vorba de acea parte a trupului nostru care ne împinge la tot felul de prostii, atunci când carnea n-a avut încă timp să se prefacă în piatră.

— Chiar dacă m-aş pune cu capu-n jos şi cu picioarele în sus, şi tot n-aş izbuti să te înţeleg. Rău ţi s-a mai încurcat limba, frăţioare!

— Limba ca limba, dar mintea mi s-a încâlcit de zece ori mai rău!...

— Din nefericire, ai dreptate. Cu ce te pot ajuta?

— Cu orice, afară de minte, şi tocmai de asta am nevoie.

— Nu deznădăjdui: poate că mi-o fi rămas vreo fărâmă, printr-un ungher ascuns al bietei mele căpăţâni. Aşa că spune neichii ce te doare, prietene!…

— Mă doare la „glagore“, mă-njunghie la judecată şi mă seacă la inimă.

— Să ne mărginim doar la cel de-al tieilea rău, căci primele două sunt de nelecuit.

— Fie şi aşa: mi-e inima bolnava, şi-mi poţi fi de mare folos.

— Bucuros să te ajut, dar cum?

— Să-mi iei o piatră de pe inimă.

— În ce fel?

— Să m-ajuţi s-o prefac din piatră de pe inimă în piatră-n casă.

Paţa se burzului în glumă:

— Dacă ai să vorbeşti mereu în dodii, o să ne apuce Boboteaza, si tot n-o să-nţeleg nimic! Spune-mi colea, pe şleau, astăzi, de Sfântul Vasile, adică de ziua mea, după vadra de Nicoreşti pe care am judecat-o împreună: despre ce e vorba şi ce pot face pentru fratele meu Pepelea?

— Să zbori îndată la Vatra Dornei.

— Şi ce să fac acolo, să beau apă acră?

— Nu. Să bei rachiu cu tatăl Oiţei şi să spui vorbe de duh mai izbutite ca acum. Cu alte cuvinte, să pleci îndată în peţit la pădurar, să facem încredinţarea, pentru ca apoi să împlinim repede aşezatul.

— Aha! Te-am prins, hoţomane! Vasăzică despre asta era vorba!… Şi până acum mi-ai tăcut ca un motan! De ce nu mi-ai spus mai devreme, macofane? Te-aş fi scutit de atâta suferinţă şi ai fi scăpat cu mintea întreagă!…

— Parcă tu n-ai mirosit despre ce e vorba, prefăcutule!

— De mirosit am mirosit eu, frăţioare, căci cunosc destul de bine boala asta care bântuie

printre flăcăii trecuţi, ca tine. Şi apoi cum să nu te miros, când de două luni şi ceva, de când ai venit aici, priveşti în gol ca un lunetec şi vorbeşti singur ca un tehui!…

— Ce să fac, m-a lovit şi pe mine, o dată dar bine, boala legiuită de Cel-de-sus, nebunia fără de care lumea ar fi tristă, pustie şi fără rost.

— Că ţi s-au încurcat băierile inimii, nu-i nimica; aşa ceva nu-i lucru de ruşine. Rău e că ai tăcut chitic şi te-ai canonit în singurătate şi muţenie. Da tot e bine că-ntr-un târziu, când te-a răzbit bine lingoarea, ţi-ai adus aminte că ai un prieten care poate să-ţi dea o mână de ajutor. Aşadar, ţi-aştept poruncile.

— Porunci sunt numai pentru mine, căci vin de la tiranul din coşul pieptului; pentru tine sunt rugăminţi.

— Fie şi cum zici tu! Când să plec în peţit?

— Eu zic de Sântul Ion. O să cazi bine, căci e ziua tatălui Oiţei.

— Bun. Numai că o să facem logodnă fără peţit. Am să-i dau de ştire pădurarului, printr-un om din satul lui, care şi-a adus dimia la bătut, la piua mea, iar asta o să ţină loc de peţit. Sunt sigur că Boleac n-are nimica împotriva unui ginerică de teapa ta şi că deci nu mai e nevoie de încredinţare.

— Poate că pădurarul va fi bucuros să mă aibă ginere, dar asta nu-i destul. Lucru de căpetenie este ca să fie bucuroasă fiică-sa de aşa ceva…

— Nădăjduiesc că nu ţi-ai pierdut minţile de tot, şi n-ai pornit cu ochii închişi la un asemenea drum. Ţi-o fi dat ea, cât de cât, a înţelege c-o să fie bucuroasă de aşa ceva, de vreme ce îndrăzneşti să mă trimeţi la încredinţare.

— Se prea poate. Dar parcă poţi să pui nădejde mare pe simţămintele muierilor? Au trecut câteva luni de când nu ne-am văzut, şi pentru o fată frumoasă şi tânără, care e dorită de toţi flăcăii din sat, poate să fie cam mult…

— Poftim! Acum mai eşti şi gelos!… Nu te teme. Satul e cam mic, iar feciori neînsuraţi sunt doar doi: unul şchiop şi allul chior.

— Chiar aşa n-o fi!.. Şi apoi, mai sunt destule sate prin apropiere.

— O fi, dar unul e Pepelea!

— Faima atrage pe femei, însă numai pentru că este un semn al puterii şi o făgăduinţă a bărbăţiei.

— Eu cred că nu numai faima, dar şi capul şi trupul lui Pepelea îl vorbesc de bine la muieri.

— Până una alta, e mai sănătos ca să-l vorbească de bine prietenii lui. Aşa că fii bun şi trimite pădurarului vestire de peţit, iar de Sfântul Ion să plecăm la aşezat.

Paţa îşi luă rămas bun, trimise veste de peţit şi peţitori, cari se întoarseră cu ştiri bune de la părinţii Oiţei; aşezatul, adică schimbarea verighetelor şi logodna vor avea loc în ziua de Sfântul Ion.

XI

La începutul lui noiembrie, Boldur s-a dus la Mălini, la fiara crudă şi lacomă de Căpătici. Călcându-şi pe inimă şi pe mândrie, i-a spus:

— Milostive boier, nenorocirea mă aduce pentru a doua oară la domnia ta. Ajută un părinte lovit de năpastă şi un sat aflat la marginea deznădejdii!

— Eu să vă ajut??! — a urlat jivina boierească. De ce să vă ajut?! Voi m-aţi ajutat pe mine?…

— Te-am ajutat, boierule, din răsputeri te-am ajutat. Dacă am fi avut numa un pic de noroc, am fi izbutit să-ţi aducem cucoana înapoi, acasă.

— Nu-mi pasă! Dacă fiu-to n-a deschis ochii când trebuia şi nici n-a ştiut să se descurce la Bistriţa, acum să plătească! Împreună cu tot satul vostru de adormiţi şi de leneşi!

— Boierule, gindeşte-te că asta se putea întâmpla oricui, chiar şi unui om în toată firea, darămite unui copilandru!…

— Dacă-i copilandru, de ce l-aţi pus să păzească hotarele ţării?

— L-am pus fiindcă aşa cere pravila, care glăsuieşte că toii răzeşii între optsprezece şi patruzeci de ani trebuie să facă slujba de străjer cu rândul.

— Dacă aşa glăsuieşte pravila, n-am ce-ţi face! Trebuia să-şi facă datorinţa aşa cum scrie la carte!

— Boierule, îndură-te de el, de tineieţea lui, de tatăl său nefericit, de bieţii oameni din satul nostru, şi trage-ţi înapoi plângeiea de la Divan! Te-om răsplăti cum om putea mai bine…

— Ha, ha, ha! Cu ce să mă răsplătiţi milogilor?!… Cu râia de pe voi? N-am nevoie să-mi plătiţi voi paguba! O să mă despăgubesc eu singur! Ai înţeles? Hai. Pleacă de aici. Ce mai stai! Pleacă pâna nu pun slugile să te dea afară şi să-ţi tragă şi câteva ciomege pe spinare.

— Ba aiasta n-ai s-o faci, boierule, zise Boldur strângând pumnii şi scrâşnind din dinţi, căci sunt om slobod, neam de răzeşi cu uric de la Ştefan-Vodă!… Dumnezeu să te răsplătească după inima ta! i-a strigat el fierbând de mânie şi abia stăpânindu-se să nu-l strângă de gât. Şi a ieşit furtunos pe uşă, întorcându-i hainului boier spatele, cu dispreţ şi ură şi hotărât să meargă la Iaşi, la domnie.

Apoi, căpitanul de străjeri avu în faţa ochilor călătoria cea lungă şi fără de noroc, la Iaşi.

Au ajuns în oraşul de scaun al Moldovei, de Crăciun. Era un timp prielnic, bine ales. Curtea domnească era în sărbătoare, toată lumea era veselă, ospăţurile se ţineau lanţ, inimile se

muiaseră. Datina cerea de sărbători milostenie de la tot omul, mai cu seamă de la cei bogaţi şi tari. De Anul Nou, domnul ţării miluia cu iertare de ştreang sau de butuc, ori cu iertare – de duşegubină sau alte gloabe grele.

Au tras în gazdă la un mitoc, la o casă de negoţ a mânăstirii Suceviţa, unde bogata ctitorie a lui Moghilă îşi ţinea călugării cari se îndeletniceau cu precupeţirea sau vânzarea mărfurilor ce veneau de la nenumăratele moşii, mori, sălaşe de meşteşugari, iazuri, steze şi prisăci ale mânăstirii. Au luat îndată legătura cu Gligore Ureche. Logofeţelul a sărit cu inimă caldă în ajutorul vechiului său prieten şi coleg de şcoală. Deşi ştia că marele vornic ura de moarte pe câmpulungeni şi le purta sâmbetele tot timpul, el a încercat din răsputeri să-l facă pe taică-său să pună o vorbă bună pentru ei, pe lângă Vodă. Gligore l-a rugat stăruitor să sprijine iertarea de ştreang a tânarului străjer şi micşorarea duşegubinei ce urmau să plătească răzeşii fundeni şi târgoveţii câmpulungeni.

Marele vornic nici n-a vrut să audă de aşa ceva şi l-a luat în râs pe fiu-său. L-a făcut „copil naiv şi visător”, „tânăr cu mintea aprinsă şi cu capul plin de idei prosteşti, liberale”, „zgârie-hârtie nepregătit pentru viaţă”, care „uită că lumea este o sihlă plină de jivine, în care dacă nu sfâşii tu cel întâi, eşti sfâşiat şi înfulecat”.

El a făcut haz de toate păsurile câmpulungenilor, spunând că-s milogiri ruşinoase ale unor căscăunzi cari au încălcat pravila aspră a oamenilor de margine ce stau de straje la hotarul ţării.

Aşa stând lucrurile, Lehaci şi Boldur s-au hotărât să vină singuri în faţa lui Vodă, cu jalba de milostivire. A trebuit să ungă bine uşile curţii domneşti şi să aştepte aproape o lună de zile, până când Moghilă a catadicsit sa-i primească.

În ziua sorocită, au fost conduşi în sala cea mare a Divanului. Erau acolo doar Ieremia-vodă şi postelnicul Başotă. Divanul nu fusese chemat, semn că Vodă n-avea de gând să aducă şi să chibzuiască cererile câmpulungenilor în faţa sfatului domnesc. Cufundat cu trupul său greoi în pernele tronului, Moghilă îi privea duşmănos, cu ochii lui bulbucaţi şi îşi strâmba dispreţuitor faţa roşie şi puhavă, de mâncău.

Cei doi munteni au fost nevoiţi să facă toate ploconelile umilitoare, obişnuite la Curte, începând cu sărutarea mâinii lui Vodă şi sfârşind cu vorbele goale de proslăvire a înţelepciunii şi mărinimiei voievodului. Astea fiind sfârşite, a grăit Moghilă cu vorba lui lenevoasă şi glasul său dogit, prefăcându-se că nu cunoaşte păsul celor doi câmpulungeni:

— Cu ce vă pot fi de folos, oameni ai munţilor?

— Cu mila ta, doamne, a răspuns, fără să-şi plece capul, judele.

— O s-o aveţi, dacă sunteţi vrednici de ea! a spus Vodă încruntat şi înţepător.

— Dumnezeu ne miluieşte pe toti, măria ta, fie vrednici, fie nevrednici, i-a întors Boldur împunsătura.

— Atunci cereţi-i milă lui Dumnezeu, nu mie! a răcnit Moghilă mâniat foarte.

— O cerem şi ţie, doamne, stăpânul nostru pe pământ, a vorbit Lehaci în locul lui Boldur, dându-şi seama că judele nu se pricepe la trebile diplomatice şi se avântă semeţ cu capul în stâncă.

— Şi ce-mi cereţi anume? întrebă Vodă, îmbunat un pic.

— Iertare pentru, feciorul acestui răzeş nefericit, un băietan aproape crud, care a greşit în slujba de străjer, răspunse căpitanul, mulţumindu-se numai cu atât şi lăsând la o parte îmblânzirea duşegubinei, dat fiind reaua voinţă vădită de către domn.

— Ce nelegiuire a săvârşit? o făcu Moghilă pe prostul.

— A lăsat să i se strecoare pe sub nas, din nebăgare de seamă, nevasta boierului Căpătici, care a trecut hotarul în ţara voievodului Transilvaniei.

— Aha! Vasăzică el e nemernicul care a lăsat putoarea să fugă la Bistriţa şi să mă terfelească pe mine şi, mai ales, pe doamna mea, în faţa rudelor dumneaei, nemeşii Csomortany, şi a întregii nobilimi secuieşti! Pentru ticălosul ăsta nu pot avea nici milă, nici iertare!

— Iartă-l, mărite doamne, e un băieţandru neştiutor şi e singurul copil la nefericiţii lui părinţi!…

— Nefericiţii lui părinţi nu trebuia să aducă pe lume un asemenea ticălos!

— Iartă-l, măria ta, a greşit, e nevârstnic!…

— Să-l ierte Dumnezeu, după ce şi-o da duhul! Eu nu-l pot ierta, fiindcă mi-a făcut, mie şi doamnei mele, un rău cum nu se poate mai mare.

— Milostive doamne, intră în vorbă, deznădăjduit, Boldur, îngăduie măcar ca, după lege şi datină, să răscumpăr capul feciorului meu. O să mă vând vecin şi o să plătesc duşegubina cea mare, cerută de lege.

— Nu, asta nu se poate! se împotrivi Vodă, întunecându-şi chipul şi mai mult. Ticălosul a greşit ca străjer, nu ca un om oarecare. A îngădui răscumpărarea capului său ar însemna să îngădui desmăţul şi destrămarea în rândul celor ce păzesc hotarele ţării.

— Îndură-te, doamne, sunt neam de răzeş şi, din moşi- strămoşi, ne-am făcut cu cinste, întotdeauna, datorinţa de străjeri! l-a rugat din nou judele, cu glas tremurat şi căzând în genunchi, în faţa tronului domnesc.

Dar această umilinţă a rămas la fel de zadarnică şi de deşartă ca şi cererea de a-şi jertfi bunurile şi volnicia pentru răscumpărarea capului feciorului

său. Vodă a rămas neclintit în hotărârea sa, căci adevărata pricină a îndârjirii sale nu erau nici bârfele Terezei în faţa rudelor nevesti-si, nici primejduirea rânduielilor străjereşti, ci alta, cu mult mai greu de înlăturat. Ea ieşi la iveală când Moghilă dădu cărţile pe faţă şi spuse cu voce tunătoare:

— Da, ştiu: voi muntenii câmpulungeni aţi străjuit cu credinţă, din tată în fiu, hotarul. Dar voi v-aţi învăţat să trăiţi, veacuri de-a rândul, de capul vostru! Pedepsind pe fiul tău, vreau să dau o pildă aspră nu numai străjerilor, ci tuturor câmpulungenilor, pentru a le aduce aminte că sunt supuşi ai domnului Moldovei.

Auzind aceste vorbe, Boldur şi-a dat seama că totul e pierdut şi că sărmanul său fiu va fi întâia jertfă în lupta pe viaţă şi pe moarte ce a început acum între mândrii locuitori ai slobodului ţinut câmpulungean şi marea boierime. Lucru de care şi-a dat seama şi căpitanul de străjeri, o dată cu el. Drept urmare, ei şi-au făcut, unul altuia un semn tainic că n-are niciun rost ca să mai stăruie în cererea lor faţă de Moghilă şi că trebuie să se retragă. Ceea ce au şi făcut îndată.

Cei doi munteni mândri şi viteji şi-au dat seama că de acum nu mai pot vorbi decât în limba cea ascuţită a săbiei. De aceea, au plecat îndată înapoi, spre Ţara Câmpulungului şi, după două săptămâni de călărie prin viscol şi ger, au ajuns acasă. A urmat un sfat de taină cu juzii satelor mari şi bine întrarmate, precum şi cu pârgarii şi şoltuzul oraşului Câmpulung, hotârând să pună mâna pe arme şi să se scoale împotriva lui Moghilă şi a slugoilor săi, cari vor să înrobească oamenii din ţara zimbrilor.

XII

Veni, în sfârşit, ziua cea mult dorită şi aşteptată, în aceeaşi măsură, de Pepelea şi de Oiţa. Era o zi blândă de iarnă muntenească, adică de iarnă în locuri ferite de crivăţuri şi de viforniţe. Cădeau fulgi mari cât fluturii de câmp, şi valea Negrei şi pădurile de brazi îmbrăcaseră mantie albă de helgea.

Pepelea se înveşmântase şi el în alb, din cap până-n ciubote. Îmbrăcase un suman alb de dimie subţire, cu găitane şi cusături negre, nişte cioareci strimţi de pănură şi cizme negre de iuft. În cap avea o cuşmă brumărie, iar peste haine, o dulamă de aba albă, cu ceaprazuri şi înflorituri de matase neagra. Încălecase pe un armig negru focos şi buiestraş, urmat de Paţa, verii săi şi încă patru flăcăi falnici din neamul Păţanilor, pe cai albi, îmbrăcaţi cu toţii în frumoasele straie de urşinic verzui ale strajerilor câmpulungeni și întrarmaţi cu arcuri sângerii şi săbii lucioase.

Mândrul alai porni pe malul Negrei, la vale, spre Vatra Dornei. Drumul muşca din pădure, care cobora până la marginea apei îngheţate tun. Brazii presărau pulbere sclipitoare asupra falnicilor călăreţi, iai zvonul de argint al clopoţeilor prinşi de căpestre mângâia pletele codrului şi tulbura liniștea adâncă a văilor nepângărite de picior omenesc. Din când în când, cerbi făloşi şi ciute blânde, cu urechile ciulite şi boturile neliniştite, ieşeau în drum, atraşi de cântul vesel al zurgălăilor.

Când ajunse în Vatra Dorne ,,armia ‘’cea strălucitoare năvăli în galop pe uliţa cea mare, cu săbiile în vânt şi cu chiote înfricoşătoare, aşa, ca să uimească tot satul şi să bage în sperieţi pe duşmanii logodnicului cel venetic al Oiţei Aceştia, nu puțini la număr, tăcură chitic după garduri şi-şi azvârlirâ cu obidă ciopârlacurile în ogradă, văzând că nu e de glumit cu ,,oastea” lui Pepelea. Când ajunseră în apropierea casei pădurarului, călăreţii

îşi potoliră caii, Pața trecu în cap, se desprinse de tovarăşi şi ajunse întâiul la poartă, unde se opri fără a descălica. Restul ,,armiei'', în frunte cu măritul şi poznaşul ,,împărat" Pepelea, se opri cam la cinci paşi în urmă.

— Ce-i cu voi, mândri oşteni? întrebă pădurarul, care se afla în foişor, înconjurat de neamurile sale.

— Cinstiţi gospodari, glăsui Pața, noi suntem dvoreni şi oşteni ai lui Alb-împărat.

— Şi ce căţaţi aici?

— Eram cu prealuminatul împărat la vânătoare de ciute, pe aici, prin apropiere, în Pădurea Fermecată, când în calea preaslăvitului nostru stăpân a ieşit o căprioară cum nu s-a mai văzut prin părţile aistea. Dar n-avu timp să tragă, căci a pierit în codru…

— Şi ce cătati la noi?

— Păi aici ne-au dus urmele ciutei cea fără de seamăn.

— Dacă-i aşa, noi poftim pe măritul Alb-împărat să descalice împreună cu întreaga sa oaste.

Paţa îşi încreţi un pic fruntea, pentru aducere aminte, apoi glăsui în stihurile datinei:

Noi am descălca
Dar ni-e frică c-om înnopta,
Şi avem să trecem văi adânci
Cu ape limpezi şi dulci…

— Dar pe unde aţi venit, mândri dvoreni şi oşteni? întrebă Boleac.

Paţa răspunse iarăşi în stihuri:

Pe-o căpăţână de iepure bălţat,
Mai era loc de un sat
Şi pe-o ţiplă de fereastră
Era loc să treceţi şi dumneavoastră…

— Noi n-avem nevoie de trecere, Căci ne aflăm la pitrecere, răspunse pădurarul, născocind singur două stihuri, spre marea încântare a cimotiilor sale.

— Dumneavoastră vă arde de îndopat, Dar nouă ni-e gândul la vânat, scoase şi Paţa, la rândul său, două stihuri măsluite, din buzunar, fără a călca însă datina, care glăsuieşte că socrul şi colăcerul logodnicului pot schimba între ei vorbe de haz cum doresc şi cât poftesc.

După ce pădurarul îl întâmpină cu o ploaie de săgeţi duhlii, scoase din tolba sa, iar Paţa îi răspunse cu ale sale, la fel de hazlii, în timp ce ,,oastea" lui Alb-împărat- poznaşul şi rubedeniile Zânei Runcului se prăpădeau de râs, Boleac puse capăt veselei bătălii si rugă pe „măritul împărat" să descalice împreună cu întreaga sa „oaste" şi să poftească în casă, spre a-şi lua căprioara, care, într-adevăr, acolo îşi aflase adăpost şi ocrotire.

„Alb-împărat”-Pepelea nu aşteptă să fie rugat a doua oară, ci sări îndată de pe cal, urmat de întreaga sa „oaste”. Urcară în foişor şi apoi, împreună cu Boleacii, intrară în casă, unde neasemuita căprioară se prefăcuse – fără să se dea de trei ori peste cap – într-o preafrumoasă zână.

Când împăratul cel hâtru intră în odaia de oaspeţi, în casa mare, împreună cu ,,dvorenii’’ şi ,,curtenii” săi, rămaseră cu toţii cu gurile căscate în faţa priveliştii ce li se înfăţişa. Este drept că, în asemenea împrejurări, potrivit datinei, socrii scot la iveală tot ce au mai de preţ, dar la pădurar acest lucru trecea mult dincolo de ceea ce se obişnuia pe meleagurile dornene. Pe peretele cel mare din fund, şiruri de covoare şi lăicere din lână ţesute în vergi şi alesături frumoase şi felurite, purtând culorile tuturor florilor din grădini şi din poiene, mângâiau ochii şi desfătau privirile. Pe ceilalţi pereţi, scoarţe şi scorţărele la fel de meşteşugit lucrate, năframe de borangic strălucitor – cu alesături în formă de flori, păsărele şi cruciţe, minunat colorate –, ştergare cu izvoade în felurite

şi măiestre amestecuri de culori îţi încântau ochii. Două paturi cu plocade şi lăicere de pănură, cu perne mari vrâstate şi perniţe de borangic umpleau golul din fundul odăii. La capetele lor se aflau lăzile de zestre, din lemn de frasin creţ, cu desene scrijelite si zugrăvite. Deasupra lăzilor sta zestrea fetei, înălţată până în tavan: covoare şi scoarţe scumpe, plocade, lăicere şi stofe bogate, trâmbe de borangic şi de pânză albă şi zeci şi zeci de ştergare şi năframe. Deasupra paturilor, pe culmea cea mare, atârnau, vesele şi strălucitoare, cămăşi cusute cu fir de aur şi arnici de toate culorile, catrinţe şi burneţe din ţesături scumpe, cu stropi de aur şi argint pe ele, ştergare femeieşte brodate, pieptare şi cojocele tivite cu blăniţă de miel sau de dihor, împodobite cu cusături meşteşugite, de toate culorile, precum şi alte veşminte şi lucruri de găteală femeiască.

Ei a limpede că Boleacii voiau să le ia ochii, iar asta îi bucură mult pe Pepelea şi pe Păţani, căci era un semn de mare preţuire a logodnicului. „Împăratul'' Pepelea şi „dvorenii" săi se aşezară pe jilţuri şi se puseră pe glume şi vorbe de haz cu Boleacii, în aşteptarea „Zânei Runcului".

În sfârşit, uşa dinspre tindă se deschise şi în odaie paşi o făptură venită de-a dreptul din poveştile cu zâne fermecătoare, bungete străvechi şi iezere de cleştar potopind casa mare cu o revărsare de strălucire, frumuseţe, fior şi desfătare, ca un imn de proslăvire a vieţii, frângând râsetele în gâtlejuri şi vorbele pe buze şi înscăunând o linişte afundă, tulburată doar de murmurele de uimire şi de încântare din rândurile Păţanilor şi de răsuflările apăsate din piepturile înălţate şi fremătând de mândrie ale Boleacilor. Pepelea privea şi nu se mai sătura. Piuarul făcuse ochii cât roata carului şi amuţise copleşit, buimac, vrăjit. Verii săi încremeniseră cu gurile căscate şi, pe cât de falnici, voinici şi ageri păruseră până atunci, pe atât de mişelnici, neputincioşi şi prostiţi păreau

acum, după ce pogorâse în mijlocul lor zâna din pădurea Runcului. În spatele ei, micuţă şi neînsemnată, păşea sfioasă, ca o roabă de împărătiţă, Rafira, cu faţa scăldată în lacrimi de fericire şi mândrie, privind ţintă spre pădurar, care-şi chinuia amarnic pleoapele, încercând să pună stavilă puzderiei de mărgele strălucitoare şi fierbinţi ce i se rostogoleau pe obraji.

Paţa privea uimit şi fermecat. Dar şi chfbzuia în toate felurile, cuprins de nelinişte şi de grijă pentru preaiubitul său prieten Pepelea. Până a-i vedea aleasa inimii, făcuse haz de lingoarea lui, dar acum începu să tremure pentru soarta poznaşului pribeag. Merele de aur pot să te fericească, dar pot şi să-ţi rămână m gât, după cum nestematele pot să te desfete, dar pot şi să te orbească. Fata era prea frumoasă ca să poată ferici un bărbat. Fiindcă – gândea Paţa – o frumuseţe ca a ei uluieşte, copleşeşte, înrobeşte, face cârpă din omul cel mai tare şi-i strecoară în suflet teama bolnavă de fiecare clipă că-i va fi răpită, că o va pierde. În afară de asta, munteanca aceasta mândră ca o crăiasă, semeaţă şi aprigă, este prea sigură de vraja ce-o răspândeşte în juru-i, pentru a nu se preface într-o stăpână atotputernică, într-un tiran neîngrădit faţă de bărbatul pe care l-a subjugat.

La intrarea Oiţei şi a Rafirei, luată lumea se dete în lături, pe două rânduri, şi făcu loc zânei care fu purtată de maică-sa până la jeţul crăiesc, pe care ea se aşeza cu mişcări unduitoare „Alb-Împărat“- Pepelea merse cu paşi falnici până în faţa tronului crăiesc, făcu o plecăciune adâncă în cinstea albei zâne şi-i luă mâna pe care Rafira o purtase spre dânsul. Oiţa îl privi cu ochi calzi, îi zâmbi cu drag şi clătină din cap într-un chip plin de măreţie, aşa cum numai crăiesele adevărate fac, lucru ce nu-i scăpă agerului Pepelea.

Mână-n mână, merseră până la masa cea mare din mijlocul odăii unde, printre tot felul de bucate şi băuturi, se afla, la loc de cinste, o tavă cu o

grămăjoară de grâu, tocmită frumos în formă de stea. Pepelea o scormoni cu mână ageră şi scoase dinăuntru cele două verighete de aur, trimise de el cu câteva zile înainte şi pitite în grâu de către Rafira. Pe cea mică o vârî, cu mişcări domoale şi prelungi, în degetul Oiţei, înfiorându-se de atingerea cărnii ei gingaşe şi fierbinţi, iar pe cea mare o aşeză în degetul său inelar.

Îndată după asta, Rafira şi pădurarul luară câte un pumn de grâu din tavă şi-l aruncară înspre cei de faţă, urând într-un glas; „Să se mlădească ca grâul!“ La care cuvinte li se răspunse: „Deie Domnul! Să fie într-un ceas bun!“

La un semn al Rafirei, Pepelea şi Oiţa trecură, cu mâinile încă împreunate, în capul mesei, urmaţi de Păţani şi de Boleaci, cari se aşezară amestecaţi după vârstă sau după plăcerea fiecăruia.

După urările şi închinăciunile obişnuite, urmă o bătălie cruntă cu purceii de lapte, copanele de curcan, porumbeii umpluţi, muşchiuleţii de porc, cârnaţii, caltaboşii, sarmalele, ciosvârtele de căprioară, păstrăvii afumaţi, cofele şi balercuţele de vin de Odobeşti şi cu multe alte bunătăţi, bătălie în care Păţanii, înfrăţiţi cu Boleacii, făcură minuni de vitejie.

Numai Pepelea şi Oiţa nu puseră nimic în gură, fiindcă mâinile lor, pe care Rafira le unise la începutul aşezatului, nu s-au dezlipit decât târziu, după sfârşitul ospăţului.

XIII

Primăvara sosise mai devreme pe meleagurile câmpulungene în acest an, al şaselea de la începutul celui de-al şaptesprezecelea veac. Un soare strălucitor şi vesel scălda în lumină cetatea

de scaun a câmpulungenilor, făcând să sclipească turlele bisericii străvechi, acoperişul de zinc al palatului vornicului domnesc de Câmpulung, olanele smălţuite ale casei de sfat a şoltuzului şi pârgarilor şi lespezile de bazalt din piaţa cea mare a oraşului aşezată pe malul drept al Moldovei. Dincolo, peste pod, în frumoasa vale a Deei, apele umflate de topirea zăpezilor vuiau puternic, revărsând în Moldova ostroave de gheaţă şi de nea. Piţigoii, sticleţii şi ciocârliile zburdau şi cântau în văzduh, hulubii făceau tumbe meşteşugite, iar vulturii se măsurau cu tăriile.

Lumina soarelui şi zarva zburătoarelor spărgeau mohoreala şi liniştea adâncă din piaţă, unde tot norodul Câmpulungului, adunat în rânduri strânse, înconjurat din toate părţile de lefegii domneşti, sta mut şi întristat. În mijlocul pieţii, pe o podea din bârne şi scânduri, se înălţa hâdă spânzurătoarea, cu ştreangul legănându-se în vânt. Alături, într-un foişor, şedea afundat în jilţ vornicul de Câmpulung, sfrijit şi crunt, având lângă sine pe tâmpul şi burduhănosul boier Căpătici, iar în spate, şleahta de slugoi şi călăi ai stâpânirii.

Pe mijlocul podinei, sub stâlpanul cu ştreang, sta gâdele şi calfele sale, ţigani buzaţi, cu feţe tuciurii, cu trupuri de bivoli şi braţe groase cât bârna.

Norod era mult, căci fuseseră aduşi cu sila mai toţi târgoveţii din oraş, toţi răzeşii din Fundu şi câte cinci din celelalte sate. În rândurile din faţă şedeau pleoştiţi şi întunecaţi străjerii câmpulungeni, cu straiele lor arătoase, dar fără săbii şi fără arcuri.

Lehaci-neamiş privea în jur cu ochi rătăciţi şi cu faţa încremenită în scârbă şi obidă, aproape nevenindu-i să creadă că ceea ce vede este adevărat, şi că nu-i o nălucire sau un vis urât. Mai mult decât toate, nu-i venea să creadă că a putut fi atât de slab la minte, de neprevăzător şi de

stângaci, încât să ajungă martor neputincios la această ticăloşie nemaipomenită.

Îşi depănă prin faţa ochilor tot ce se întâmplase din decembrie, din ziua când se întorseseră de la Iaşi şi până acum, în martie, în această zi primăvăratecă, plină de soare şi lumină, dar atât de întunecată şi tristă pentru el şi pentru nefericiţii locuitori ai ţării Câmpulungului.

Momentul declanşării răzmeriţei a fost ales chiar pentru ziua în care urma să se aducă la împlinire ticăloasa osândă a lui Moghilă, spânzurarea bietului fecior al judelui Boldur. Vodă poruncise ca la spânzurarea nevârstnicului străjer să fie de faţă, în afară de târgoveţii din Câmpulung, şi o parte din răzeşii din satele ţinutului şi starostii de străjeri din fiecare sat, împreună cu zece străjeri din cei ce-i aveau fiecare sub poruncă, pentru a-i înspăimânta şi pe ei. Asta le cădea bine răsculaţilor, căci străjerii umblau întrarmaţi cu săbii şi arcuri şi puteau fi de mare folos în ziua şi în locul ales pentru pornirea răscoalei. Se hotărâse ca răscoala să izbucnească chiar de acolo de unde urma să fie spânzurat Nicanor şi în clipa când acesta va fi purtat spre stâlpan. Capii răzmeriţei au decis ca toată lumea să vină înarmată; străjerii cu săbii şi arcuri, iar ceilalţi munteni, cu baltage şi cuţite de vânătoare. Faptul acesta nu putea stârni bănuieli, căci şi unii şi alţii umblau, în chip obişnuit, în felul ăsta. După ce osânditul va fi smuls din mâinile călăului, oştenii puşi pe fugă şi spânzurătoarea arsă, se vor chema la luptă toţi străjerii şi toţi ţăranii şi târgoveţii în stare să poarte arme, se va făuri o armie bine rânduită şi bine înarmată. Căpetenii ale răsculaților au fost aleşi Lehaci, pentru priceperea lui în trebile războinice, şi Boldur, pentru preţuirea şi dragostea de care se bucura în rândurile câmpulungenilor.

Planul dezlănţuirii răzmeriţei fusese întocmit de căpitanul de străjeri şi însuşit de toţi cei cari luaseră parte la sfatul cel de taină…

Când ajunse cu gândurile sale aici, Lehaci îşi muşcă pumnii şi se huli singur, în şoaptă: „Mare prostănac am fost! Am vrut să-mpuşc prea mulţi iepuri dintr-o lovitură să dezlănţui răscoala în clipa cea mai potrivită, când norodul vede cât de crud şi nedrept este Moghilă, să sfârşesc repede cu oamenii stăpânirii din Câmpulung şi să scap pe osândit de ştreang! Nu m-am gândit însă că m-am vârât singur în gura lupului!…“

Şi chiar aşa făcuse: urmărind să câştige mai multe bătălii într-o singură zi, a pierdut din ochi duşmanul, a uitat că stăpânirea nu doarme, că a simţit răzmeriţa sau a presupus-o, si a luat măsuri de prevedere. În felul ăsta, a picat în plasa lui Moghilă, care, sfătuit, desigur, de isteţul Nistor Ureche, a trimis în taină un mare număr de lefegii domneşti, cari, împreună cu oştenii vornicului de Câmpulung, au înconjurat dis-de-dimineaţă locul spânzurătorii. Când au sosit străjerii şi răzeşii, aceştia i-au poftit frumos să-şi lepede armele, baltagele şi cuţitele de vânatoare şi să le lase în păstrare până se va sfârşi aducerea la împlinire a osândei domneşti. În felul ăsta, tot planul întocmit de Lehaci s-a năruit dintr-un biet bobârnac, iar el, căpitan pripit şi slab de minte, îşi frânge acum mâinile şi e silit sa fie, ca şi ceilalţi tovarăşi de luptă, martor neputincios la ticăloşia domnească. Cu totul altfel ar fi stat lucrurile dacă ei ar fi ridicat mai din vreme armele, ar fi zdrobit oştenii vornicului domnesc, ar fi slobozit osânditul din temniţă şi ar fi sculat apoi toată ţara Câmpulungului împotriva celor ce voiau s-o înrobească.

Gândurile răscolitoare ale căpitanului fură curmate de un freamăt adine ce străbătu mulţimea. Toate capetele se întoarseră spre latura dinspre palatul vornicului domnesc, în ale cărui pivniţe se găsea temniţa oraşului. Lehaci întoarse şi el capul într-acolo şi văzu o telegă trasă de un măgar, în care se afla sărmanul Nicanor, straşnic păzit de

către gvardia de oşteni cu spăngi lungi şi tăioase. Pe măsură ce se apropia de spânzurătoare, freamătul mulţimii creştea. Se auzeau strigăte de uimire şi căinare. Când ajunse mai aproape, Lehaci îl văzu bine pe tânărul şi nefericitul său străjer şi prieten. Şedea falnic în telegă, cu capul sus şi cu priviri semeţe. Era tras la faţă şi niţel cam palid, din pricina aerului stricat din pivniţă, dar asta îl făcea parcă şi mai frumos. Lucru ce nu scăpă muierilor din mulţime şi din balcoane, care strigau cu uimire şi înduioşare: „Vai. Ce frumos e!… Săracul!… Ce nelegiuire!"

„Da, cumplită nelegiuire! îşi zise Lehaci cu lacrimi în ochi. Iar eu, cu capul meu prost, i-am uşurat împlinirea!"…

Când ajunse în apropiere de podina cu stâlpan, Nicanor strigă puternic, cu glasul lui melodios: „Să mă răzbunaţi, fraţilor!. Să mă răzbunaţi!…" Dar nu sfârşi, căci fu înlrerupt de o lovitură de şpangă în coşul pieptului, dată de starostele gvardiei, care îl prinse de cămaşă şi-l aruncă furios spre călău. Acesta îl înşfacă lacom cu labele lui de urs şi-l târî sub stâlpan. După ce îşi şterse cu dosul palmei scuipatul gros pe care Nicanor îl trimisese drept în mijlocul feţei, îi zvârli pumnul său cât un baros în falcă, şi apoi îi băgă capul în laţ, ajutat de calfe, cari lăsară funia moale. Mulţimea izbucni îndată în huiduieli, fluierături şi înjurături.

La un semn al vornicului, trâmbiţele răsunară învălmăşit şi vreme îndelungată. În sfârşit se făcu linişte şi un crainic borţos citi cu glas tare hrisovul domnesc de osândă la spânzurătoare a „nevrednicului străjer" vinovat de hiclenie'', adică învinuit de trădare.

Apoi trâmbiţele răsunată din nou. Gâdele cel buzat şi negru făcu semn calfelor sale, cari traseră puternic de funie, săltând repede în sus pe bietul Nicanor, care începu să se zbată cu picioarele în aer. Mulţimea începu din nou să fluiere, să huiduie şi să arate pumnii strânşi spre vornic şi spre lefegii.

În câteva clipe, piaţa cea mare vuia ca un vulcan dezlănţuit.

Deodată, larma fu străpunsă de un răcnet prelung şi răguşit, care se înecă într-un grohăit de porc înjunghiat. Toată lumea îşi îndreptă privirile spre locul de unde pornise ţipătul de moarte. Lehaci privi şi el într-acolo, adică spre foişorul vornicului domnesc, de care era, de altfel, destul de aproape. Îl văzu acolo pe Căpătici căzut pe spate în jilţul său, în timp ce şipote roşcate îi ţâşneau din piept. În faţa lui, se zbătea pe scânduri, într-o baltă de sânge, o fetişcană cu păr bălai, cu două suliţe înfipte în spate. Un cuţit de vânătoare, plin de sânge, zăcea alături de ea. Lehaci îşi aduse aminte îndată că văzuse fetişcana, cu câteva clipe înainte, în preajma foişorului, hârjonindu-se cu oştenii de pază şi lăsându-se ciupită de ei. La început, i se păruse că este Minodora, logodnica lui Nicanor, pe care o cunoscuse într-o zi, după întoarcerea flăcăului de la Bistriţa Nu-i venise totuşi să creadă că este ea, căci prea se purta uşuratec cu oştenii din gvardia vornicului domnesc. Acum însă, după ce-i privise bine capul răsturnat pe spate, era sigur că-i Minodora. Înţelese îndată totul. Pricepu şi de ce frumoasa şi neprihănita codană se hârjonise cu zăvozii care păzeau foişorul unde se afla Căpătici. „Cinste ei! şopti căpitanul. Ea şi numai ea a ştiut cum să se poarte cu duşmanul! Capii răscoalei pot lua pildă de la dânsa! Numai că biata de ea şi-a pierdut viaţa aşa de timpuriu! Dar oare mai avea viaţa sa vreun rost după uciderea iubitului ei Nicanor? Minunată fiinţă! Cinste ei!”…

Mulţimea pricepu îndată despre ce-i vorba şi salută cu bucurie moartea călăului de Căpătici. În acelaşi timp, ea strigă cuvinte de laudă şi preamărire a tinerei martire, care acum zăcea neînsufleţită pe podea. Pentru a înfrunta norodul aţâţat şi a-l înspăimânta, vornicul de Câmpulung, dintr-o prostească socoteală politicească, porunci

gâdelui să ia martira şi s-o înalţe pe stâlpan, alăturea de spânzurat.

Roadele acestei nemaipomenite ticăloşii fură cu totul altele decât acelea la cari se aşteptase vornicul. În loc să se înspăimânte, mulţimea s-a întărâtat şi mai mult, mâniată cumplit de ruşinoasa pângărire de morţi şi îmbărbătată de jertfa frumoasei Minodora. Fluierăturile, huiduielile, înjurăturile şi ameninţările se înteţiră şi mai mult şi fură însoţite de pietre şi bolovani desprinşi din caldarâm şi aruncate spre oamenii stăpânirii. Oştenii şi lefegiii izbiră în mulţime, târgoveţii şi răzeşii nu se speriară deloc, şi începu o buluceală cum nu se mai pomenise de mult pe meleagurile câmpulungene.

Lehaci-neamiş îşi strânse în grabă străjerii în jurul său şi, folosindu-se de săbii, suliţe şi bardişe smulse de la lefegiii şi oştenii răniţi de pietrele mulţimii, lovi din spate oamenii stăpânirii, ajutând norodului să se retragă şi să se împrăştie pe uliţi, înainte de a fi înconjurat de oastea domnească.

Apoi se reîntoarse grabnic în piaţă, puse pe fugă paznicii din jurul spânzurătorii, îi ciomăgi bine pe călăi şi coborî de pe stâlpan trupurile neînsufleţite ale bieţilor Nicanor şi Minodora. După ce îi aşeză pe două scuturi mari, purtate de câte doi străjeri, trecu cu întreaga ceată podul de peste Moldova şi se afundară în pădurea de brazi din valea Deei.

Apoi făcură un ocol lung pe coastele împădurite ale obcinei Feredeului, până ajunseră deasupra Fundului Moldovei, nesimţiţi de iscoadele lefegiilor cari îi căutau pretutindeni. Planul lui Lehaci era să întărească satul lui Boldur ca o cetate şi să-l apere cu ceata sa şi cu răzeşii fundeni, până când se vor aduna acolo toţi răsculaţii, pentru a tocmi marea armată a Câmpulungului.

Pe o cărare îngustă se lăsară spre sat. Lehaci privea cei doi martiri, adânc întristat de moartea lor timpurie, dar mângâindu-se că ea nu fusese zadarnică. Rascoala pornise de acum pe un drum

bun, căci ziua aceasta însângerată adusese dintr-o dată tot norodul câmpulungean de partea răzmeriţei. Iar asta era cea mai bună chezăşie de izbândă în lupta care începuse.

XIV

La câtva timp după mistuirea în flăcări a pivei lui Balș, sosiră în sat doi neguţători greci, care cumpărau, pe bani buni, pielicele de miei nou-născuţi, pentru blănuri scumpe. Grecii colindară vreo zece zile casele şi stânele. Ei făcură treabă bună şi pentru dânşii și pentru oamenii din sat, cari aveau mai toţi oi fătătoare. Se părea că venirea palicarilor în Şarul Dornei era un lucru bun pentru toată lumea.

Din nefericire, însă, aşa, din senin (adică nu chiar din senin!), o mare năpastă se abătu asupra satului. Într-o seară, pe când negustorii greci se întorceau de la o stână şi tocmai intraseră în sat, în apropiere de casa lui Floarea- vădana, ţâşniră din întuneric trei tâlhari cu faţa ascunsă în basmale şi se năpustiră asupra lor. Înainte de a avea timp să se apere, unul dintre neguţători se prăbuşi fulgerat de un cuţit înfipt în piept. Celălalt avu răgaz să-şi scoată de la brâu pistolul său cu două cocoaşe, să tragă şi să rănească pe unul dintre tâlhari. Înfricoşaţi de arma grecului şi de oamenii din apropiere, cari ieşiseră în uliţă la auzul împuşcăturilor, ceilalţi doi nelegiuiţi o luară la fugă, purtând de subsuori pe tovarăşul lor rănit. Oamenii alergară după ei, dar întunericul şi pădurea deasă de brad îi ocrotiră pe ucigaşi.

Grecul cel înjunghiat muri chiar acolo, în uliţă. Tovarăşul său nu putu să spună altceva despre tâlhari decât că erau îmbrăcaţi într-un port

muntenesc. El plecă îndată la Câmpulung, la vornicul domnesc, pentru a cere cercetare şi despăgubiri pentru familia mortului.

Pepelea chemă pe judele obştei săteşti, pe bătrânii satului şi pe prietenul său Paţa şi le spuse

— Fraţilor, mâine în zori să începem noi cercetarea, fără a aştepta trimişii vornicului domnesc. De altfel, precum ştiţi, întrucât omorul s-a săvârşit în ocolul satului vostru, legea vă sileşte pe voi să căutaţi pe făptaşi şi să aduceţi cap legat. Dacă nu descoperim pe ucigaşi, urmează ca zdrobitoarea gloabă prevăzută de pravilă s-o plătească obştea voastră sătească.

— Aşa este, fraţilor, spuse judele satului. Dacă nu vom prinde pe ucigaşi, vom ajunge calici şi robi, căci duşegubina ce se plăteşte pentru omor este de cel puţin o sută de boi sau patru sute de galbeni, pe cari trebuie să-i dăm într-un răstimp foarte scurt.

— Cum n-avem de unde scoate atâtea capete de vită sau atâta bănet, aşa de repede, Şarul Dornei va intra în stăpânirea lui Moghilă, iar noi vom fi făcuţi clăcaşi domneşti – zise Paţa,

— Asta numai dacă nu se va găsi vreun boier mare care să plătească gloaba, ca să ia el satul, cum ar fi, de pildă, Balş – băgă de seamă Pepelea. Eu sunt sigur c-o va face foarte curând, mai ales că nu se poate ca duşmanul nostru, pe care l-am văduvit de piuă, să nu fie amestecat în omorârea grecului.

— Nu cred că zgârcitul de Balş se va grăbi să plătească el gloaba în locul nostru, fu de părere Paţa. Neguţătorul grec care a plecat la vornicul de Câmpulung mi-a spus că va cere despăgubire pentru urmaşii mortului: 150 de boi, 500 de oi, 5 cai şi 10 iepe…

— Adică de două ori mai mult decât se obişnuieşte, zise Pepelea.

— Da, aproape de două ori cât e gloaba pentru omor cu ucigaşi necunoscuţi, încuviinţă Paţa.

Neguţătorul spunea că mortul avea o droaie de copii, dar adevărul este că fiind vorba de uciderea unui supus al Porţii, se poate cere oricât.

— Eu cred totuşi că Balş va plăti în locul vostru, chiar dacă vornicul domnesc îi va intra în voie grecului, zise Pepelea. Boierul vrea să împuşte doi iepuri dintr-o lovitură: să se răzbune pentru ciomăgeala pe care i-au tras-o şărulenii şi să facă o spărtură largă în sloboda cetate a dornelor.

— Aşa este! încuviinţară într-un glas judele şi bătrânii satului.

— Trebuie deci să prindem neapărat pe ucigaşi! Mâine să pornim pe urmele lor, ceru Pepelea celor de faţă.

— Să pornim şi să nu ne lăsăm până nu dăm de ei! zise judele satului, în numele celorlalţi.

A doua zi, în zori, merseră cu toţii în pădure, pe urmele de sânge lăsate de tâlharul cel rănit. Urmele se opreau în apropierea sălaşului de ţigani ai lui Balş, de lângă piuă. Pepelea, Paţa şi judele merseră în sălaş şi traseră de limbă pirandele. Aflară că un ţigan plecat cu o seară înainte de acasă nu se întorsese la ai săi. Mai mult nu putură scoate de la ele, dar şi asta era destul: omul care lipsea era desigur tâlharul cel rănit, pe care Balş îl ţinea acum departe de ai săi, pentru a nu se da de gol. Dar, pentru ca satul să scape de năpastă, trebuia ca şărulenii să-l prindă pe ţigan şi să-l silească să facă mărturisiri.

A treia zi se întoarse grecul de la Câmpulung. Vornicul domnesc avea treabă până peste cap cu pregătirea spânzurării bietului fecior al judelui răzeşilor fundeni, şi nu putea să vină la Şarul Dornei, pentru cercetare. Trimisese în locul lui un vornicel şi doi aprozi. Aceştia n-au prea luat în seamă plângerea şărulenilor împotriva lui Balş şi n-au vrut să adâncească prea mult cercetările la sălaşul de ţigani. Ei s-au făcut că dau crezare spuselor boierului, care susţinea că ţiganul ce lipsea de trei zile de acasă fusese trimis să caute

nişte vite rătăcite pe munte şi că pesemne păţise ceva. Fireşte, trimişii vornicelului, la fel ca şi mai-marele lor, nu voiau să se pună rău cu un boier atât de bogat şi de puternic ca Balş.

Aşa că, după două zile de pierdere de vreme, trimişii vornicului de Câmpulung au hotărât că răspunderea omorului săvârşit în ocolul satului Şaru Dornei o are obştea sătească, deoarece nu s-a putut afla cine sunt făptaşii. De aceea, obştea va plăti, cel mai târziu peste o lună, o gloabă de 158 de boi sau vaci, 600 de oi, 7 cai şi 13 iepe, în care intră despăgubirea cerută pentru urmaşii mortului-şi partea ce i se cuvine, după lege, vornicului domnesc, pentru osteneala cercetărilor şi a judecăţii. Dacă obştea nu va fi mulţumită de giudeţ, atunci să facă jalbă la marele vornic al Ţării de Sus şi apoi la Divanul Ţării.

Hotărârea aceasta strâmbă şi samavolnică a mâniat atât de mult pe răzeşii şăruleni, încât trimişii vornicului de Câmpulung erau cât p-aci să-şi piardă viaţa. Aprigii munteni i-au bătut crunt şi erau gata-gata să-i spânzure, dacă Pepelea şi Paţa nu-i domoleau. Ei i-au sfătuit să mai aibă un pic de răbdare, căci în curând se vor răfui aşa cum trebuie cu slugile domneşti.

Şarulenii i-au ascultat şi s-au pus pe ascuţit săbiile, coasele şi furcile, în aşteptarea reizbucnirii răzmeriţei.

XV

Vorniceii şi colăcerii mirelui şi ai miresei, în haine de sărbătoare, cu cuşme împodobite cu flori şi cu beţe de alun meşteşugit crestate în mână mergeau în faţă, călare. Armăsarii erau albi, iepele

tot albe, năframele şi florile de la căpestre, de asemenea, albe.

Unul dintre călăreţi purta bradul de nuntă, plin cu colăcei, turte dulci, mere, pere şi smochine. Ceilalaţi purtau ploşti de lemn, cu dăltuiri, crestături şj înfloriturі colorate, pline cu rachiu şi închinau din mers. Dar nu pofteau pe nimeni să bea, aşa cum ar fi cerut datina la nuntă.

Nu se auzeau cântece de lăutari, pentru că lăutari nu erau la această nuntă. În locul lor erau fluieraşi, zece la număr, pe două rânduri, cu cavale şi fluiere. Cântau ca toţii, dar nu cântece vesele şi săltăreţe, ca brâuleţul, bătuta ori învârtita, ci cântece cu ghiers tânguitor şi jalnic, adică doineau, nu cântau. Iar doinele răsunau pe drum prelung, întristător, răscolitor…

Da, era o nuntă tristă! Nimeni nu se veselea, şi totuşi era nuntă.

Vai ce nuntă!…

Deodată, peste unguirile cavalelor, se înălţă un glas de femeie, puternic şi cam groscior, dar cald şi mângâietor ca zvonul bronzului, un glas cum rar se aude, glasul vestit al Smarandei, fata cea maie a Ilincăi-bocitoarea:

Spune nouă scumpă fiică,
Mândră floare tinerică:
Cine ţi-or fi vornicei?

Răspunse, cu adâncă tristeţe, glasul încă tânăr, duios şi desfătător al Ilincăi:

Vornicei? Doi păltinei!…

Din nou fiica Ilincăi întrebă cu glasul ei răscolitor:

Cine ţi-or fi colăceri?

Maică-sa răspunse cu sfâşietoare întristare:

Colăceri mi-or fi doi meri!…
Lăutari fără lăute,
Cuscre despletite, mute!…

După un scurt răstimp, în care tânguirile fluieraşilor se amestecau cu suspinele mulţimii, glasul cu mlădieri de cinghie al fetei Ilincăi străpunse giulgiul cel gros al tristeţii:

Dragul meu mire gătit,
Und-eşti gata de pornit?
Dragul meu mire gătat,
Und-eşti gata de plecat?

Răspunse maică-sa cu şi mai mare întristare ca înainte:

M-am gătit să plec de-acasă
La iubita mea mireasă.
Mireasa mi-e lângă lună,
M-aşteaptă cu voie bună…

Ilinca se opri o clipă, privi, cu mulţumire ascunsă, de tragedian de soi, spre norodul zguduit şi înlăcrimat şi apoi, cu un glas ce părea de heruvim, psalmodie stihurile, plângând cu adevărat:

Mireasa mi-e lângă ceri,
Şi nu-i trebuie averi…
Mireasa mi-e lângă stele,
M-aşteaptă cu mare jele…

Toată lumea izbucni în hohote de plâns.

Plângeau şi vorniceii, plângeau şi fluieraşii, plângeau şi părinţii mirilor, plângea şi norodul cel mult, venit din toată ţara Câmpulungului la această neobişnuită şi zguduitoare nuntă…

Plângeau şi caii vorniceilor, plângeau şi boii de la cele două sănii înfăşurate în sovon alb. Dar dobitoacele plângeau nu pentru că ar fi înţeles uriaşa durere care răscolea văzduhul şi oamenii; ele plângeau pentru că stăpânii lor voiseră să plângă, o dată cu ei, întreaga fire însufleţită şi neînsufleţită, şi de aceea le puseseră în ochi zeamă de ceapă şi praf de puşcă pisat.

Numai mirii nu plângeau. Ei dormeau liniştiţi în săniile lor. Erau purtaţi în sănii, deşi zăpadă nu mai era demult, pentru ca mersul să fie lin, şi somnul lor, netulburat.

Da, mirii dormeau în ziua nunţii lor!…

Minodora dormea în sania ei, înecată în ghiocei, cu faţa ei de lapte mai albă ca oricând şi era gătită cu văl alb, lămâiţă, coroniţă, maramă şi betelă, ca orice mireasă.

Nicanor dormea şi el, în sania de alături. Şi el era gătit de nuntă, şi el era cufundat în flori albe, cu obrazul ca spuma laptelui, aşa cum fusese întotdeauna…

Lehaci îsi privea cu ochii scăldaţi în lacrimi pe dragii lui prieteni, pe cari nu-i smulsese la timp din mâinile călăilor. Se gândea cât de strigătoare la cer fusese moartea lor, curmarea vieţii acestor tineri atât de neprihăniţi şi de frumoşi.

… Şi căpitanul de străjeri îşi aminti că încă din ziua precedentă, când au început ceremoniile, cu strigarea zorilor, tinerii răposaţi sunt numiţi „miri'', părinţii lor, „socri" şi „cuscri", pregătirile de înmormântare, pregătiri de „nuntă'' iar pomenirea într-un fel sau altul de moarte a fost oprită şi socotită păcat.

Tristul alai ajunse la podul peste Moldova. Toată lumea se opri. Preoţii citiră din evanghelie şi cădelniţară văzduhul. Părinţii mirilor aruncară bani de argint în apă, vamă pentru apele ce le vor trece tinerii pe lumea „cealaltă".

Alaiul cel trist porni din nou. Fluieraşii îşi reîncepură doinele. Întristarea şi apăsarea erau

mari. Pricina nu era numai cumplita nedreptate cerească a smulgerii din viaţă a celor doi tineri preaiubiţi, soarta lor crudă. La fel de mult zguduise mulţimea şi cumplita nedreptate pământească ce lovise tot satul şi toată ţara Câmpulungului, nedreptate, nelegiuire pornită de la cei mari, cari voiau să sărăcească şi să înrobească pe toţi câmpulungenii, ceea ce făcea norodul cu atât mai îndurerat şi copleşit.

Ilinca simţi toate astea, şi încercă să aducă fiecăruia un pic de alinare. Pentru aceasta, ea le aduse aminte câmpulungenilor, cu filozoficească înţelepciune, de un anume lucru pe care oamenii nu trebuie să-l uite niciodată:

Mult amăgitoare lume,
Toate câte ai sunt glume
Şi visuri prisositoare,
Ca negura trecătoare…

Lehaci zâmbi fără să vrea, plăcut mişcat dc iscusinţa şi înţelepciunea cu care bocitoarea îşi făcea meseria. Gândul îl purtă la cărţile de latinie citite, cari pomeneau atât de des de *fortuna labilis*.

Oare o fi ştiind Ilinca de unde-i vin bocetele ei? Desigur că nu! De altfel, nici n-o interesează aşa ceva. Ea ştie că-i vin de la bunii şi străbunii ei. De buni, parcă îşi mai aduce aminte, dar de străbuni… Şi Lehaci zâmbi, din nou, fără să vrea.

Pe costişe se ivi cimitirul, înconjurat de brădet tânăr. În curând se vor desparţi de mirii atât de dragi tuturora. Un val de durere răscoli din nou mulţimea. O răscoli şi pe fata Ilincăi care îşi sumeţi capul, cu părul despletit în vânt. Privi în zări şi grăi codrilor, apelor, munţilor, cerurilor, lumii întregi:

Plângeţi voi, codrilor,
Mândrelor, pădurilor!
Plângeţi şi voi,apelor.

Dimpreună,pietrelor!
Plângeţi,dobitoacelor,
Dimpreună,lemnelor!
Plângeţi şi voi, munţilor,
Şi voi,mândre văilor!
Plângi tu lună zâmbitoare,
Plângeţi,stele lucitoare!...
……
Plângitu,soare daurit;
Nicanor ne-a părăsit!!...

Şi tânăra bocitoare îsi şterse cu năframa şuvoiul de lacrimi de pe faţă, căci plângea şi ea odată cu mulţimea. Dar ea plângea nu numai din pricina mândrului Nicanor si a frumoasei Minodora, ci poate şi pentru că îi placea grozav glasul ei, pe care munţii şi văile i-l îngânau şi, mai ales, pentru că îi plăcea nespus de mult felul în care izbutise să schimbe singură ultimele două stihuri ale bocetului strămoşesc, astfel ca să se potrivească cât mai bine cu clipa de atunci.

Muntenii îşi ştergeau şi ei ochii cu basmalele şi gemeau, icneau, scrâşneau din dinţi, blestemau şi se jurau că vor răzbuna cumplit pângărirea celor doi „îngeri" neprihăniţi şi pângărirea drepturilor de veacuri ale câmpulungenilor.

Deodată se auziră, din depărtare, sunete prelungi de buciume, şi pe loc ciuhele, molizii înalţi de pe coline, curăţaţi de ramuri şi înfăşuraţi cu paie se prefăcură în făclii uriaşe.

Lehaci-neamiş tresări şi, odată cu el, toţi străjerii săi şi toţi răzeşii fundeni. Era semn din partea oamenilor de veghe că vrăjmaşul se apropie iarăşi de sat şi vrea să-l izbească din nou. Căpitanul dete porunci în şoaptă, cari fură purtate din om în om. Pe tăcute, fără să tulbure pe cei ce însoţeau pe cei doi tineri pe ultimul lor drum, toţi cei cari făceau parte din cetele însărcinate cu apărarea satului porniră liniştiţi şi siguri pe ei spre locurile lor, dinainte ştiute. Iar aceste locuri erau în

spatele palăncilor cari împrejmuiau satul şi tabăra răsculaţilor din pădurea din vatra satului. Palăncile erau făcute din trunchiuri groase de molid, prin care nu puteau pătrunde nici săgeţile, nici plumbii şi erau înalte de patru picioare, deci erau greu de trecut.

Până acum, lefegiii încercaseră de nenumărate ori să treacă de ele şi să zădărnicească adunarea şi tocmirea oastei răsculaţilor. Dar nu le-a mers deloc! Au plecat neputincioşi, după ce au umplut de leşuri văile şi luncile, costişele şi poienile.

Acum încercau din nou. Se vede treaba că vornicul aflase de înmormântare şi, cu aplecarea lui spre pângăriri, alesese tocmai această clipă ca să încerce nimicirea „viesparului de ţărănoi'', cum numea el locul unde se făurea oastea răsculaţilor. El încerca asta în fiecare zi, uneori de mai multe ori pe zi, îngrozit de ştirile pe cari i le aduceau iscoadele sale cu privire la „oastea răpănoşilor" care creştea, ca voinicul din poveste, într-o zi, cât creşteau oştile obrazelor alese într-un an.

Căpitanul de străjeri se urcă în foişorul său de veghe, un prepeleac tocmit într-un paltin înalt, de unde vedea împrejurimile satului şi întreaga vale a Moldovei. El scrută zările şi văzu venind de-a lungul văii mulţime de darabani unguri, aflaţi în leafă la Moghilă, iar în faţa lor, şiruri de husari leşi. Lefegiii leşi erau călăreţi înzăuaţi, „cavaleri cuirasaţi'' cum li se spunea în Lehia. Ivirea lor neaşteptată, pentru întâia oară de când vornicul izbea satul, tulbură niţel pe căpitanul de străjeri. Husarii leşi erau destul de primejdioşi căci, ei şi caii lor, la adăpostul cuiraselor, se puteau apropia până la câţiva coți de palănci, zădărnicind, cu suliţele şi cu halebardele, apărarea lor şi acoperind înaintarea lefegiilor pedeștri, înaintarea darabanilor.

Lehaci se gândi câteva clipe cu faţa îngrijorată şi fruntea încreţită, dar curând chipul i se lumină, căci găsise ac de cojocul husarilor înzăuaţi. Se

coborî repede şi trecu pe la fiecare ceată, le spuse despre ce e vorba şi le împărţi porunci şi sfaturi. Îi sfătui, în primul rând, să facă rost îndată de cât mai multe arcane şi ştiubee de albini. Starostii cetelor răscoliră pe loc tot satul şi împliniră în scurtă vreme poruncile şi sfaturile căpitanului lor.

Izbeala lefegiilor avu loc întocmai precum şi-o închipuise iscusita şi înţeleapta căpetenie a „oastei răpănoşilor”. Husarii înzăuaţi veniră şi se lipiră de palănci, lovind cu suliţele şi halebardele în arcaşii câmpulungeni cari încercau să tragă din spatele trunchiurilor de copaci, înlesnind astfel pătrunderea darabanilor. Căpeteniile călărimei leşeşti şi a pedestrimei ungureşti erau de acum siguri de izbândă.

Se înşelau însă amarnic, căci deodată escadroanele de husari se treziră cu zeci de ştiubeie în cap. Îndată bieţii cai cuirasaţi, atât de bine păziţi de săgeţile oamenilor, dar neputincioşi faţă de cele ale albinelor, cari le străpunseseră ochii şi nările, o luară la goană turbaţi, în vreme ce arcanele ţăranilor culegeau nobilii cavaleri cuirasaţi de pe şăi. Hergheliile de armăsari apucaţi de streche deteră peste oştile de pedestraşi, îngrămădite una într-alta pentru izbeala pălăncilor, le călcară în picioare şi le risipiră spre cele patru vânturi, în timp ce arcaşii lui Lehaci le vânau din fugă.

Şi de data asta oastea ţăranilor a spetit în bataie feţele alese!…

XVI

Doar cîteva zile le-au trebuit câmpulungenilor pentru a-şi tocmi oastea Ţării Zimbrilor, oastea răzmeriței. Veniseră, mai întâi, străjerii câmpulungeni, oameni de margine, tineri şi zdraveni, oşteni bine întrarmaţi şi obişnuiţi cu bătaia. Iar apoi, cealaltă parte a muntenilor, locuitorii din mijlocul şi din răsăritul Ţării Câmpulungului, aşezaţi departe de hotar, cari erau scutiţi de slujba de străjer cu rândul, dar cari, până nu demult, făcuseră parte din „ţară“, din glotimea oastei Moldovei. Erau oameni zdraveni şi de ispravă: ciobani căliţi în lupta cu fiarele, plutaşi oţeliţi în înfruntarea vâltorilor şi colţilor de stâncă şi tăietori de lemne învârtoşaţi de mânuirea toporului, securii şi ţapinei. Veniseră şi oameni ceva mai trecuţi, foşti străjeri sau glotaşi, cari se ţineau încă bine şi se puteau măsură fără teamă cu cei sub patruzeci de ani.

Străjerii purtau armele lor obişnuite, adică săbii şi arcuri. Ceilalţi aduseseră care ce putuse: coase, furci, topoare, securi, ţapine ori ghioage ghintuite. Cu toţii alcătuiau oastea pe jos, glotimea. Ei nu erau meşteşugari statornici ai războiului, ca lefegiii oştii domneşti, dar ştiau să se bată la fel de bine ca ei, ba chiar mai bine, căci se băteau nu pentru leafă, ci pentru dreptul lor la viaţa slobodă. Asprimea traiului de muntean şi om de margine, pildele de vitejie de la părinţii şi bunicii lor, virtuţile moştenite de la străbuni îi făceau luptători dârji, cutezători şi gata oricând de jertfă.

În fruntea oastei răsculaţilor, care luă numele de *Armia Dreptăţii*, fuseseră puşi oameni vrednici. Cei doi capi ai oastei se dovediseră la înălţimea încrederii răsculaţilor. Lehaci ştiuse să ia din vreme măsuri înţelepte pentru apărarea locului de adunare şi alcătuire a oastei. Întărirea cu palănci a satului şi a împrejurimilor lui, unde făcuseră tabără răsculaţii, apărarea lor fără greş împotriva izbelilor

lefegiilor domneşti, dovediseră că Lehaci era un căpitan de oaste prevăzător şi iscusit. Boldur dovedise şi el multă vrednicie, mai cu seamă în însufleţirea mulţimilor şi alegerea de oameni îndrăzneţi şi gata de jertfă. Mulţumită lui, dragostei şi încrederii de care se bucura el în rândurile mulţimilor şi darului său de bun cuvântător răspunsese la chemarea răsculaţilor un număr atât de mare de ţărani câmpulungeni.

Oastea era acum adunată, rânduită, întrarmată şi gata de luptă. Satul şi pădurile din jurul lui gemeau de munteni aprigi si viteji gata să pornească la bătaie împotriva tuturor nedreptăţilor şi nelegiuirilor domniei.

Lehaci şi Boldur făcură sfat de război cu căpeteniile trupurilor de oaste. Neamişul le înfăţişă un plan de bătaie întocmit cu chibzuinţă şi pricepere, prin care voia să nimicească oastea domnească de lefegii din Câmpulung, pe care hatmanul de Suceava o întărise, după răscoală, cu încă două mii de darabani unguri şi două sute de husari leşi şi care număra acum trei mii de săbii. Bătălia hotărâtoare urma să se dea în afara târgului, în câmp deschis, într-un loc voit şi ales de răsculaţi. Încleştarea în târg ar fi costat prea multe vieţi pe răzvrătiţi şi prea multe stricăciuni pe locuitorii Câmpulungului. Lupta în câmp deschis va trebui sa aducă, prin manevre iscusite, împresurarea şi apoi nimicirea până la unul a lefegiilor domneşti.

A doua zi după Florii, Lehaci şi Boldur, în fruntea oastei lor, alcătuită din vreo două mii de străjeri şi vreo patru mii de glotaşi, se puseră în mişcare şi porniră la vale spre Câmplung. Cea mai mare parte din oaste mergea de-a lungul apei Moldovei, pe şleaul cel mare ce duce la târg. Cam a treia parte din ea, însă, se lăsă spre Câmpulung, pe drumuri ascunse, prin pădure, pentru ca vrăjmaşul să nu cunoască tăria celor ce veneau să-l lovească.

Când străjile dinainte ale oastei ajunseră la porţile Câmpulungului, unde fură primite cu un potop de săgeţi, plumbi de sâneţe şi archebuze şi ghiulele de săcăluşe şi pive, Lehaci îl luă deoparte pe Boldur şi-i spuse:

— Dragă jude, aşa cum ne-am înţeles la sfatul de război de ieri, astăzi vom lovi trupa domnească din Câmpulung. Acela care va lovi cel mai tare va fi trupul de luptători de sub porunca domniei tale. Eu, cu temeiul oastei, voi izbi pe vornic pe ici pe colo, mai mult ca să-l sparii decât să-l zdrobesc, nimicirea lui fiind, după cum ştii, sorocită pentru altă zi şi în alt loc. Aşadar, treci în faţă cu oamenii domniei tale, scarmănă-l bine pe sfrijitul acela de vornic şi pune-l amarnic pe jăratic…

— Aşa voi face, căpitane… răspunse Boldur cu glas moale şi cernit, căci de când îşi pierduse feciorul se dărâmase rău de tot. Îl voi lovi cu sete pe călăul de vornic!

— Să-l zgâlţâi bine, pentru ca el să creadă că noi vrem să-i luăm oraşul din mâini.

— Am să-l tărbăcesc aşa cum trebuie, căpitane.

— Numai că asta s-o faci doar până la asfinţit. După aceea, să moi izbeala, arătându-te slăbit, cu multe pierderi de vieţi omeneşti. Asta, pentru ca vornicul să înceapă a crede că ne-a măcinat rău oastea şi că ar putea să ne pună pe fugă a doua zi.

— Ne vom purta aşa ca să-l amăgim cât mai bine şi să-l facem să creadă ceea ce dorim noi.

— Foarte bine, jude! Fiindcă e vorba de amăgeli, cred că n-ar strica să ţi-l dau pe Pepelea şi pe oamenii săi…

— N-ar strica deloc. Pepelea se pricepe de minune la amăgirea ticăloşilor.

— Bine, jude. Spre seară dau din nou pe la domnia ta.

După ce schimbară aceste vorbe, cele două căpetenii merseră fiecare la treaba lui. Boldur trecu în faţă cu oamenii săi, iar Lehaci rămase cu temeiul oastei ceva mai înapoi şi mai ferit de

vedere, trimiţând înainte, la izbeală, oaste puţină, doar pentru a-l hărţui şi a-l nelinişti pe vornic.

Ajuns cu trupul său de oaste acolo unde fuseseră oprite străjile sale dinainte de către lefegii, Boldur îşi chemă starostii de cete la el. Le porunci să lovească tare în lefegii şi să „muşte'' niţeluş din târg, fără a pătrunde prea adânc înăuntru, pentru a se putea desprinde lesne, când va fi nevoie.

Urmând aceste porunci, cetele lui Boldur au hărţuit toată dimineaţa oştile vornicului şi le-au făcut destulă stricăciune. Către chindie însă, izbeala lor slăbi, şi, peste, tot, oastea ţărănească începu să şovăie, bineînţeles, pentru a-l înşela pe vrăjmaş. Vornicul îşi freca mâinile bucuros, crezând că i-a dat gata pe „ţărănoi''. Pentru a-şi da şi mai bine seama de asta, lovi cu câteva cruci de husari. Judele porunci oamenilor săi să se tragă grabnic înapoi. Făloşi călăreţi leşi înzăuaţi prinseră curaj şi pătrunseră adânc în rândurile trupului de oaste a lui Boldur. Când se întoarseră înapoi, la vornic, husarii îl încunoştiinţară că gloata răsculaţilor a suferit pierderi mari, e înfricoşată şi intrată în neorânduială, încât ar putea fi făcută uşor fărâme.

La căderea nopţii, Lehaci veni, aşa cum făgăduise, la Boldur şi, după ce îl întrebă cum îi merg treburile, iar judele îi răspunse pe scurt, îi spuse:

— După cum vezi, vornicul a început să muşte din nada aruncată de domnia ta. Îndată ce ai slăbit izbeala şi ai început să şovăi, a început să creadă că ţi-a zdrobit oasele; te-a pipăit, pentru a-şi da seama mai bine de asta. Acum, după ce ne-a străpuns adânc cu husarii lui, crede că oastea noastră e şubrezită rău, şi s-ar putea ca mâine să încerce să ne dea peste cap, adică să facă ceea ce dorim noi cel mai mult.

— Aşa se pare, căpitane. Ne crede cu oastea mult împuţinată şi slăbită. Ca să-i întăresc credinţa

aiasta, o să-mi trag şi mai mulţi oameni înapoi şi o să-i pitulez în lunca Moldovei.

— Asa să faci, dar asta târziu, la noapte, căci altminteri ne prinde cu mâța-n sac. Să cauţi să-ţi îngropi la vedere, în ochii duşmanului, oamenii căzuţi în luptă.

— Aşa am și făcut. Mai mult, am purtat pe nasălie şi am „înmormântat" chiar şi boarfe şi butuci, pentru ca lefegiii să creadă că am pierderi grele. Treaba aiasta din urmă am făcut-o la sfatul lui Pepelea.

— Bun sfat! Omul ăsta aie un haz care foloseşte tare mult norodului! Dar să vorbim despre treburile ce urmează ade face în noaptea asta și, mai ales, mâine.

— Să vorbim, căpitane.

— La noapte, eu mă voi trage cu tot temeiul oastei înapoi, nevăzut şi neauzit de vornic, spre Fundu Moldovei, în sus, şi mă voi aşeza, în taină, în locul cel ştiut de domnia ta. Mâine dimineaţă va trebui să faci totul pentru a ispiti şi-a trage după domnia ta pe vornic, cu cât mai multă oaste după sine, dacă se poate, cu tot ce are sub poruncă.

— Mă voi strădui din răsputeri să-l ispitesc cât mai bine, căpitane. Nădăjduiesc că-l voi trage după mine cu cea mai mare parte din oastea sa.

— Si eu nădăjduiesc la fel. De acum, vornicul ne crede mult slăbiţi, şi deci buni de fărâmat. De aceea, el va fi împins să gândească mâine, când te vei trage înapoi, că faci asta de nevoie, si nu pentru a-l momi spre pierzanie.

— Îl voi purta pe vornic cât mai repede spre capcana pe care i-o pregăteşti domnia ta cu temeiul oastei, căpitane.

— Bine, jude! Eu plec la ai mei. Îţi urez izbândă deplină!

Şi cei doi capi ai oastei ţăranilor câmpulungeni se despărţiră, plecând fiecare la trebile lor căpităneşti.

XVII

A doua zi, în zori, vornicul porni furţunos la năvală cu cei trei mii de lefegii ai săi. Lovitura fu foarte puternică, dar fu dată aproape în gol. Boldur lăsase numai o pânză subţire de glotaşi în faţa năvălitorilor. El trăsese, în timpul nopţii aproape întregul său trup de oaste pe margini, în pădurile de pe culmile ce străjuiesc valea Moldovei şi se îndrepta cu paşi repezi spre un loc pregătit din vreme, unde urma să-l întâmpine pe vornic. Când aiunse la jumătatea drumului dintre Câmpulung şi Fundu cam prin dreptul Pojorâtei, se opri. Aici, în spatele unor întăriturі din trunchiuri de copac, cari fuseseră făcute peste noapte de către oamenii lui Lehaci şi cari închideau valea Moldovei, destul de îngustă în acel loc, întâlni un trup de oaste de vreo mie de glotaşi, ce-i fusese lăsat ca întărire de căpitanul de străjeri.

Boldur, potrivit hotărârilor luate cu două zile înainte, la sfatul de război, îşi aşează oamenii săi în spatele noului val de pălănci şi luă sub porunca sa şi pe cei o mie de oameni lăsaţi de Lehaci. În felul acesta, în faţa oastei de trei mii de lefegii ai vornicului, care urca în susul văii Moldovei, fusese pusă o stavilă de vreo două mii cinci sute de glotaşi aşezaţi de-a curmezişul văii, în spatele unor puternice întărhuri. Lehaci, cu temeiul oastei, se afla undeva, într-un loc tainic, unde aştepta clipa potrivită de a se avânta în luptă.

Vornicul străpunsese şi destrămase uşor trâmba subţire de glotaşi care-i fusese pusă în faţă de către Boldur. El înainta în pas de paradă pe valea Moldovei, bucuros că a băgat în sperieţi „oastea

răpănoşilor“. Era sigur că ţărănoii se trăseseră în grabă în „viesparul’’ lor din Fundu Moldovei şi că până acolo oastea sa va merge cântând şi chiuind. De aceea el fu mirat când, la jumătatea drumului, fu oprit în loc de săgeţile arcaşilor aflaţi în spatele noilor întărituri ale oastei ţărăneşti. Cu toate astea, nu se nelinişti, căci nu se aştepta la o împotrivire prea puternică din partea unor oameni mişei şi nepricepuţi, cum gândea el că sunt cei ce-i şedeau în cale. De aceea el hotărî să-i dea peste cap din mers, fără vreo pregătire premergătoare.

Socotelile lui se dovediră greşite, căci oamenii lui Boldur nu mai erau aceia pe cari îi cunoscuse vornicul cu o zi înainte. Ei se schimbaseră ca prin farmec şi semănau, din spatele întăriturilor lor, moartea şi groaza în rândurile darabanilor. Lefegiii avură pierderi mari, fără a izbuti să străpungă rândurile apărătorilor văii Moldovei.

Lucrul acesta îl sili pe vornic să-şi ia gândul de la o înaintare fulgerătoare şi să treacă la o pregătire temeinică a bătăliei. Astfel, el băgă în luptă puternicele sale escadroane cuirasate, la adăpostul cărora darabanii puteau să se apropie la o azvârlitură de băţ de palănci şi apoi, dintr-un salt, să le cucerească.

Husarii porniră în galop spre întărituri, depăşind darabanii, ajungând repede lângă ele. Bieţii glotaşi din spatele palăncilor trăiră clipe grele. Călăreţii înzăuaţi se lipeau de palănci şi, de sub ele, împiedicau, cu suliţa şi halebarda, pe străjerii din spatele lor să tragă cu arcul în darabanii ce veneau să cucerească întăriturile. Deşi izbuteau, din când în când, să doboare din şa, cu ţapina sau prăjina, câte un cavaler cuirasat mai neprevăzător, oamenii lui Boldur nu mai puteau păstra prea multă vreme întăriturile în mâinile lor. Pepelea, însoţit de Paţa, veni în grabă la jude şi-i spuse:

— Ce ne facem, frate Boldur, am băgat-o pe mânecă!

— De ce? îl întrebă judele mai liniştit ca oricând.

— Cum de ce?! Nu vezi că lighioanele cele de fier ne ţin arcaşii cu nasul în ţărână?

— Fu liniştit, frate Pepeleo. Mult n-o să-i mai ţie…

— Ai găsit cumva vreo prisacă-n luncă? întrebă Pepelea cu glas glumeţ.

— Nu-i nevoie să mai stricăm muştele pe leşi, ca deunăzi la Fundu. Avem noi altă papară pentru vornic…

— Dacă aveţi, daţi-i-o mai repede, ca să-l apuce pântecariţa, căci altfel ne apucă pe noi!

— Mai ţineţi-vă un pic, şi apoi o să-i plângeţi vornicului de milă.

— Dacă-i aşa, e bine! Ne întoarcem la oomenii noştrii, zise Pepelea, şi porni în grabă, împreună cu Pața, spre tovarăşii săi de luptă.

Nici n-ajunseră bine la străjerii şi glotaşii dorneni, când, în depărtare, mult în adâncul oastei vornicului, acolo unde se afla temeiul pedestrimii lui, se auzi larmă de luptă. Pe măsură ce freamătul din spate creştea, darabanii din faţă erau împinşi din urmă şi înghesuiţi în întăriturile lui Boldur. Un braţ de uriaş strângea neîndurător în menghină întreaga armie a vornicului. Era trupul de oaste al lui Lehaci, alcătuit din o mie cinci sute de străjeri şi tot atâţia glotaşi, cari lovea din spate oastea domnească, o împingea şi o înghesuia în pălăncile lui Boldur.

Cum ajunsese în spatele vornicului?

Iată cum:

Cam la jumătatea drumului dintre Câmpulung şi Fundu, valea Moldovei este tăiată, pe stânga, de o văioagă destul de lungă, valea Sadovei, pe care curge un pârâu care se varsă în Moldova. Valea se pierde undeva, în adâncul obcinei Feredăului. În această văioagă aştepta în taină, încă din zorii zilei, Lehaci, cu temeiul oastei răsculaţilor. Avangărzile vornicului cercetaseră valea Sadovei, dar numai la

capătul ei dinspre valea Moldovei, fără a se afunda prea mult în ea, aşa că nu descoperiseră oastea lui Lehaci, care se afla mai către fundul văii. De pe o culme înaltă, căpitanul de străjeri urmărise pas cu pas retragerea lui Boldur, înaintarea năvalnică a vornicului şi încleştarea de la întăriturile înapoia cărora se aşezase judele, după retragere. Când a văzut că vornicul trimite în faţă cavaleria sa cuirasată, Lehaci a înţeles pe loc că a sosit clipa când el să-i dea oastei domneşti lovitura de moarte, pe care o pregătise cu atâta râvnă şi într-un chip atât de tainic.

De aceea, se năpusti în valea Moldovei şi căzu ca un trăsnet în spatele oastei vornicului. Ivirea sa cu totul neaşteptată şi izbeala lui năprasnică din spate ului şi îngrozi cei o mie de dărabani ţinuţi de vornic ca putere de pândă, mult înapoia oastei de navală. Înfricoşaţi şi năuciţi, ei o luara la fugă drept înainte, pe valea Moldovei în sus. Curând se loviră însă de oastea din faţă, care încerca să străpungă întăriturile lui Boldur. În felul acesta, întreaga oaste domnească fu prinsă din două părţi, într-o vale adâncă şi îngustă, fără putinţă de scăpare pe lături.

Dându-şi seama că-l pândeşte o înfrângere zdrobitoare, dacă menghina lui Lehaci se va strânge mai departe, vornicul scoase călăreţii înzăuaţi din faţa palăncilor lui Boldur şi-i trimise în galop, în spate, în întâmpinarea trupului de oaste al neamişului. Dar iscusitul căpitan se aşteptase la asta şi era pregătit să-i primească aşa cum se cuvine pe cavalerii de fier. În timp ce ei se apropiau în galop năprasnic, Lehaci le scoase în întâmpinare glotaşi cu coase, ţapine şi prăjini.

Când husarii se ciocniră de glotaşi, se iscă o buluceală şi o învălmăşeală cum rar s-a mai pomenit. Dârjii şi cutezătorii munteni retezau cu coasele picioarele cailor, sau doborau din şa, cu prăjinele şi cu ţapinele, pe călăreţii cei încotoşmănaţi în fier. Sărmanii cavaleri cuirasaţi,

cari fuseseră ridicaţi pe cai cu scripetele când porniseră la bătaie, odată căzuţi la pământ deveneau la fel de neputincioşi ca o broască ţestoasă răsturnată cu burta în sus, şi nu mai puteau face nimic. Tăietorii de lemne îi pocneau la mir cu topoarele sau cu ţapinele, fără să ţină seama de rangurile lor de nobleţe, şi le zdrobeau capul ca la şarpe lăsându-i laţi în strălucitoarele lor veşminte de fier.

În mai puţin de un ceas de vreme, toată cavaleria cuirasată domnească fu făcută fărâme.

Urmă apoi strângerea nemiloasă a menghinei. Lehaci lovi năprasnic din spate darabanii din puterea de pândă, cari se înghesuiră şi mai tare în cei din faţă, împingându-i în palăncile lui Boldur, de unde acum arcaşii îi săgetau nestingheriţi de nimeni. Înghesuiţi ca ştiuleţii în coşar, aproape neputând să se mişte şi să se bată, lefegiii cădeau unul după altul. Pe la amiază nu mai rămăseseră decât vreo mie de oameni.

Sătul de vărsare de sânge, Lehaci trimise vorbă vornicului să se dea bătut şi să se lase prins, adică „să capituleze“, cum se spune în grai căpităresc. Din nefericire pentru ei, nici vornicul şi nici căpeteniile lefegiilor străini nu voiră să încline steagul. Făcură asta nu atât pentru a-şi apăra cinstea ostăşească, cât pentru a-şi apără pielea, căci nădăjduiau să-şi deschidă drum pe alături, spre Pojorâta ş-apoi spre munţii dornenilor.

Căpitanul de străjeri le oblici gândul şi pricepu că vornicul şi mia de lefegii străini ce mai rămăsese voiau să răzbată până la hotar, şi de acolo să treacă în Transilvania. Simţămintele de mila şi omenie i se risipiră pe loc. Fu fără cruţare faţă de aceia cari aduseseră atâta durere şi suferinţă câmpulungenilor, iar acum voiau să scape de răspundere. Aprinse îndată trei clăi de fân, ceea ce însemna pentru Boldur, cu care se înţelesese de cu seară, „năvală din toate părţile!“. Apoi, lovi cu cei aproape trei mii de oameni ai săi mia de darabani,

în vreme ce de partea cealaltă Boldur făcu acelaşi lucru, cu cei mai bine de două mii de oameni ai săi. Lefegiii fură îngrămădiţi ca vitele în ţarc, înăbuşiţi si apoi zdrobiţi şi pisaţi ca meiul în piuă. În mai puţin de două ceasuri, oştenii cu care mai rămăsese vornicul fură în întregime la pământ. Scăpă numai o mica ceată alcătuită din vreo cincizeci de darabani şi vreo zece căpetenii de lefegii, cari, în frunte cu vornicul de Câmpulung, izbutiseră să se strecoare spre Pojorâta şi apoi spre munţi.

Aflând de fuga sfrijitului, Lehaci se duse într-un suflet la Boldur şi-i spuse:

— Călăul de vornic a izbutit să spele putina!...

— Ştiu, căpitane. Spre ruşinea mea, nişte neisprăviţi de la mine l-au scăpat.

— Cum?

— Când ceata de lefegii i-a lovit cu putere, în loc să trimeaţă îndată după întăriri la mine, s-au pus să-i oprească ei singuri, zece glotaşi împotriva a cincizeci de lefegii! Aşa că, până la urmă, au fost răzbiţi…

— Nu-i nimic, jude! Trimitem îndată oameni călări după fugari şi-i prindem înainte de a ajunge la hotar.

— Îngăduie-mi mie să-i prinz, ca să-mi spăl ruşinea de a-i fi scăpat.

— N-ai de ce să-mi ceri voie mie. Amândoi avem acelaşi rang în oastea ţărănească, fiind, împreună, căpeteniile ei. Aşa că ia-ţi singur voie şi aleargă după fugari. De altfel, dacă mi-ai fi cerut sfatul, n-aş fi putut face o alegere mai bună ca aceea a domniei tale: eşti cel mai potrivit ca să-l prinzi pe călăul de vornic, pentru că eşti cel mai în drept să te socoteşti cu el.

— Aşa este: nu voi găsi linişte şi nu voi putea să-mi dau obştescul sfârşit până ce nu mă voi răfui cu el…

— Te înţeleg, jude. Şi eu aş face la fel, dacă aş fi în locul domniei taie. Ia-ţi câţi oameni îţi trebuie şi

cai de cei aprigi, rămaşi de la husarii leşi.

— O să-l iau pe Paţa şi pe oomenii săi, căci ei cunosc cel mai bine locurile înspre care se îndreaptă fugarii. Îl iau şi pe prietenul lui şi al meu, hazliul şi isteţul Pepelea.

— Foarte bine faci! Îţi doresc izbândă grabnică!

— Mulţămim frumos! zise Boldur, şi porni în grabă pe urmele fugarilor.

Lehaci puse trâmbiţaşii să sune încetarea luptei. Apoi trimise oameni cu poruncă la căpitanii trupurilor de oaste, cerându-le să-şi strângă şi să-şi îngroape morţii, dându-le cinstirea cuvenită. Morţii cei mulţi, din rândurile lefegiilor, să fie îngropaţi de către prinşi, adică de către lefegiii cari s-au dat învinşi şi au scăpat teferi. Toţi răniţii, fie ei moldoveni, fie unguri sau leşi, să fie trimişi la bolniţele mânăstireşti, pentru îngrijire şi tămăduire. După ce vor sfârşi aceste treburi, căpitanii să facă tabără cu oameni lor în lunca Moldovei şi să ia măsuri de strângere la un loc, hrănire si priveghere a prinşilor. Apoi, lăsându-şi oamenii să doarmă şi să hodinească, căpitanii să poftească îndată la sfat de război, la cortul capului oştii.

Când toate trebile poruncite au fost sfârşite şi în luncă s-a făcut linişte deplină, tulburată doar de sforăiturile sau de strigătele prin somn ale oştenilor, straşnic istoviţi după două zile de lupte crâncene, căpitanii veniră la Lehaci-neamiş, la sfat de război. Chibzuiră mult dacă e bine să plece a doua zi cu întreaga oaste spre Suceava ori să rămână câteva zile în Câmpulung, pentru refacerea şi întărirea oştii. Până la urmă, hotărâră să rămână patru zile în Câmpulung, vreme în care să reîntregească oastea, precum şi să schimbe coasele şi furcile cu săbiile, suliţele, arcurile şi săgeţile luate ca plean de la lefegii. Şi, mai ales, să înzestreze oastea ţăranilor cu guri de foc, adicătelea cu pivele şi săcăluşele luate pradă de război, pentru că vor fi deosebit de trebuincioase.

Mai chibzuiră apoi asupra soartei prinşilor. Erau vreo două sute la număr. La cererea lui Lehaci, se luă o hotărâre cu totul neobişnuită faţă de obiceiurile vremii. Anume, se hotărî că acei prinşi cari vor jura pe sabie şi pe cruce, în faţa popilor lor papistaşi, că nu vor mai ridica niciodată armele împotriva norodului cel mult şi necăjit, să fie slobozi a pleca acasă, în Ţara Ungurească sau în Lehia. Măsura luată era nu numai plină de omenie, ci şi de înţelepciune. Asta, fiindcă ea avea darul să facă răspândită peste tot vestea despre tăria oastei ţărăneşti şi să taie astfel pofta prinţilor străini de a sări cu armele într-ajutorul lui Moghilă, precum se legaseră prin tractate şi precum se întâmpla întotdeauna când se scula norodul împotriva celor mari şi nedrepţi.

Se făcuse miezul nopţii când sfatul de război se sparse şi căpitanii plecară, fiecare la oastea lui, pentru a se odihni.

Rămas singur în cortul cel mare, Lehaci duse la gură cupa cu cele de pe urmă picături de Cotnari, căscă şi se întinse amarnic, răscolit de o dorinţă adâncă de somn şi hodină. Apoi se aruncă îmbrăcat pe aşternutul de fân proaspăt cosit şi dormi neîntors până-n zori, îmbătat de miresmele de firuţă, târsă, rotunjoară şi degetăruţ.

XVIII

Luna cernea lin pulbere de argint peste munţi şi ape, învăluind în farmec şi taină întreaga ţară a Dornelor. Piscurile încă înzăpezite sclipeau ca nişte palate de cleştar. Brazii aruncau umbre tremurlnde în apa cea vijelioasă. Bistriţa cuprinsa de furia primăverii clocotea aprig, spărgând liniştea blândei nopţi de mărţişor.

Caii îşi prefăceau trapul în galop, ori de câte ori mugetele zimbrilor străpungeau pădurea adormită. Atunci, steiurile scăpărau amarnic sub loviturile năprasnice ale potcoavelor de criţă.

Călăreţii săgetau întunecimea codrului ciuruită de suliţele crăiesei nopţii. Ochii lor mistuiţi de ură şi însetaţi de răzbunare scotoceau adâncurile negre, iscodeau umbrele şi scurmau necunoscutul în căutarea nemernicilor fugari. Îi simţeau prin apropiere, şi de aceea le adulmecau răsuflarea şi le pipăiau, cu mâna încleştată pe mânerul săbiei, urmele. Nu vorbeau şi-şi înăbuşeau piepturile. Aşteptau ca dintr-o clipă într-alta să dea peste ticăloşi, să-i înşface de ceafă şi să-i facă să plătească, în frunte cu tartorul lor, vornicul cel sângeros şi mişelnic, pentru toate fărădelegile lor.

Drumul intră într-un molidiş des ca peria, cufundat în beznă adâncă, nepătrunsă de şpăngile lunii. Din când în când, câte o ciută sperioasă ţâşnea ca o săgeată, făcând să le sară tuturora inima din piept, înfiorându-le trupurile căznite de înfrigurare. Orice trosnitură de vreasc, orice fâşâit de cetină îi făcea să tresară şi să dea pinteni bidiviilor.

De mai bine de şase ceasuri trăiau clipe de încordare dureroasă, aşteptare chinuitoare şi sudori reci. Iar suferinţa lor era cu atât mai mare, cu cât fugarii le scăpau mereu printre degete.

Îi dibuiseră încă de la asfinţitul soarelui, dar când credeau c-au pus mâna pe ei, piereau ca prin farmec. Îi ajunseseră din urmă sus, pe Mestecăniş, dar ei s-au prăvălit spre Iacobeni, pe scurtătură, lăsând călăreţii mult înapoia lor. I-au ajuns din nou pe valea Bistriţei, în apropiere de Vatra Dornei, pe şleaul ce duce spre Bârgâu şi spre Ardeal. Tocmai când să-i înhaţe, drumul părăsise malul apei şi se înfundase în beznele molidişului, iar nemernicii s-au mistuit din nou în întuneric.

Iată însă că şleaul începu să se desprindă de pădure şi să se lipească iarăşi de Bistriţa. În curând

fugarii şi apoi urmăritorii lor intrară în bătaia lunii. Se descoperiră îndată unii pe alţii: cei pe jos, cu uimire şi groază, cei călări, cu bucurie şi uşurare. Nu-i despărţea decât un zbor de săgeată.

Un galop scurt, şi ceata de tâlhari fu ajunsă şi împresurată. Ticăloşii traseră săbiile din teacă. Făceau o încercare deznădăjduită de a-şi croi drum spre beznele pădurii.

Lupta fu scurtă. Călăreţii îi doborâră la pământ cu piepturile armigilor şi cu latul săbiei. Apoi îi luară de ceafă, le duseră mâinile la spate şi-i cetluiră cu funii.

Totul se petrecuse în câteva clipe şi-ntr-o tăcere de mormânt, tulburată doar de fâlfiitul aripilor morţii. Două capete făloase şi încăpăţânate, de fugar, se rostogoliră în colb, fără judecată. Celelalte rămăseseră încă pe umeri, aşteptându-şi judeţul cel drept şi fără îndurare, despre care Boldur pomeni îndată ce sări din şa.

— Fraţilor, să mulţumim lui Dumnezeu că i-am prins pe ticăloşi în ceasul al doisprezecelea, la doi paşi de hotar! zise el vrednicilor călăreţi din ceata sa de urmăritori. Mâine îi vom aduce în faţa judeţului oamenilor, pentru a da socoteală de faptele lor câinesti, în frunte cu jigodia de vornic, urmă el. Ne aflăm la o azvârlitură de băţ de Vatra Dornei. Să mergem acolo, ca să ne hodinim un pic. După aiasta, i-om judeca împreună cu voi şi cu bătrânii satului.

— Bine ai gândit şi ai grăit, jude! i se alătură Pepelea. Să mergem!

Încălicară cu toţii şi porniră la pas spre sat, târând după cai pe ticăloşii prinşi cu funia de ciochinele şăilor.

Pepelea era în frunte. Când trecură pe lângă casa pădurarului, simţi o săgeată în inimă, dar nu se opri. Abia când ajunseră în mijlocul satului, în faţa casei judelui răzeşilor vetreni, strânse frâiele şi sări din şa. Tovarăşii săi îi urmară pilda.

A doua zi, după ce s-au spălat şi s-au ospătat, Paţa îi spuse lui Boldur:

— Eu nu pricep, jude, de ce ţii domnia ta să-i aducem pe tâlhari în faţa judecăţii obşteşti. La ce să ne mai pierdem vremea făcând judeţ după legea noastră strămoşească? N-ar fi mai bine ca fiara de vornic, care ţi-a luat tot ce-ai avut mai scump pe lume şi ale cărei nelegiuiri sunt cunoscute de toată tara Câmpulungului, să moară de mâna domniei tale, iar ceilalţi ticăloşi, de ştreangurile noastre?

— Dacă am face aşa, atunci ar însemna că degeaba ne-am răsculat şi am dat atâtea jertfe de sânge, răspunse judele liniştit, dar cu oarecare amărăciune în glas.

— De ce? întrebă Paţa plin de mirare.

— Pentru că noi când ne-am sculat cu toţii, ne-am sculat împotriva samavolniciei şi nedreptăţii. Acum, după izbândă, vrei să le înscăunăm din nou?

— Păi ce-i samavolnic şi nedrept în pedepsirea unor nelegiuiţi?

— Osândirea fără judecată obştească înseamnă samavolnicie, înseamnă încurajarea patimei oarbe omeneşti. Ea înseamnă şi nedreptate, căci nu putem osândi învinuitul înainte de a-l asculta şi pe el şi nu putem pune pe toţi învinuiţii în aceeaşi oală. Şi, ceea ce-i mai rău decât toate, osândirea fără judecată, făcută de noi, oamenii din fruntea răzmeriţei, înseamnă pildă rea pentru mulţime, înseamnă dezlănţuirea furiei şi a patimei oarbe, a dezmăţului, înseamnă statornicirea bunului plac şi a samavolniciei la temelia rânduielilor noastre de după răzmeriţă.

— Judele are dreptate, frate Paţa, intră în vorbă Pepelea. Să nu ne dezlănţuiţii patima şi bunul plac, căci s-ar putea să se întoarcă împotriva noastră. *La începutul stânii, se mănâncă câinii; la spartul stânii, se bat stăpânii*, grăieşte o zicală. Să judecăm pe vinovaţi după datina noastră străbună,

după obiceiul pământului, adică să facem lege. Să-i aducem pe învinuiţi în faţa judeţului jurătorilor.

— Dacă voi vreţi aşa, aşa să fie! se dădu bătut Paţa. Să alegem jurători şi să facem judeţ după legea noastră strămoşească, deşi eu cred că jurătorii n-au să dea alte osânde decât acelea de care am pomenit eu. Dacă am cerut spânzurarea tâlharilor fără judecată, am făcut-o pentru că timpul nu ne aşteaptă, iar noi avem destule alte trebi pe aici, prin ţara Dornei, crunt prigonită de Balş. Orice zăbavă este în folosul cânelui de boier, cam poate să prinză de veste şi să ne fugă de sub nas. Dar, în sfârşit, dacă voi vreţi judeţ, să facem judeţ! Numa să-l facem cât mai repede!…

Şi făcură îndată judecată obştească, după legea străbună. Adunară tot satul şi toţi oştenii lui Boldur şi aleseră jurătorii. Au ales doisprezece jurători: patru fundeni şi patru şăruleni, din ceata de urmăritori a lui Boldur, cari aveau anume socoteli cu vornicul, şi patru bătrâni din obştea ţărănească din Vatra Dornei, locul de judecare a împricinaţilor. Boldur, care era unul din cei patru jurători fundeni, fu ales starostele jurătorilor, adică omul care avea sarcina să cârmuiască cercetarea învinuiţilor şi desfăşurarea judecăţii.

Jurătorii merseră, îndată după alegere, la biserica din sat unde, potrivit datinei străbune, jurară pe evanghelie că vor apăra adevărul şi dreptatea şi că numai ele le vor fi călăuză în timpul judecăţii.

Apoi a început judeţul. El s-a făcut în faţa întregului sat, adunat în curtea cea mare a judelui răzeşilor vetreni. Erau de faţă şi împricinaţii, vornicul şi cei patruzeci şi şapte de lefegii fugari, aşezaţi în primele rânduri, în faţa mesei jucătorilor. Erau spălaţi, pieptănaţi, cu bărbile îngrijite, cu hainele curăţate şi ospătaţi. Lefegiii se arătau liniştiţi şi semeţi, aşa cum sta bine unor oşteni deprinşi să înfrunte moartea. Numai ticălosul de vornic se purta ca un mişel ce era: tremura ca

varga, gemea, ofta, se smiorcăia şi privea cu ochi de milog spre masa jucătorilor. O dată mai mult, se dovedea că tiranii cei mai cruzi şi neîndurători sunt, în acelaşi timp, şi oamenii cei mai fricoşi şi mişelnici.

Boldur, ca staroste al juratorilor, aşezat în mijlocul mesei lor, a stat de vorbă cu fiecare împricinat, după ce i-a adus la cunoştinţă fiecăruia învinuirea pentru care este chemat în faţa judecăţii obşteşti. El i-a cercetat pe fiecare în parte, vorbindu-le apăsat dar cuviincios, le-a pus felurite întrebări şi le-a cerut să se apere și să aducă mărturii, din partea celorlalţi împricinaţi şi din partea oricărui om aflător acolo care ar putea să facă vreo mărturie în sprijinul spuselor lor.

Purtarea sa nepărtinitoare n-a fost decât în folosul adevărului şi dreptăţii, pe cari jurătorii se juruiseră se le apere. Astfel, s-a putut vedea, încă de la începutul judeţului, că nu ar fi fost drept să se pună toţi învinuiţii în aceeaşi oală. Patruzeci dintre ei erau oşteni de rând, cari nu făcuseră altceva decât să împlinească poruncile mai-marilor lor. La cererea lui Boldur, jurătorii au hotărât ca aceşti împricinaţi să se bucure de drepturile pleanilor, a prinşilor de război şi, drept urmare, să fie scoşi de sub învinuire, puşi deoparte şi trimişi, după terminarea judeţului, la capul oastei răsculaţilor pentru a se hotărî asupra soartei lor. Dar n-au apucat, să plece într-acolo, căci pe la amiază, a sosit în sat o ceată de lefegii, în drum spre Ţara Ungurească, ce fuseseră sloboziţi de către căpitanii oastei ţărăneşti, în temeiul hotărârii sfatului de război al oastei, după ce juraseră că nu vor mai folosi niciodată armele lor împotriva norodului cel obidit din Ţara Moldovei, din ţara lor şi din oricare altă ţară.

Aflând din gura lor despre hotărârea sfatului de război al oastei răzvrătiţilor, Boldur i-a slobozit şi pe cei patruzeci de lefegii scoşi de sub învinuire de către jurători, după ce i-a pus să jure, în faţa unui

popă papistaş din ceata lefegiilor sosiţi la Vatra Dornei, în chipul în care juraseră şi aceştia din urmă.

În felul ăsta, au rămas să fie judecaţi numai vornicul de Câmpulung, pentru nelegiuirile ştiute de toată lumea şi șapte căpitani lefegii, învinuiţi de ucidere de oameni, pentru faptul că, vrând să-şi pună pielea la adăpost, n-au primit îndemnul de capitulare şi au jefuit cu bună ştiinţă, pentru ţelurile lor murdare, aproape o mie de tovarăşi de luptă.

Judeţul a ţinut până spre seară. Jurătoiii i-au dat ticălosului de vornic două pedepse: una pentru pângărire de morţi, iar alta pentru trădare, samavolnicie şi ucidere de oameni. Pentru moartea tinerilor Nicanor şi Minodora, nemernicul de vornic a fost pedepsit cu batjocorirea trupului său plin de păcate, prin bătaie la spate, cu brăcinarii desfăcuţi, în faţa mulţimii, până la împlinirea a cincizeci de lovituri. Pentru trădare, samavolnicie şi ucidere de oameni, el a fost osândit la moarte prin ştreang. Cei şapte căpitani au fost osândiţi, de asemenea, la spânzurare, ca ucigaşi sângeroşi de oameni.

Osândele au fost aduse la împlinire îndată, în faţa mulţimii aflătoare la locul judeţului.

XIX

Înainte de căderea nopţii, Boldur împreună cu cei douăzeci de fundeni ce-l însoţiseră în urmărirea lefegiilor fugari, plecă în grabă spre oastea ţărănească, unde îl aşteptau treburi de seamă. Era liniştit şi cu cugetul împăcat. Era liniştit, pentru că acum feciorașul său drag putea să doarmă în tihnă somnul său cel fără de liman, căci ucigaşii şi pângăritorii săi și ai iubitei sale logodnice fuseseră

pedepsiţi. Era cu cugetul împăcat, fiindcă se făcuse dreptate, şi încă dreptate după lege, după tocmeli strămoşeşti, nu după bun plac şi patimă omenească.

Pepelea, Paţa şi oamenii săi nu-l însoţiseră. Ei căpătaseră voie de la al doilea cap al oastei ţărăneşti, bunul lor Boldur, să rămână niţeluş prin ţara Dornelor, spre a împărţi mai departe dreptatea pe acele meleaguri. Nu înainte însă de a face un mic popas la Vatra Dornei, unde Pepelea avea anume trebi sufleteşti, iar Paţa, anume trebi obşteşti, căci voia să-şi întărească oastea sa de împărţitori de dreptate, cu noi oşteni dorneni, doritori, să intre în ea.

Aşa că, în vreme ce Paţa aduna din sat pe toţi cei ce voiau să facă slujbă în oastea dreptăţii, Pepelea poposi la casa pădurarului. Acolo se afla draga lui logodnică, fermecătoarea Oiţa, care îl mâncase din ochi, în ziua aceea, din zori până-n seară, în vreme ce Pepelea se afla la masa jurătorilor, căci fusese ales şi el jurător, odată cu Paţa, chipurile ca şărulean. Ce-a făcut la casa pădurarului nu se ştie prea bine, dar, a doua zi, Paţa îl văzu venind fericit la ceata lui, aducând cu sine, ca oşteni noi ai mareei oşti a răzmeriţei, pe Boleac şi pe preafrumoasa lui fiică.

Cu ceata lor de dorneni, binişor sporită, Paţa şi Pepelea se îndreptară în grabă spre Şarul Dornei. Oamenii ce acolo, cari aflaseră de sosirea lor în ţara Dornelor şi de pedepsirea ticălosului de vornic de Câmpulung, care voise să-i sărăcească şi să-i prefacă în robi, văzându-se scăpaţi de uriaşa gloabă ce le fusese pusă în spinare prin judecată strâmbă, i-au primit pe cei doi prieteni şi pe oştenii lor ca pe nişte slobozitori şi mântuitori ai norodului ce erau. Ei voiră să-i sărbătorească printr-un mare ospăţ dat în cinstea lor. Dar cei doi capi ai oastei dornene le spuseseră că n-au timp de ospeţe, căci Balş nu vrea să-i aştepte, şi de aia trebuie să zboare cu toţii spre Broşteni, înainte ca

tâlharul de jupan să prindă de veste că-i vin musafiri nepoftiţi. Bineînţeles, ei nu vor pleca din Şarul Dornei, fără ca să încheie, pe loc, anume socoteli.

Aşadar, Pepelea şi Paţa, însoţiţi de ceata lor şi de toţi sărulenii aflaţi în sat, se repeziră într-un suflet la sălaşul ţiganilor lui Balş. Îl înconjurară şi îi prinseră în plasă pe toţi robii boierului. Nu le-a fost greu să afle cine erau ucigaşii grecului, cari aruncaseră, pată şi năpastă asupra bieţilor şăruleni. Fără prea multă vorbă şi fără judecată, căci nu era vreme de aşa ceva – cei trei ucigaşi fură spânzuraţi. Apoi ceilalţi robi fură poftiţi frumos să-şi ia catrafusele şi să plece unde or vedea cu ochii, căci şărulenii vor să şteargă îndată orice urmă de înstăpânire în satul lor, lăsată de Balş. Ceea ce şi făcură după o jumătate de ceas, când ţiganii plecaseră cu tot calabalâcul din sălaş: deteră foc magherniţelor, cari au ars până în temelii. Au alergat apoi la piuă. Maistorul spălase putina din vreme, aşa că şărulenii amânară încheierea socotelilor cu el. Dar nu şi cu piua care a fost prefăcută într-un rug uriaş deasupra căruia ardeau şi se schimba în cenuşă înstăpânirea ţării Dornelor de către puternicii jupani Balş.

Pepelea, Paţa şi oastea lor n-au aşteptat până când flăcările au şters orice urmă a neamului Balşilor în Şarul Dornei, ci au alergat îndată spre cuibul de şerpi din Broşteni. Au ajuns acolo la vreme, taman când Lupu Balş se pregătea să fugă spre Piatra. Paţa şi Pepelea, însoţiţi de gvardia lor, ce-i urma, ca umbra, pretutindeni, alcătuită din verii piuarului şărulean, intrară în conacul cel falnic al jupanului. Ceilalţi oameni ai oştii dornene înconjurară curtea boierească şi satul, pentru ca cei cari s-ar simţi cu musca pe căciulă şi ar încerca să fugă să n-o poată face.

Musafirii nepoftiţi ai lui Balş îl aflară pe boier în mijlocul casei, înconjurat de tot felul de boccele pline cu lucruri de preţ.

— Bine te-am găsit coane Lupe! îi spuse Pepelea cu prefăcută cuviinţă şi cu priviri şugubeţe. Bucuros de oaspeţi?

— Bucuros, de ce nu! răspunse boierul scrâşnind din dinţi

— Ne cunoşti?

— Cum să nu! Domnia ta eşti Pepelea cel isteţ, iar domnia lui este Paţa, vrednicul piuar din Şarul Dornei.

— … Aşa de vrednic, că te-a scos din pâine! băgă de seamă Pepelea.

— Dumnezeu să-i dea câştig şi mai mare, iar mie aşişderea!

— Văd că ţi-s drag tare, boierule, intră în vorbă Paţa. Eu şi toţi şărulenii…

— Aşa este: sunt un mare iubitor de oameni!

— Să ştii că robii matale, pe cari î-am spânzurat acum patru ceasuri, erau de altă părere… zise Pepelea cu înţepătură în glas.

— Care robi?

— Aceia cari l-au ucis pe grec!…

Boierul se făcu alb ca varul, deşi nici până atunci fața lui nu arata prea bine, și zise cu glas sugrumat;

— Nu ştiu cine sunt acei ticăloşi…

— Sunt ticăloşii cărora le-ai poruncit matale ca să-l omoare pe grec!

— Nu le-am poruncit eu, pe Dumnezeul meu! Ţiganii v-au minţit!..

— Degeaba juri strâmb, boierule, tot n-ai să ne faci să te credem! Ai vrut matale ca să lucrezi în taină, dar taina ţi-o ştie tot sălaşul de ţigani. Ştie şi câţi galbeni le-ai numărat ucigaşilor în palmă!

La auzul acestor cuvinte ale lui Pepelea, boierul amuţi, căci văzu că nu mai are niciun rost să facă pe îngerul neprihănit.

Deodată se auziră strigăte şi larmă mare afară, în curte. Boierul începu să tremure ca varga: de afară se auzeau limpede glasuri bolovănoase strigând: „Moarte prădătorului!… Moarte

tâlharului!… Vrem capul lui Balş!… Capul lui Balş!…”

— Hai boierule afară, să te vadă oamenii din sat, că i-a apucat dorul de matale! îl pofti Pepelea frumos. Hai în cerdac!

— Îndurare! Îndurare! Fie-vă milă de mine şi lăsa-ţi-mă aici!… se milogi boierul. Nu vedeţi ce vor?!…

— Vor dreptate, boierule, n-ai ce face! zise Paţa. Hai afară!

— În genunchi vă rog: lăsaţi-mă aici! cerşi boierul milă, aruncându-se la picioarele lui Pepelea şi ale lui Paţa. Vorbiţi domniile voastre cu ei şi spuneţi-le că voi drege tot ce le-am stricat până acum, că le voi da tot ce doresc, dacă-mi lasă viaţa!…

— Bine, aşa vom face, zise Pepelea îngăduitor. Numai vino şi matale cu noi, că altfel oamenii n-au să ne dea crezare.

Vrând-nevrând, boierul porni spre cerdac. În vreme ce se îndreptau într-acolo, Pepelea îi şopti lui Paţa „E mai bine să dea, de bună voie, pământul înapoi ţăranilor, cu diresuri în regulă, decât să fie tărbăcit de mulţime şi prădat. În felul ăsta, el nu va mai putea să-şi tragă înapoi, în faţa Divanului, scrisurile prin cari recunoaşte că le-a luat ţăranilor ocinile cu sila şi strâmbătate, şi apoi le-a dat înapoi de bună voie, oricine ar fi domn la Moldova!

Ajunşi în cerdac, cu boierul între ei, Pepelea şi Paţa făcură semn să tacă mulţimii care-l hulea şi-l huiduia pe boier. După ce norodul se linişti, Pepelea luă cuvânt:

— Fraţilor, capul cel prost al lui Balş, pe care îl cereţi, nu face două parale, aşa că n-aveţi lipsă de el! Aşa-i boierule?

— Aşa-i!… zise boierul umil şi cu glas scăzut.

— Zi mai tare. Să te audă toată lumea! îi porunci Pepelea, cu glas batjocoritor.

— Aşa-i!… recunoscu acum boierul, cu voce tare, în faţa nespălaţilor de clăcaşi, că al său cap prost nu face două parale.

— Asta o ştim cu toţii, nu mai era nevoie s-o spui! strigă un clăcaş voinic şi arătos, care părea să fie capul răzvrătiţilor broşteneni.

— Recunoscând asta, grăi Pepelea, boierul recunoaşte că a greşit faţă de voi şi vă înştiinţează prin mine că vrea să dreagă toate stricăciunile ce vi le-a pricinuit. Iar asta, cu scrisuri şi peceţi în regulă! Fiţi buni deci, şi spuneţi-i boierului Lupu Balş ce vreţi de la el!

— *C.. ă lupe ce-ai mâncat !!...* strigă capul răzvrătiţilor, dezlănţuind hohote de râs în rândurile mulţimii

— O s-o facă îndată! zise Pepelea Aşa-i coane Lupe?

— Aşa-i… îngăimă Lupu Balş.

— Mai tare, că nu te aud păgubiţii! îi strigă Pepelea.

— Aşa-i întări cu hotărâre jupan Lupu, în timp ce clăcaşii râdeau pe-ntrecute de felul în care lupanul de boier făgăduise că va da înapoi tot ce înfulecase ani de-a rândul

— Deci, boierul se leagă în faţa voastră să vă dea înapoi ocinile cu tot ce-i pe ele, precum şi cuvenita dobândă, recunoscând că vi le-a luat cu strâmbătate si prin silă. Toate astea, domnia lui le va scrie în hrisov de piele, cu ai săi grămătici, semnându-le şi punându-le pecetea dumisale. Bine-i aşa? întrebă Pepelea mulţimea.

— E binee!… strigară clăcaşii.

— Boierul o să mai facă ceva care o să-l lege de voi mai mult decât hrisoavele cu peceţi, zise Pepelea cu zâmbet mucalit, aducându-şi aminte de unele întâmplări din vremea răscoalei iobagilor transilvăneni. Boierul vrea să se lege cu voi prin sânge!…

— În ce fel? îl întrebă capul răzvrătiţilor.

— Se va încuscri cu voi!…

— Nu, asta nu se poate! Nu pot! Nu pot!, scânci Balş încet.

— Ba ai să poţi, boierule! îl încontră Pepelea în şoaptă. Asta dacă vrei să nu-ţi pierzi capul, împreună cu nurlia-ţi cucoană şi preafrumoasa-ţi fiică.

Balş bombăni ceva, dar Pepelea nu-l băgă în seamă, şi vorbi mulţimii:

— Boierul zice că se învoieşte să-şi dea fata după un om din satul vostru, iar zestrea ei să intre în avutul obştei voastre ţărăneşti, pe care o veţi făuri din nou chiar astăzi. E bine aşa?

— E bine! răspunse capul răzvrătiţilor, în numele celorlalţi clăcaşi.

— Cătati-i un bărbat potrivit!…

— I-am şi găsit; o să-l ia pe Nădrăgilă!!… răcni din toţi bojocii clăcaşul cel arătos, ca să-l audă toată lumea

Cerul fu gata să se spargă din pricina hohotelor de râs ce izbucniră, a chiotelor şi a înjurăturilor de plăcere, căci Nădrăgilă era prostul satului.

— Pe el să-l ia! Pe el, şi nu pe altul! strigă Pepelea ghicind lesne, după furtuna de râsete deslănţuită de alegerea făcută de starostele clăcaşilor, că viitorul bărbat al domniţei cea de neam mare şi vestit trebuie să fie vreun om de batjocură al satului.

Balş încercă să se împotrivească şi îl rugă în genunchi pe Pepelea să-i sfătuiască pe ţărani să se mulţumească numai cu zestrea fiică-sei, iar pe fată s-o lase la mă-sa acasă. Dar Pepelea rămase surd şi mut, şi nu vru s-audă de aşa ceva. Poate şi pentru faptul că Balş voise cândva să-l piardă, cu ajutorul gazdei sale, Floarea-vădana, pe care încercase s-o cumpere cu aur.

— Mergeţi şi luaţi-vă ocinile înapoi şi pregătiţi-vă de nuntă, strigă Pepelea către mulţime. Mâine o să fie mare zaiafet aici, la curte! Bineînţeles, pe socoteala socrilor, că aşa-i datina noastră!…

— Uraa!!… Să ne trăieşti, frate Pepeleo!!… strigară clăcaşii chiuind şi hăulind de bucurie.

— Boierul vă pofteşte pe toţi la nuntă, mâine seară. Să vă ştergeţi bine de glod ciubotele, ca să nu-i băgaţi în boale persienile! Mai ales că le dă ca zestre fetei!… le strigă Pepelea cu glas hazos… Să vă înnădiţi şerparele, că n-au să vă ajungă!… adăugă el după ce furtuna de râsete se mai potolise un pic.

Clăcaşii râseră din nou şi plecară, chiuind şi hăulind iarăşi, ca să se judecească, să-şi ia înapoi ogoarele, livezile, pădurile, prisăcile, păşunile, stânile, iazurile, lăpicicurile şi fierestraiele şi tot ce le smulsese prin viclenie, înşelăciune, strâmbătate şi silă hrăpăreţul boier Lupu Balş.

Pepelea, Paţa şi starostele clăcaşilor au chemat vechilii şi grămăticii lui Balş şi l-au pus pe boier să semneze şi să pecetluiască scrisurile prin care el recunoştea că i-a prădat pe broşteneni, iar acum le dă totul înapoi, de bună voie. La semnarea şi pecetluirea hrisovului, a fost de faţă şi popa din sat.

A doua zi fu nuntă mare la curtea boierească. Tot satul mâncă, bău şi petrecu pe socoteala bogaţilor şi simandicoşilor socri. Ba şi dănţuiră cu ciubotele lor grele, unse cu dohot, pe duşumele ceruite ale palatului jupanului. Nădrăgilă era în al nouălea cer, iar Chiajna, fata boierului, nu se simţea rău cu el deloc, cu toate că mirele o călca amarnic cu ciubotele pe pantofiori şi se împiedica mereu în preşuri, spre hazul tuturora. Şi se simţea bine cu el, pentru că Nădrăgilă, deşi era cam tontălău, era flăcău înalt şi spătos, iar capul său, cu toate că nu arăta prea bine pe dinăuntru, era cioplit pe dinafară cu destul meşteşug, căci aşa cum se spune, Dumnezeu e milostiv şi drept, şi dacă i-a dat cumva omului prea puţin în vreun loc, îi dă cu îndestulare într-altă parte.

Nunta a ţinut trei zile şi trei nopţi, cum e datina pe valea Bistriţei. După ce s-a spart petrecerea,

Nădrăgilă şi-a luat nevasta, a aşezat-o deasupra zestrei, în carul cu boi frumos gătit, şi s-a dus acasă, în cântec de lăutari.

Boierul şi boieroaica înghiţiră găluşca, căci n-aveau ce face. Ei erau bucuroşi că au scăpat cu viaţă şi că n-au ieşit cu obrazul prea terfelit din cele trei zile zbuciumate, de răscoală ţărănească. Dar le fu dat să mai pătimească încă o palmă zdravănă de la foştii lor şerbi. Asta, însă, numai şi numai din pricină că n-avuseseră grijă la vreme de fiica lor, deşi era singurul lor copil, şi o lăsaseră de capul ei. Iată cum s-au petrecut lucrurile:

A doua zi după nuntă, rudele lui Nădrăgilă au venit toate-n păr la casa însurăţeilor, pentru ca, potrivit veselei dar plinei de primiejdii datini strămoşeşti, să vadă cămeşea miresei, cu pata roşie la mijloc, şi apoi să bea rachiu roş, dănţuind cu trofeul însângerat pe uliţele satului. Dar spre marea lor mirare, Nădrăgilă în loc să iasă cu cămeşea într-o mână şi rachiul într-alta, a ieşit cu amândouă miinile în părul nevesticii sale. Toată lumea a rămas cu gura căscată, căci fata boierului era o codană aproape neîmplinită, şi nimeni nu se gândea că a căzut în ispită aşa de timpuriu. Dar ăsta era tristul adevăr: Nădrăgilă, oricât de prost era, n-a putut să nu-şi dea seama, în noaptea nunţii, că nevestica lui se cam grăbise şi călcase strâmb înainte de a-i pune popa pirostriile pe cap.

După ce a bătut-o bine că l-a făcut de râsul lumii (parcă până atunci nu fusese de râsul satului, dar aşa-s bărbaţii!), nevârstnica şi cruda domniţă i-a mărturisit că s-avusese bine cu maistorul piuar, care-i sucise capul când ea se dusese călare, în plimbare, la Şarul Dornei. Asta însemna o nouă pacoste şi ruşine pe capul părinţilor ei! Datina străbună este foarte aspră în asemenea treburi gingaşe, în multe din satele româneşti, mai ales în satele munteneşti, de tăietori de lemne şi ciobani aprigi.

În temeiul acestei datini, Nădrăgilă, neamurile sale şi cumetrii săi s-au dus la curtea lui Balş şi au silit părinţii miresei să plătească ruşinea pricinuită ginerelui de către fiica lor, prin ruşinarea lor de către ginere şi cimotiile sale. După ce i-au îmbrăcat pe boier şi pe boieroaică în straie proaste şi zdrenţuite şi le-au pus la gât salbe de ardei roşii, au înhămat doi măgari la trăsura jupanului, mânjită cu bălegar şi catran, şi i-au purtat în tot satul, în râsul şi batjocura ţăranilor. Pe capra trăsurii, alături de vizitiu, şedea maistorul piuar, îmbrăcat în haine zoioase şi zdrenţăroase, cu o glugă cu urechi de măgar în cap şi cu colanul de ardei la gât, pedepsit aşa cum se obişnuia să se pedepsească, prin acele locuri, ademenitorii de copile. Lucru ce bucură foarte pe Pepelea şi pe Paţa, cari aveau anume socoteli cu maistorul.

Mireasa a fost trimisă plocon înapoi la părinţi. Zestrea ei a fost oprită însă ca gloabă pentru ruşinarea mirelui.

Până la urmă deci, toată lumea a fost mulţumită, căci a ieşit cu câştig și pentru ţărani, şi pentru Balş.

Văzându-şi fata reîntoarsă în sânul familiei, boierul spuse neveste-si: „Să mulţumim lui Dumnezeu că micuţa noastră Chiajna n-a fost fată cuminte!“

… Dar câteva luni mai târziu, după ce se mutase la Iaşi, pentru că nu mai avea nimic care să-l lege de Broşteni, nu mai gândea la fel, căci târgul de scaun era plin de oşteni, iar fiică-sa, de draci.

XX

Lehaci mergea călare în fruntea oştii. Boldur era mult înapoi, priveghind trecerea oştenilor lui pe la podul de peste Moldova, din apropiere de Vama. Căpitanul era vesel, vioi şi cu obrazul proaspăt,

deşi dormise puţin. Ospăţul dat la plecare, în cinstea căpitanilor armiei răzvrătirii, de către şoltuzul şi pârgarii Câmpulungului, în numele concetăţenilor viteazului neamiş, ţinuse până la ziuă. Lehaci îşi spunea că poate niciodată în viaţa lui nu fusese mai fericit şi mai mulţumit de soartă ca acum. Ospăţul fusese ca oricare altul: se mâncase voiniceşte, se băuse zdravăn, se glumise şi se râsese pe-ntrecute. Ceea ce îi desfătase inima şi îi înălţase sufletul nu erau însă obişnuitele bucurii venite din alintările burţii. Simţămintele înalte pe cari le trăia veneau de acolo că fusese sărbătorit de fraţii lui din Câmpulung, oamenii dragi cu care se pomenise de când venise pe lume. Cum să nu fie mândru şi fericit – gândea el – când l-au prăznuit bătrânii înţelepţi şi preacinstiţi cari se află în fruntea târgului din vremuri ce se pierd în negura copilăriei sale! Când l-au sărbătorit prietenii lui dragi din pruncie şi ortacii săi de scaldă şi hoinăreală! Când l-au prăznuit tovarăşii săi de vânatoare şi străjerii lui dragi, precum şi răzeşii şi meşterii de pe uliţa sa!

Fireşte, toţi aceştia prăznuiseră, în primul rând, marea izbândă a oamenilor munţilor, a ţării zimbrilor, a ţăranilor şi târgoveţilor ei, împotriva boierimii lacome şi samavolnice, era de părere Lehaci.

La ospăţ fusese şi bunul său prieten Alburel-zugravul. Şi el intrase în Armia Dreptăţii. Voise să lupte în primele rânduri, deşi era gingaş ca o domniţă. Dar el, Lehaci, a fost de altă părere, şi nu prea l-a lăsat să-şi primejduiască viaţa. Asta, pentru că era un om prea preţios ca să-şi îngăduie să-l piardă şi pentru că avea de făcut lucruri mult mai bune decât mânuirea săbiei şi arcului, deşi în acele clipe aceasta era întâia datorinţă a oricărui câmpulungean. Căpitanul s-a gândit că neîntrecutul meşter zugrav poate mânui mai cu folos pentru cauza răsculaţilor penelul şi vopselele sale, decât arcul şi săgeţile. De aceea, cu toată

împotrivirea prietenului său, i-a poruncit să se ţină ceva mai depărtişor de izbelile tovarăşilor săi de luptă. Atâta cât să le poată vedea bine şi să le prindă pe pânză, trecute prin simţirea lui adâncă şi pătrunzătoare de artist, în aşa fel încât să lase veacurilor icoane neprieritoare ale măreţei bătălii pentru dreptate.

Şi capul oştii răsculaţilor era acum convins că n-a greşit deloc! A văzut pânza cea mare care încrusta în veacuri înălţătoarea bătălie din valea Moldovei, atârnată pe unul din pereţii sălii de ospeţe. La fel ca toţi mesenii de faţă, nu se mai săturase privind-o. Era o pictură în ulei, după tehnica din apus, dar nu şi după principiile artei Renaşterii. Exprima exact ceea ce spusese cândva Alburel despre pictura sa: o sinteză între arta Renaşterii şi arta Bizanţului, o împletire fericită de senzualism şi simbolism. Oamenii oştii arătau ca nişte munteni adevăraţi, ca port şi înfăţişare, dar chipul lor, feţele şi privirile lor aveau ceva de legendă, de basm strămoşesc, păreau chipuri de feţi-frumoşi care se bateau cu zmeii, întruchipau lupta binelui împotriva răului. Caii erau cai obişnuiţi, armigi aprigi dar aveau aripi, ca-n basmele româneşti. Duşmanii erau lefegii obişnuiţi, ca veşminte şi arme, dar feţele şi privirile lor îi prefăceau în zmei, întruchipau răul, distrugerea, înrobirea. Soarele lumina numai chipurile feţilor-frumoşi ai dreptăţii şi arunca suliţe negre asupra duşmanilor binelui, întunecându-le feţele, sluţindu-i, batjocorindu-i, înfierându-i şi blestemându-i. Pădurea părea însufleţită, părea gata să se prăbuşească peste duşman, ca şi munţii ţării Câmpulungului, care păreau gata să se prăvălească şi să-l îngroape pe vrăjmaş într-un uriaş mormânt, arătând că într-adevăr „muntele şi codrul sunt fraţi buni cu românul”. Într-un cuvânt, întreg tabloul, cu tot realismul lui, răspândea un aer de basm, de legendă, de simbol. El întruchipa străvechea şi mereu noua luptă între dreptate şi

împilare, volnicie şi robie, bine şi rău. Deasupra urii şi încrâncenării, deasupra prăpădului şi morţii, minunatele culori ale meşterilor zugravi roşul Suceviţei, verdele Moldoviţei, albastrul Voroneţului se înălţau ca un nimb al frumuseţii, ca un imn de proslăvire a vieţii.

Da, Alburel-zugravul avea dreptate: pictura moldovenească găsise drumul cel drept în artă!

De la prietenul său cel plin de har, gândul cârmuitorului oştii câmpulungene trecu la trebile sale căpităneşti. Se afla în fruntea unei oşti numeroase şi puternice, care număra acum aproape zece mii de săbii, căci, după marea izbândă de la apa Moldovei, intraseră în Armia Dreptăţii încă patru mii de glotaşi – ţărani şi târgoveţi. Armia aceasta atât de numeroasă, era acum înzestrată cu cele de trebuinţă cum nu se poate mai bune: cu arcuri şi arbalete, cu sâneţe şi archebuze şi, ceea ce era cu totul îmbucurător, cu pive şi săcaluşe, cu harmată, adică artilerie de asediu, atât de necesară pentru cucerirea unei cetăţi puternice. Primise de la iscoadele sale veşti despre Hatmanul de Suceava. Omul lui Moghilă tuna şi fulgera împotriva netrebnicului vornic de Câmpulung, care îi irosise cei trei mii de lefegii pe care îi dăduse pe mâna lui cea nevrednică, lăsându-l doar cu un pumn de oameni, să apere cetatea Sucevei în faţa unei mulţimi copleşitoare, după ce dase bir cu fugiţii, ca un ticălos şi mişelnic ce era.

„Va primi sau nu va primi lupta, mie îmi este tot una! Eu mă pregătesc ca şi cum ar primi-o, îşi zise Lehaci. Izbânda trebuie să vină repede, înainte ca hatmanul să primească de la Iaşi întăririle după cari ţipă întruna, deşi nu văd de unde ar putea să i le scoată Moghilă, acum, după ce şi-a trimis la Câmpulung mai bine de jumătate din oastea domnească…”

În vreme ce Lehaci-neamiş frământa asemenea gânduri, în capul armiei răzmeriţii, pe la mijlocul ei, unde se afla trupul de oaste al dornenilor,

Pepelea frământa gânduri nu mai puţin plăcute. Se înapoiase în Câmpulung cu două zile înainte de plecarea oştii spre Suceava. Luase parte la ospăţul de despărţire şi făcuse pe toţi mesenii să se tăvălească pe jos de râs, cu glumele şi povestirile sale hazlii. Mai ales cu acelea cari priveau noile sale isprăvi, ale sale şi ale vrednicilor săi dorneni pe lângă cari se aciuise! Sala de ospeţe se cutremurase de hohotele de râs ale celor de faţă, când Pepelea le povestise, cu hazul lui neîntrecut, despre nunta cea mare şi cu bucluc, de la palatul jupanului Balş şi despre isprăvile lui Nădrăgilă, dinainte şi după noaptea când îşi dase seama că domniţa cu care îl însurase satul călcase strâmb înainte de a-i pune popa pirostriile pe cap. Împreună cu el şi în dreapta sa, băuse, mâncase şi se veselise frumoasa Oiţa, care acum îi era soaţă pe viaţă. Se cununase cu ea la Câmpulung, în dimineaţa zilei în care avusese loc ospăţul.

Odată cu el, avusese cununie şi Lehaci-neamiş, care îşi legase viaţa de o fată tânără şi fermecătoare din Câmpulung, Dafina, îngrijitoare de răniţi în Armie, cu care el era logodit încă dinainte de începerea răzmeriţii. Şi unul şi altul se însuraseră cam în fugă, între două lupte, căci nu era vreme de aşteptat, deoarece pravila oştii ţărăneşti nu îngăduia decât femeilor măritate să-şi însoţească bărbaţii în luptă, iar asta numai ca îngrijitoare de răniţi, bucătărese sau spălătorese.

Pepelea mergea călare în fruntea dornenilor săi, zâmbind pe sub mustaţă, gândindu-se la cununia lui cu Oiţa. După ce se mai veseli o vreme cu astfel de gânduri plăcute, căpitanul îşi suci calul în loc şi luă în răspăr trupul său de oaste. Voia să-şi privegheze oamenii, să le dea sfaturi şi să-i muştruluiască. Sta tot timpul în mijlocul oştenilor căci se apropia răfuiala cu hatmanul de Suceava, şi erau multe de făcut… Capii armiei ţărăneşti îi dăduseră lui Pepelea ca şi lui Paţa, rangul de căpitan al „Oştii Şugubăţului'' cum era poreclită

acum oastea dornenilor, din pricina hazliului ei staroste şi a isprăvilor sale.

Proaspătul căpitan era însă cam supărat, fiindcă se legase la cap fără să-l doară. Lucrul ăsta nu privea însă căsătoria lui cu Oiţa, ci cu totul altceva. Iată despre ce era vorba:

Înainte de a pleca din Broşteni, se lăsase înduplecat de un călugăr de la mânăstirea Secu, pe nume Avramie, să-l primească în rândurile oştenilor săi. Neştiind cu cine are de-a face şi crezând că are în faţă un om de ispravă, l-a luat cu sine şi l-a pus, cu învoirea lui Paţa, staroste de ceată în oastea dornenilor, căci călugărul avea ştiinţă de carte şi, pe deasupra, părea isteţ şi descurcăreţ. De fapt n-ar fi fost om rău, căci era inimos, priceput la toate şi cutezător, dacă n-ar fi avut un mare cusur, destul de răspândit, printre călugări: îi plăcea să mănânce şi să bea fără măsură.

Ceea ce te mira la acest lungan bărbos, deşirat şi scofâlcit era faptul că deşi mânca şi bea cât şapte, nici vorbă să prindă carne pe el! Lucrurile se petreceau la dânsul pe dos ca la ceilalţi oameni: cu cât mânca mai mult, cu atât flămânzea mai tare şi se ogârjea mai rău. Că mânca peste măsură, n-ar fi fost mare prăpăd, căci oastea avea vipt destul. Din nenorocire însă, fiecare înghiţitură era urmată de câte o oală de vin ori un şip de rachiu, şi când da gata jumătate de porc, seca şi butea lângă el. Poate că nici asta n-ar fi însemnat mare lucru, dacă băutura nu l-ar fi împins la tot felul de blestemăţii, cari pătau cinstea şi bunul renume al oştii dornenilor. Pepelea îşi frângea mâinile că-l luase cu el şi îl pândea mereu la potecuţă, ca să-l potcovească în aşa fel încât să-l lecuiască pentru totdeauna de hâdele sale beteşuguri, ce aduceau atâtea ruşinări şi belele pe capul dornenilor.

În apropiere de Suceava, sosi, în sfârşit, clipa cea mult aşteptată. Dornenii se găseau la străjile dinainte ale oştii Câmpulungului. Pepelea şi Paţa

primiră poruncă să meargă cu o ceată de călăreţi până sub zidurile cetăţii, spre a vedea care-i tăria oştilor ce le apărau. Lehaci fusese înştiinţat de către iscoadele sale că hatmanul de Suceava se trăsese în grabă spre Hârlău. Nu primise nici un fel de ajutor de la Moghilă, şi, cu mâna de lefegii ce-i avea, nu îndrăznise să se împotrivească armiei ţărăneşti, deşi Suceava era o cetate bine întărită şi uşor de apărat, îi fusese teamă de împresurare şi de aceea, la apropierea lui Lehaci, părăsise oraşul fără luptă. Lăsase totuşi câteva sute de darabani, întăriţi cu archebuzieri si tunari, spre a înşela şi a întârzia pe vrăjmaş. Deşi le cam ghicise şiretlicul, Lehaci voia totuşi să ştie bine ce tărie are oastea dinlăuntru, pentru a hotărî cu ce putere şă lovească cetatea.

Aşa se face că Pepelea şi Paţa primiseră poruncă să meargă până sub zidurile cetăţii şi să încerce tăria apărătorilor lor.

Cei doi prieteni porniră spre Suceava, în fruntea unui steag de călăreţi. Deşi Avramie era pedestraş, Pepelea îi porunci să-ncalice şi să-l însoţească în cercetare, la duşman. Călugărul era, ca de obicei, beat şi, deşi se pricepea destul de bine la călărie, se urcă în şa cu mare greutate, căci băutura îi turnase plumb în vine.

Pepelea porni şi, la început, merse mai cu milă. Când ajunse în apropiere de zidurile cetăţii, iar lefegiii începură să-i firitisească pe-ntrecute cu plumbi şi săgeţi, el porni în galop de-a lungul întăriturilor pentru a-l sili pe vrăjmaş să-şi arate colţii peste tot, astfel ca să i se poată număra dinţii din gură. Dar galopa aprig nu numai pentru asta, ci şi pentru ca să i-o coacă lui Avramie. Bietul călugăr încerca zadarnic ca să-şi domolească gloaba, căci era cal de oaste şi era obişnuit să ţină pasul cu ceilalţi fugari, iar mâinile sale erau prea moi ca să-l ţină în frâu. Aşa că Avramie era când pe cal, când pe jos. Puţin a lipsit ca până la urmă cuviosul călugăr să nu treacă în lumea drepţilor…

Când au ajuns la apa Sucevei, care era umflată din pricina viiturilor de primăvară, Pepelea a poruncit alor săi ca trecerea să se facă înot, de dârlogii sau de coada calului. Decizia fu privită de Avramie ca un fel de pedeapsă. Fiind ameţit de băutură şi de atâtea burduşeli, el scăpa des coada calului şi înghiţea la apă cu nemiluita. Întâmplarea a avut şi partea ei bună, căci l-a trezit pe călugăr. După trecerea cursului de apă, Pepelea şi Paţa potoliră caii. Unul dintre ei îl sfătui pe Avramie mai în glumă, mai în serios, să nu mai plece la luptă cu burta plină şi cu capul înfierbântat de rachiu, căci s-ar putea să-i rămână oasele pe câmpul de bătaie…

XXI

După ce şi-au împlinit treaba pentru care fuseseră trimişi, Pepelea şi Paţa s-au dus la Lehaci şi i-au spus tot ce văzuseră. Dându-şi şi mai bine seama că au în faţă numai o mână de oameni lăsaţi în cetate doar ca să-l înşele şi să-l întârzie, Lehaci hotărî să le dea şiretlicul îndată peste cap şi să-i pună pe fugă fără să se bată sau să piardă vreun om. Pentru aceasta, el trecu peste apa Sucevei, la deal şi la vale de oraş, câte un trup de oaste de câte cinci sute de săbii. Ameninţaţi să li se taie retragerea şi să fie împresuraţi, lefegiii părăsiră în grabă cetatea şi se îndreptară în fugă spre Botoşani şi, de acolo, spre Hârlău. Lehaci trimise câteva steaguri de călăreţi în urmărirea lor, în vreme ce el, cu temeiul oastei, intră în Suceava, fără niciun fel de jertfe de sânge din partea sa.

Tirgoveţii Sucevei îl primiră la fel de bine precum îl primiseră, cu câtăva vreme înainte, câmpulungemi săi. Erau sătui de Moghilă şi de

sluga sa, hatmanul de Suceava, care storsese atâtea biruri şi vămi breslelor de meşteşugari români şi saşi şi neguţătorilor armeni şi ovrei din oraş, iar acum erau bucuroşi că au scăpat de ei. Căpitanii oştii ţărăneşti au fost întâmpinaţi la porţile cetăţii şi primiţi cu pâine şi sare de către şoltuzul Vrabie şi ai săi pârgari.

Armia s-a împrăştiat în tot târgul, în cvartir pe uliţa săbierilor, pe cea a scutaşilor, şi cele ale clopotarilor, făurarilor, cojocarilor, găitănarilor şi zugravilor, fiecare breaslă primind pe uliţa sa, cu cinste şi cu dragoste, pe capii trupurilor de oaste şi îngrijindu-se de adăpostirea oştenilor şi a cailor.

Lehaci, Boldur şi căpitanii de frunte ai Armiei se aşezară în palatul domnesc, zidit de Ştefan-Vodă, care fusese locuit, până de curând, de hatman. Aici, în sala cea mare a palatului, şoltuzul oraşului a dat la prânz un mare ospăţ în cinstea căpitanilor oştii, ospăţ de la care n-au lipsit nici Pepelea, şi nici Paţa.

XXII

Doamna Elisaveta şedea în faţa oglinzii. Era singură. În curând va împlini patruzeci de ani. Oglinda nu-i amintea însă câtuşi de puţin de acest eveniment atât de trist pentru oricare altă femeie în afară de ea.

Îşi pipăi pielea albă, mată şi întinsă a feţei. De douăzeci de ani era aceeaşi: fragedă şi plină de prospeţime, ca o petală de nufăr. Nicio cută în jurul ochilor, în locul unde începe marea trădare a

timpului! Nici în jurul gurii şi nici în jurul gâtului, deşi acolo orice suliman e de prisos! Da, a rămas neschimbată, a rămas fetişcana cu faţa albă, neprihănită şi virginală de acum douăzeci de ani!… Ori poate se înşeală, sau se minte singura?!.. Nu, nu se înşeală, asta-i realitatea!

Îşi mângâie părul des şi mătăsos, cu luciri arămii, care-i cădea în falduri bogate pe umerii ei rotunzi şi tinereşti, descoperiţi cu mărinimie de croiala rochiei Nici el n-a trădat-o nici un fir de argint, măcar unul de noroc.

Îşi zâmbi sieşi cu plăcere, şi dinţii ei puternici şi strălucitori îi spuseră de asemenea că nici ei n-au trădat-o. Nici ochii săi cu sclipiri de smaragd, din care ţâşnesc străfulgerări de voinţă, energie şi putere de înstăpânire.

Apoi îşi mângâie mijlocul de amforă, pe care corsetul strâns fără îndurare îl făcea şi mai subţire. Nimeni n-ar putea crede că pântecul acesta feciorelnic a rodit de opt ori, că a dăruit Moldovei trei coconi şi cinci domniţe!…

Îşi preumblă apoi degetele de-a lungul coapselor ei arcuite, ce-i drept, cam cărnoase şi plinuţe, dar bine ascunse de faldurile bogate ale rochiei sale din brocart. Era o femeie norocoasa: mica ei pasiune, consumul exagerat de cofeturi, lăsase urme doar acolo, într-un loc uşor de ascuns. De altfel, dacă n-ar fi fost aşa, ar fi renunţat de mult la dulciuri.

Se putea mândri că face parte dintr-un soi de oameni fără vârstă, asupra cărora timpul, marele duşman al femeilor, n-are nicio putere. Fireşte, această virtute rarisimă n-o dobândise prin cine ştie ce practici oculte, ci o moştenise. O datora tatălui ei, nemeşul Csomortany. Nobilul husar secui nu arată rău nici acum, la şaizeci şi doi de ani, când nu este prea departe de frumosul Don Juan care, decenii de-a rândul, se căţărase pe iederă sau se strecurase pe uşi tainice în iatacurile

adoratoarelor sale, ori crestase cu sabia obrazul soţilor încornoraţi.

Da, taică-său îi dase o minunată zestre naturală: tinereţea fără bătrâneţe. Poate ca o compensaţie pentru lipsa zestrei adevărate, zestre de care ea, fiică de nobil scăpătat, n-avusese pairte.

Moştenise de la taică-său şi sângele lui fierbinte. N-avuse parte însă de un bărbat demn de asemenea moştenire. Moghilă părea un om cumsecade, blajin şi supus, dar prea puţin potrivit pentru o femeie cu temperamentul ei. Cu toate astea, lucru de necrezut, ea i-a fost şi îi este soţie credincioasă, şi toate cele opt odrasle ce i le-a dăruit sunt făcute cu el. Şi i-a rămas credincioasă numai pentru că el, deşi n-a putut să-i potolească patima sângelui ei clocotitor, i-a dat în schimb putinţa să-şi satisfacă din plin patima ei cea mare: setea de putere, bogăţie şi slavă.

De unde moştenea această patimă? Nu ştie de unde. Se prea poate să nu fie vorba de o moştenire. Este posibil ca patima aceasta să se fi născut în ea din pricina lipsurilor şi umilinţelor sărăciei în care trăise ca fată.

Căsătoria cu boierul valah i-a adus satisfacerea crescândă a patimei ei neostoite. Moghilă i-a descoperit-o repede şi, pentru că i se simţea dator vândut, i-a cultivat-o din plin, şi-a făcut un ideal din satisfacerea ei. Tocmai pentru asta i-a trecut în mână frânele ţării, i-a lăsat puterea pe mâinile ei. Şi el, şi marii săi dregători ştiau că adevăratul voievod al Moldovei era ea, doamna Elisaveta, nu Ieremia-vodă. Lucrul acesta nu-l jignea câtuşi de puţin, în fond, el încheiase o înţelegere mută cu doamna sa, semnase un pact secret prin care ea se obliga să-i dea frumuseţea şi credinţa ei, iar el, în schimb, puterea şi slava de stăpân al Moldovei. Erau mulţumiţi unul de altul, şi nici prin cap nu le trecea să se înşele sau să strice învoiala.

Moghilă era un om fără însuşiri deosebite. Avea însă o mare virtute: ştia să se plece şi să asculte. În

aceasta constă secretul lungii sale domnii şi secretul trecerii sale la Poartă şi la curtea regelui Sigismund Wassa.

Prima fiinţă de care Moghilă a ascultat până acum, cu supunere neabătută, este ea, Elisaveta, frumoasa şi înţeleapta lui soţie. Asta a şi fost marele lui noroc şi marea lui înţelepciune! îşi zise Elisaveta, Fără ea, ar fi rămas un boier valah oarecare, ce şi-ar fi irosit viaţa şi averea în pribegie şi obscuritate. Ea, Elisaveta Csomortany, tânăra şi frumoasa fiică a nobilimei secuieşti, a fost aceea care l-a ridicat, cu răbdare şi iscusinţă, pe treptele puterii, bogăţiei şi slavei! Ea, cu graţia ei de femeie fermecătoare, a fost aceea care l-a introdus la curţile celor mai puternici prinţi leşi, deschizându-i multe uşi cu neputinţă de deschis! Ea l-a pus în legătură cu panii cei mai bogaţi şi influenţi ai şleahtei poloneze, ea i-a asigurat sprijinul omului celui mai puternic din Republică, cancelarul pe viaţă Zamoisky!…

Şi nu numai asta. Ca o catolică pioasă şi plină de devotament faţă de biserica universală a lui Crist, ea l-a introdus în cercurile iezuite atotputernice, precum şi în cele ale înalţilor ecleziaşti polonezi, mergând până la cardinalul primat al Poloniei. Şi, mai mult, ea a fost aceea care i-a adus înalta bunăvoinţă şi atenţie a Sanctităţii Sale Papa Paul al V-lea Borghese, căruia ea i-a trezit multe speranţe ecumenice şi care i-a transmis de curând sfatul de a-l convinge pe prinţul Ieremia al Moldovei să treacă la catolicism. Bineînţeles, ea n-a băgat în seamă un asemenea sfat, deşi venea de la locotenentul lui Isus pe pământ, căci asta ar însemna ruperea domnului Moldovei de boierii săi, ortodocşi printr-o lungă tradiţie. „Lucrul acesta nu poate fi socotit păcat, căci am făcut destule pentru binele şi gloria bisericii catolice, îşi încheie gândurile mereu tânăra şi mereu frumoasa doamnă Elisaveta. Dar

unde o fi Nistor Ureche? De ce o fi zăbovind atâta?!''

Trimisese grabnic după învăţatul şi înţeleptul ei sfetnic. Erau clipe de grea cumpănă pentru Moldova. Muntenii ceia „sălbateci" şi nesupuşi din ţinutul Câmpulungului se răsculaseră şi răspândiserâ sămânţa răzmeriţei în tot nordul Moldovei, primejduind ţara întreagă şi domnia însăşi. Nimeni nu se gândise că lucrurile au să ajungă atât de departe. Au luat totul prea uşor. Li s-a părut că vor înăbuşi pojarul răscoalei încă de la primele lui pâlpâiri. Dar s-au înşelat amarnic: germenul distrugerii s-a dovedit mai puternic ca oricând şi el s-a răspândit, ca molimă, peste tot.

S-ar putea ca pe familia domnească, pe boieri şi pe curteni să-i aştepte clipe grele. S-ar putea să ia din nou calea pribegiei, ca acum şase ani!…

Gândul ăsta o cutremură, căci îi amintea de zilele cumplite ale acelui an de început de veac, zilele când îndrăzneţul domn muntean intrase triumfător în Alba Iulia, alungându-l apoi de pe tron pe Ieremia Moghilă şi intitulându-se mândru şi demn, aşa cum a fost, domn al Tării Romaneşti, al Ardealului şi a toată ţara Moldovei. În acele vremuri de restrişte, ea a fost silită să pribegească împreună cu copiii la Cameniţa, în vreme ce bărbatul ei a fost nevoit să se închidă în Cetatea Hotinului. Si vai, cât de grea şi plină de primejdii i-a fost băjenia! Abia sosise la Cameniţa, că a şi izbucnit ciuma. Închipuie-ţi, să te prindă ciuma printre străini, într-un târg mizerabil, cu opt copii! Să auzi fâlfâind aripile morţii în jurul casei, să-ţi tremure inima în fiecare clipă!…

Molima a păşit şi în pragul casei sale, dar spre norocul ei i-a ferit copiii de coasa morţii. În schimb, a pierdut-o pe biata ei soră Vilma, fată tânără şi frumoasă, care avea dreptul la viaţă şi la fericire.

„Dar de ce întârzie atâta Ureche?": se întrebă ea cu glas tare

Pentru a-şi potoli nerăbdarea, trecu la clavecin. Învăţase un nou madrigal, care o fermeca pur şi simplu. Primise două volume de madrigaluri de vestitul compozitor din Mantua, Claudio Monteverdi. I le trimisese prietena ei din Nagykanisza, contesa Clementina Lucacs, care le primise de-a dreptul din mâna autorului, cu dedicaţie, acum cinci ani, când Monteverdi însoţise pe ducele de Mantua, Vincenzo Gonzaga, în campania lui din Ungaria Ducele luptase alături de trupele împăratului Rudolf şi apărase cu oastea sa cetatea Nagykanisza, împotriva turcilor. Clementina îi scrisese că Monteverdi crease un nou gen de muzică, opera, un fel de dramă muzicală mai complexă, în care muzica, alcătuită din arii, recitative şi acompaniament de orchestră, se împleteşte strâns cu acţiunea dramatică.

Clementina ştia toate astea chiar de la Claudio, care îi spunea într-o scrisoare trimisă de Paşte, că aproape terminase opera *Orfeu*, care urmează să fie jucată în carnavalul din 1607, la curtea ducelui de Mantua, unde el este dirijorul orhestrei. Monteverdi îi mai spunea că a cântat câteva fragmente din *Orfeu* în faţa unor critici muzicali vestiţi şi că aceştia i-au spus că opera sa se va ridica mult deasupra dramei muzicale *Euridice* a lui Iacopo Peri, reprezentată la Florenţa, acum şase ani, cu prilejul căsătoriei regelui Henric al IV-lea al Franţei cu Maria de Medici, lucrare care a avut atunci un succes enorm.

Doamna Elisaveta începu să cânte madrigalul de o frumuseţe fascinantă a lui Monteverdi, care fermecase toate curţile Europei, vestitul *Ecco mormorar l'onde*. Vocea ei limpede, caldă şi mângâioasă alinta bolţile gotice ale salonului, când doamna de onoare îi anunţă sosirea marelui vornic Nistor Ureche.

Îşi potrivi cu cochetărie câteva bucle rebele, îşi strânse şi mai mult, din panglici, rochia pe trup, aruncă o ultimă privire în oglindă, se aşeză în

grabă pe jilţ într-o poziţie studiată şi apoi încuviinţă intrarea inteligentului şi manieratului boier valah, care nu arăta rău, de altfel, nici ca bărbat.

Pe uşă intră cu paşi ţanţoşi şi energici un om între două vârste, cu faţa oacheşă, cu ochi negri şi expresivi, cu barbă tunsă scurt, îmbrăcat într-o frumoasă cabaniţă de feleandrăş verde, cu pantaloni strânşi pe pulpe şi cizme moi de căprioară, cu carâmbi scurţi şi răsfrânţi. Făcu o reverenţă cavalerească, după moda sleahtnicilor leşi, şi apoi sărută prelung mâna întinsă cu graţie de frumoasa doamnă a Moldovei, însoţind aceste gesturi curtenitoare cu obişnuitele sale cuvinte: *supus la porunca măriei tale!*

— Ia loc, îi spuse doamna Elisaveta, cu glas uşor cântat. Te-am chemat pentru treburi osebit de însemnate şi grabnice.

— Sunt gata în orice clipă să slujesc Moldova şi pe mărita sa doamnă Elisaveta!…

— Ai ghicit vel-vornice: e vorba de Moldova, de soarta noastră, a tuturor celor ce stau în fruntea ei.

— Te referi, desigur, la răzmeriţa câmpulungenilor, mărită doamnă.

— Fără îndoială că da, vel-vornice. Mă refer la potopul cela de ape, pornit de pe culmile Rarăului care ameninţă să înece întreaga noastră ţară, Este subiectul care ne stă pe buze şi care face să ne sângere inimile tuturora.

— Cuvintele măriei tale înfăţişează cum nu se poate mai bine marea primejdie ce ameninţă Moldova, domnia şi boierimea ţării.

— Aş vrea mai întâi, vel-vornice, să-mi explici cum de au ajuns lucrurile până aici, până în pragul catastrofei.

— Nimeni n-a putut prevedea că lucrurile au să ajungă până aici. La început părea o răbufnire răzleaţă, un harţag al câtorva răzeşi câmpulungeni.

— Ai dreptate, zise doamna Elisaveta, cu o uşoară ironie în glas: niciun dregător moldovean, nici chiar cei mai vrednici dintre ei, nu s-au ostenit să pătrundă lucrurile până în miezul lor, ci s-au mulţumit numai să le judece pe deasupra.

— Aşa este, mărită doamnă. N-am mers până în adânc cu judecăţile noastre şi n-am simţit la vreme primejdia ce ne pândea. Totuşi, dacă îţi aminteşti, înţeleaptă mea doamnă, eu am cerut de la bun început să fim mai înţelegători cu muntenii aceia nesupuşi şi încăpăţânaţi. Executarea tânărului lor străjer i-a zguduit şi i-a mâniat pe toţi. Eu prevăzusem aceasta şi sfătuisem domnia să încuviinţeze răscumpărarea capului de către tatăl osânditului, dar se pare că n-am avut destulă putere de convingere…

— Vrei să spui, vel-vornice, că n-am făcut bine că m-am îndârjit şi că m-au supărat prea mult bârfele nevestei lui Căpătici?…

— Cinstea şi bunul renume al unei femei sunt mai presus de toate, mai cu seamă când e vorba de întâia femeie a ţării, de mărita doamnă a Moldovei.

— Să lăsăm la o parte scuzele graţioase. Recunosc că am greşit îndârjindu-mă prea mult în mânia mea împotriva tânărului care a scăpat-o peste graniţă pe Tereza Eidely—Căpătici. Dar să ştii că şi domnia ta ai greşit, trimiţind la Câmpulung mai bine de jumătate din oastea domnească şi lăsându-ne în felul acesta descoperiţi în faţa năvalei mulţimilor.

— Măria ta însăţi ai recunoscut că deşi primejdia era mare, n-a fost îndeajuns preţuită la început şi s-a lucrat cu uşurinţă. Tocmai pentru că eu mi-am dat seama din primele clipe de potopul ce ne ameninţa, am trimis oaste multă la Câmpulung. Nu în faptul că am trimis acolo mai bine de jumătate din oastea domnească sta greşala noastră.

— Dar în ce anume?

— În aceea că ne-am încrezut prea mult în priceperea vornicului de Câmpulung şi a hatmanului de Suceava.

— Asta aşa este. Nimeni nu şi-a închipuit că tembelul de vornic va irosi fără rost atâta oaste şi că hatmanul îl va lăsa la nesfârşit să facă prostii, în loc să treacă el în capul armiei domneşti.

Marele vornic o privi mustrător pe stăpâna Moldovei şi spuse:

— Ca să fim cinstiţi, trebuie să recunoaştem că am greşit de două ori, mărită doamnă. Am judecat cu prea multă uşurinţă puterea oştii ţărăneşti şi priceperea căpitanilor ei şi, mai ales, puterea de molipsire a răzmeriţei.

— Ai dreptate, vel-vornice, recunoscu doamna. Am greşit de multe ori şi cea mai mare greşeală a fost faptul că am judecat cu uşurinţă puterea de molipsire a răzmeriţei. Molima s-a întins cu repeziciune, ţăranii s-au răsculat într-o sumă de ţinuturi, al căror număr creşte mereu, jefuind, botjocorind şi calicind boierimea noastră.

— Da, prăpădul este mare şi creşte în fiecare ceas. Din Câmpulung, răzmeriţa s-a întins în ţinutul Sucevei, apoi în cel al Dorohoiului şi al Cernăuţilor, iar acum puhoiul a început să se lase spre Roman şi Hârlău.

Doamna îşi aspri fruntea, îşi strânse pumnii şi întrebă cu glas răstit:

— Bine, am greşit cu toţii, şi încă am greşit prosteşte şi de multe ori. Dar acum ce facem?! Stăm cu braţele încrucişate?!

— Oaste pentru a înăbuşi în sânge răzmeriţa nu avem. Avem însă destulă pentru a ne apăra cetatea de scaun şi ţinuturile dm jurul ei, până vom căpătă ajutor din afară.

— La ajutor din afară m-am gândit şi eu. Numai asta ne poate mântui de marea nenorocire ce ne pândeşte.

— Te-ai gândit în chip înţelept, mărită doamnă. Singuri nu vom putea zdrobi răzmeriţa.

— Eu cred că puternicul şi viteazul meu ginere, cneazul Viszniewiecki, împreună cu celălalt ginere al meu, voievodul de Braclaw Potocki, ne-ar scoate lesne din încurcătură.

— Fără niciun fel de îndoială: ostile lor, împreună cu a noastră, ar nimci până la unul pe răsculaţi, oricât de mulţi se vor fi adunat. Din nefericire, nu pare cu putinţă ca vitejii şi puternicii gineri ai măriei tale să vină în Moldova.

— De ce?

— Întâi, pentru că n-au trecut decât vreo câteva săptămâni de când s-a încheiat pacea de la Szitvatorok, care a pus capăt războiului dintre Austria şi Turcia, început încă din 1594, din vremea când s-au răsculat, împotriva, turcilor, Mihai-Vodă şi Aron-Vodă.

— Şi ce legătură are pacea de la Szitvatorek cu Polonia?

— Prin tratatul încheiat acolo, atât Turcia cât şi Austria s-au angajat solemn să respecte, printre altele, autonomia Ţării Româneşti şi a Ţării Moldovei.

— Şi crede cineva în asemenea angajamente „so- lemne”?!

— Fireşte că nu! Dar cel puţin pentru câtăva vreme, orice trimitere de trupe străine în Moldova sau în Ţara Românească ar isca mari furtuni la Viena şi la Constantinopol. Lucru pe care regele Sigismund, aflat într-un greu război cu ruşii, nu-l doreşte câtuşi de puţin

— Chiar şi dacă noi îi cerem Poloniei ajutor în chip deschis?

— Chiar şi aşa. Turcii vor putea invoca şi ei, la rândul lor, motivul ajutorării şi vor trimite şi ei trupe în Moldova, ceea ce ar însemna sfârşitul domniei lui Ieremia-vodă.

Doamna Elisaveta chibzui o clipa şi apoi spuse:

— Se poate să ai dreptate. Dar atunci ce facem: stăm cu braţele încrucişate şi ne lăsam jefuiţi şi spânzuraţi de ţărănoi?

— Asta în niciun chip! o linişti Ureche. Putem însă cere şi primi ajutor din partea unei puteri mai mici, astfel încât să nu iscăm dihoniile între marile puteri ale Evropei.

— Aha! am înţeles: mă sfătuieşti să cerem ajutorul principelui Ardealului, zise doamna înseninată.

— Întocmai! Este de-ajuns doar să-i amintim lui Ştefan Bocskay cât de repede s-a întins în 1600 focul de la noi la ei, în Ardeal, când s-au răsculat ţăranii noştri, spuse marele vornic, fluturând un zâmbet ironic.

— Ai dreptate. Nobilimea ardeleană nu se poate bucura că arde casa vecinului, căci o poate aştepta aceeaşi soartă. Dm această pricină, nu ne va refuza ajutorul armat cerut.

— Numai că trebuie să convingem pe Bucskay şi Dieta Transilvaniei că este vorba de o primejdie cel puţin la fel de mare ca aceea de acum şase ani, care îi ameninţă şi pe ei. Pentru asta avem nevoie de un om iscusit şi cu trecere în rândurile nobilimei ardelene.

— Aşa este. Pe cine să trimitem?

— Mă gândesc la nemeşul Toma Csomortany, înţeleptul frate al măriei tale, care, stând atâta vreme la curtea domnească, în mijlocul nostru, a îndrăgit Moldova şi o va sluji din toată inima, în aceste clipe de grea cumpănă în care ne aflăm cu toţii.

Doamna zâmbi cu înţeles

— Aprecierea domniei tale cu privire la fratele meu este perfect adevărată, cu toată subtila ironie ascunsă în ea.

— Iartă-mă, mărită doamnă… Cred că m-am exprimat cu stângăcie, şi din această pricină am fost greşit înţeles, se scuză Ureche cu jumătate gură. Cum o să-mi îngădui eu ironii la adresa preaiubitului frate al marei şi mărinimoasei mele proteguitoare?

— Trebuie să recunoşti că deşi e cam chefliu şi afemeiat, frate-meu a făcut destule servicii Moldovei…

— Tocmai de aceea l-am şi propus sol al Moldovei într-o chestiune de stat atât de importantă!

— Perfect! Va pleca el! Voi sta de vorbă cu dânsul, şi cred că n-o să mă refuze, mai ales că-i vorba de o plimbare prin locurile pe unde a copilărit.

Ureche vorbi apăsat:

— E o plimbare de care atârnă soarta domniei şi a boierimii. Ar fi bine să-i daţi cât mai multe sfaturi, pentru ca solia să-i izbândească pe deplin. Eu cred că, printre altele, ar fi bine să-l sfătuiţi ca să-i ceară lui Ştefan Bocskay să ne trimită trupe de nobili, nu lefegii de rând.

— De ce?

— După bătălia de la apa Moldovei, răzvrătiţii câmpulungeni au slobozit o sumă de prinşi, lefegii secui, şi le-au dat drumul acasă, după ce i-au pus să jure că nu vor mai lupta niciodată împotriva răsculaţilor de orice neam.

— Foarte bine, îi voi spune să-i ceară principelui Ardealului să ne trimită numai husari.

— Excelent! Lăncierii călări sunt cu toţii nobili.

— La fel de nobili, pe cât de viteji!

— Mă bucur tot atât de mult ca şi măria ta!… Atunci rămâne aşa: cerem ajutorul armat principelui Ardealului, Ştefan Bocskay. Va trebui să adunăm Divanul pentru ca să dăm împuterniciri solului şi să facem rugare scrisă din partea domniei şi boierimii moldovene.

— Fireşte.

— Atunci fii bună şi adu la cunoştinţa măriei sale Ieremia-vodă va fi de părerea noastră şi va da porunci ca asta să devină hotărârea lui şi a sfatului domnesc.

— Bine! Voi face aşa cum am făcut şi până acuma. Ieremia-Vodă va fi de părerea noastră şi va

da porunci în felul în care am hotărât noi doi. Eşti slobod să pleci…

Şi doamna Elisaveta îi întinse mâna ei albă şi parfumată înţeleptului şi atrăgătorului ei sfetnic şi prieten. Nistor Ureche i-o sărută prelung, ca şi la sosire, şi se reîntoarse mulţumit de sine, ştiind că de acum domnia şi tagma marii boierimi vor fi mântuite.

XXlII

După ce a pus stăpânire pe Suceava, oastea răsculaţilor nu s-a aruncat asupra Iaşilor, spre a sfârşi cu Moghileştii ei cu toată şleahta lor de jefuitori şi vânzători de ţară, ci s-a înturnat în grabă în ţara Câmpulungului. Această hotărâre neaşteptată fusese luată de către statul de război în ultima clipă, în ajunul plecării spre Iaşi, deoarece Lehaci primise veşti, prin iscoadele sale de la curtea Moghileştilor, despre plecarea fratelui doamnei Elisaveta la Alba-Iulia şi despre solia ce ducea cu el.

În cel mai scurt timp, trecătorile dintre ţara Câmpulungului şi Ardeal fură împânzite cu străjeri şi glotaşi. Se săpară şanţuri şi băşti, se ridicară pălănci, cule şi tot felul de stavile, pentru a primi aşa cum se cuvine pe musafirii nepoftiţi. Temeiul marei oşti ţărăneşti se afla la Câmpulung şi în satele din jurul târgului de scaun, spre a fi oricând la îndemâna lui Lehaci şi Boldur.

Datorită acelor împrejurări, Pepelea a fost nevoit să rămână în oraşul lui Lehaci, deşi Oiţa ar fi vrut să fie undeva, în apropierea părinţilor ei. Hazliului însurăţel nu-i părea însă rău deloc, pentru că el ştia prea bine că pe socri e mai sănătos să-i vezi şi să-i iubeşti din depărtare, decât din

apropiere, şi pentru că se împrietenise la cataramă cu Lehaci. Neamişul avea în curtea lui o căsuţă cu două odăi şi o cuhnie, rămasă de la bunicii săi, care era nelocuită, aşa că a fost bucuros să-i aibă ca oaspeţi pe Pepelea şi Oiţa. În felul ăsta, cei doi prieteni şi nevesticile lor erau mereu împreună.

Oiţa s-a obişnuit repede cu noua ei gospodărie, mai ales că era frumoasă şi curată. Mai greu s-a obişnuit însă cu viaţa de nevastă tânără, căci fusese copilul iubit şi răsfăţat al mămucii şi al tătucii, şi nu se simţea prea bine când vedea că bărbatu-său, de teamă ca ea să nu-şi ia nasul la purtare, nu-i prea căta în coarne. Cu toate astea, cei doi însurăţei se împăcau destul de bine, fiindcă acolo unde este iubire, este şi înţelegere. Glumeau, râdeau, se veseleau, căci erau amândoi tineri şi, pe deasupra, amândoi aveau aplecare spre haz şi voie bună.

Oiţei îi plăceau tare mult povestirile lui Pepelea, şi îi mai plăcea că acesta, ca orice om mucalit, nu râdea niciodată când îşi povestea isprăvile, dar, în schimb, făcea pe alţii să se ţină cu mâinile de burtă. Îi plăceau mult şi glumele lui bărbată-său, cari îi ţineau mereu proaspăt zâmbetul pe buze. Îi plăceau şi poznele lui, căci Pepelea nu se lăsase de şotii nici chiar după însurătoare, şi, ori de câte ori se ivea prilejul, punea la cale fel şi fel de drăcovenii, una mai năstruşnică decât alta. Era de ajuns ca Oiţa să facă cea mai mică greşeală de vorbire, sau să-i ceară ceva într-un chip mai puţin limpede, pentru ca Pepelea să-i împlinească porunca anapoda, răstălmăcindu-i cuvintele. Nu de puţine ori se trezea Oiţa cu ciorba dulce ca mierea, cu laptele pipărat, cu mămăliga tare ca săpunul, cu seu în loc de unt, cu rachiu în cofa de apă, cu acul pus la păstrare în carul cu fân (de unde şi zicala!), cu foarfecele prefăcut în coasă şi sabia în cosor. Ca să nu mai pomenim de păcălelile pe cari barbatu-său i le trăgea lui Lehaci, ce-o făceau pe ea şi pe Dafina să se prăpădească de râs.

Deseori, porneau tuspatru în preumblări călare, căci iubeau cu toţii nespus de mult frumuseţile firii. Pe drum și la popasurile pe iarbă verde, se veseleau şi făceau tot felul de năzbâtii, tartorul tuturor răutăţilor fiind, bineînţeles, poznaşul ei bărbat.

Deşi se aflau pe picior de război, atâta vreme cât duşmanul era departe, Lehaci şi ceilalţi cârmuitori hotărâseră ca toată lumea, de la oştean la căpitan, să se bucure de viaţă, fireşte cu ochii şi urechile la hotare, spre a porni la luptă, atunci când va suna ceasul, în cea mai bună stare sufletească.

Din când în când, făceau ospeţe prieteneşti, împreună cu ceilalţi căpitani şi celelalte căpităneseale oştii ţărăneşti. Aşa ceva îi plăcea tare mult şi îi venea tare bine la socoteală Oiţei. Nu pentru faptul că putea să-şi umple burta cu tot felul de bunătăţi, doamne fereşte!, căci nu era de fel mâncăcioasă, ci fiindcă pentru ea ospeţele erau prilejuri minunate de a se simţi deasupra tuturor căpităneselor şi frumuseţilor târgului, de a se simţi crăiasă între femei. Era, întotdeauna şi pe departe, femeia cea mai frumoasă, oriunde mergea, deşi muntencile câmpulungene sunt muieri deosebit de frumoase. Şi cum asta o ştia şi ea, mai bine decât oricine, faptul o umplea de o bucurie fără margini. Numai în asemenea împrejurări, când vedea că celelalte femei se uitau la ea cu pizmă nestăpânită şi şoşoteau între ele, în vreme ce bărbaţii lor îşi scrânteau gâtul după dânsa, numai atunci simţea că trăieşte cu adevăiat, numai atunci era pe deplin fericită.

Da, îi plăcea să fie ţinta tuturor privirilor!… Nu că ar fi fost muiere uşuratecă, Doamne păzeşte! Îşi iubea mult bărbatul, şi nici prin gând nu-i trecea să-l înşele măcar cu o privire vinovată. Dar îi plăcea până la patimă ca frumuseţea ei să strălucească, să orbească, să uimească, să farmece şi să înrobească, să răscolească pe toată lumea şi să facă vâlvă, căci aşa se obişnuise încă de când era

fetişcană şi mergea la horă. Şi pentru că îi plăcea să fie „regină'', să fie cea mai frumoasă şi cea mai lăudată, îi plăcea şi să se gătească. Niciodată nu mergea la ospeţe cu aceleaşi veşminte, sau cu aceleaşi podoabe. Şi nici măcar la biserică nu se ducea îmbrăcată de două ori la fel.

Într-un cuvânt, ca orice femeie frumoasă, sau mai vârtos decât oricare altă femeie frumoasă, Oiţa ţinea mult să se gătească, să fie fermecătoare, să fie slăvită şi pizmuită. Lucru pe care Pepelea nu prea îl înţelegea, ca toţi bărbaţii cu femei frumoase. El gândea, deseori cu glas tare, chiar prea tare, că Oiţa este mult prea frumoasă ca să mai aibă nevoie de găteli, că podoabele strică, chiar, unei femei ca ea. La urma urmei, el o place şi fără rochii frumoase sau podoabe!… Asta n-o face din zgheenie, Doamne fereşte!… nu că îl seacă la ficaţi când îşi deşartă chimirul pe uliţele blănarilor, găitănarilor, cizmarilor, mestegiilor, camucarilor, zachezarilor şi coropcarilor!… Nu, nu pentru asta, ferit-a sfântul! El gândeşte şi grăieşte în felul ăsta, numai şi numai pentru că vede limpede că Oiţa e mult mai frumoasă atunci când nu poartă găteli şi podoabe, deşi ea nu vrea să creadă nici în ruptul capului aşa ceva… „Dar aşa-s muierile, din orice neam, din orice stare şi din orice ţară!“… se mângâia singur Pepelea.

În afară de asta, Pepelea, cu toată isteţimea lui rar întâlnită, nu putea să priceapă de ce Oiţa voia să ia ochii tuturora cu frumuseţea ei. Dacă îl iubeşte pe el, cum de altfel îşi dă prea bine seama, de ce dracu mai vrea să placă şi altora?!… Şi, mai ales, de ce naiba se simte în al nouălea cer când bărbaţii îşi lungesc şi îşi smintesc din loc gâturile după ea?… El nu vrea să creadă nici în ruptul capului că Oiţa spune adevărul atunci când se jură că ţine să fie frumoasă nu ca să facă să ofteze bărbaţii după ea, ci numai şi numai ca să facă în necazul celorlalte femei, ca să facă să crape de ciudă nevestele celorlalţi căpitani, să le

adumbrească, să le jignească prin harurile ei moştenite de la bunica sa după tată, care în tinereţe îl uimise, prin frumuseţea ei, până şi pe Vodă Rareş, când venise la Dorna, la vânătoare de zimbri… Nu, el nu ar putea să creadă aşa ceva, nici dacă l-ar pica cu ceară, nu poate să creadă, nici într-un chip, că nevastă-sa vrea să fie zâna zânelor şi crăiasa crăieselor, doar aşa, ca să facă în necazul celorlalte muieri din Câmpulung!…

Oiţa însă credea aşa ceva, şi încă credea cu înverşunare. Ea ştia că ţine să fie întotdeauna cea mai frumoasă, oriunde se duce, numai şi numai pentru a face sânge rău şi venin celorlalte femei din târg. Dacă se întâmpla totuşi ca, pe deasupra, frumuseţea ei să scoată din ţâţâni şi pe bărbaţii lor, asta nu era vina ei!… Şi, la urma urmei, ce e rău în asta? Cu ce ar putea să-l facă să sufere lucrul ăsta pe bărbată-său.?! Dac-ar sta şi s-ar gândi bine, el ar trebui să fie fericit şi mândru că are o asemenea femeie, după care îşi scrântesc gâturile toţi bărbaţii din târg!…

La drept vorbind, el n-are de ce să se supere pe ea. Oare dânsul nu face la fel ca şi ea?! Oare nu-i place şi lui ca toţi ochii să fie aţintiţi asupra lui?! Dacă nu-i place de ce se simte aşa de bine când toată lumea se adună în jurul lui, ca la urs, ca să-i soarbă fiecare cuvânt din gură, aşteptându-i vijeliile de vorbe de haz, care să-i facă să se tăvălească pe jos de râs?! Oare lui bărbată-său îi place să i se preţuiască frumuseţea minţii lui mai puţin decât îi place nevesti-si să i se preţuiască frumuseţea trupului ei?! Dacă nu, atunci de ce-i taler cu două feţe şi se desfată cu bucurie ascunsă, atunci când lumea îl arată cu deştul şi spune: „uite-l pe vestitul Pepelea!“, şi turbează de necaz atunci când aude bărbaţii murmurând: „aia de lângă el e nevastă-sa. Frumoasa Oiţa, mânca-o-ar neică!“. De ce?!

Asta înseamnă că Pepelea e un pic cam făţarnic, un pic cam mult, ca toţi bărbaţii, de altfel. Şi zău

că e prefăcut. Ea, cu ochii ei, l-a văzut odată cum se holba la nişte căpitănese mai de doamne ajută! El a tăgăduit aşa ceva, şi i-a spus că i s-o fi părut, dar ea n-are orbul găinilor! Şi a mai văzut ea şi altele… Nu vrea să şi le amintească pe toate, ca să nu-şi facă sânge rău, dar e destul să-şi aducă aminte de faptul că întotdeauna bărbatu-său spune vorbe de duh şi poveşti hazlii, unele prea hazlii, deochiate chiar, numai în auzul femeilor cu vino-ncoace, şi niciodată al celor pocite…

Dar Pepelea era cu totul de altă părere. El susţinea că toate astea sunt năzăreli şi aiureli d-ale nevesti-si, ba chiar mai rău: praf în ochii bărbatului. Lui nici prin cap nu-i trece să-şi înşele nevasta, măcar cu ochii sau măcar în gând! Şi asta, în pofida faptului că e bărbat, iar bărbaţii, după cum se ştie, s-au născut cu o însuşire aparte, care le îngăduie să calce strâmb fără să se cunoască şi care face ca acel lucru ce la femeie este ceva nevrednic şi ruşinos să devină la bărbat un lucru de laudă şi de fală şi o mare vitejie. La urma urmei, după părerea lui şi a tuturor prietenilor săi, bărbat adevărat este numai acela care mai calcă, din când în când, şi alăturea cu drumul, sau care păcătuieşte măcar în gând, când îi iese în cale o femeie frumoasă (ori, cel puţin, cu lipici!).

Acestea însă erau vederi pe care Oiţa nu le putea îngădui chiar dacă i le-ar fi predicat preotul din amvon, erezii pe cari ea i le-a respins cu tărie, ba chiar cu străşnicie (judecând după tăria glasului şi străşnicia ocărilor), ori de câte ori l-a prins trăgând cu coada ochiului la vreo căpitănească.

După cum se vede, deşi se iubeau cum nu se poate iubi mai mult şi îşi erau credincioşi unul altuia, Pepelea şi Oiţa, aşa precum le stă baie soţilor tineri, mai aveau şi mici neînţelegeri şi buluceli, născute din năravul acela urât şi fără de leac, răspândit în întreaga lume, numit gelozie, despre cari unii înţelepţi spun că-i năravbo ieresc,

dar care, vă spun eu! e năravadânc omenesc (mai ales bărbătesc), deşi se întâlneşte şi la orătenii şi dobitoace, precum cocoşul şi ţapul şi alţi bărbătuşi.

Neînţelegerile de felul ăsta erau totuşi mărunte, neînsemnate. Mai mari erau însă un alt soi de neînţelegeri, cari aveau o altă obârşie decât gelozia. Este vorba de acelea cari porneau de la datina străbună, de la anumite rânduieli statornicite de oameni în viaţa de familie. Potrivit acelor rânduieli, Pepelea era, ca bărbat, stăpânul casei. Oiţa, din clipa în care se cununase, căpătase un stăpân, pe care trebuia să-l asculte fără crâcnire, să-l urmeze pretutindeni (bineînţeles, la trei paşi în spate, cum e obiceiul la români) şi din cuvântul căruia nu-i era îngăduit să iasă. Ea trebuia să fie plină de cuviinţă faţă de stăpânul casei, să-i spună *matale*, în vreme ce acesta era ţinut să spună doar *tu* sau *fa*. Când Oiţa vorbea despre bărbatu-său, în lipsa lui, trebuia să folosească cuvintele de bună cuviinţă *dânsul* şi alde *bărbată-miu*, în vreme ce lui Pepelea i se cerea să spună doar *ea* sau *nevastă-mea*.

Da, aşa cerea datina strămoşească, şi n-aveai ce face! Pepelea ştia prea bine că era, după legea străbună, stăpânul casei şi că s-ar face de râsul lumii dacă s-ar afla că lucrurile stau pe dos, adică dacă s-ar afla că în casa lui cântă găina, nu cocoşul. Numai că Oiţa ştia, la rândul ei tot aşa de bine, că legea străbună poate fi uşor răsturnată cu capul în jos şi că femeia are putinţa ca să devină repede stăpâna stăpânului casei, precum si că aşa ceva se întâmplă în mai toate casele din Ţara Moldovei şi de pretutindeni.

Aşa stând lucrurile, Oiţa făcea totul pentru a frânge cerbicia bărbatului său, folosind în primul rând armele ei cele mai puternice: frumuseţea şi farmecul ei. În faţa unor astfel de arme, niciun bărbat nu era prea tare, deci nici Pepelea al ei, iar Oiţa ştia prea bine acest lucru. Poate că tocmai de aceea ţinea aşa de mult să fie frumoasă, să

strălucească între celelalte femei, să scoată bărbaţii din ţâţâni: pentru că voia să-şi înfrângă şi să-şi supună bărbatul.

Fie că a înţeles acest lucru (dacă ăsta o fi fost adevărul), fie că nu, Pepelea tot a trebuit să bată în retragere, ba chiar să se lase înfrânt şi să îngăduie Oiţei să se îmbrace şi să se poarte aşa cum îi poftea pipota.

Zâna Runcului mai avea un cusur, cât se poate de apăsător pentru bărbată-său: punea întrebări la nesfârşit, ca un copil care vrea să ştie tot ce e pe lume. La început, Pepelea se silise cu toată sârguinţa să-i potolească setea de cunoaştere. Cum însă nevastă-sa se încălzea din ce în ce mai tare şi punea întrebări din ce în ce mai des, el s-a gândit că n-ar fi rău s-o domolească puţin. De aceea el s-a hotărât să-i vorbească în dodii ori de câte ori ea va încerca să-l pună la cazna întrebărilor fără sfârşit. La hotărârea asta de a da răspunsuri sucite şi hazlii, l-a împins şi faptul că voia să veştejească o sumă de lucruri întristătoare din acele vremuri de împilare şi decădere.

Nu ştiu cum se făcu dar tocmai în ziua când Pepelea luase hotărârea cu pricina, Oiţa avea mâncărici pe limbă mai mult ca oricând. Abia i se întorsese bărbăţelul de la slujbă şi sorbise câteva linguri de ciorbă, că ea s-a şi repezit asupra lui.

— Ce-i aia „târfă plătită”? îşi începu dânsa şirul de întrebări. Am auzit astăzi în târg, pe două precupeţe, spunându-şi în felul ăsta una alteia.

Pepelea se gândi o clipă, şi apoi răspunse fluturând un zâmbet tainic pe buze:

— Târfa este o martiră care, prin jertfa trupului său, vădeşte, apără şi mântuieşte virtutea, cinstea doamnelor şi domniţelor noastre…

— Dacă târfele plătite sunt apărătoarele virtuţii femeieşti, atunci ce bâzdâganie mai e şi virtutea? întrebă Oiţa mânioasă.

Pepelea răspunse pe nerăsuflate:

— Virtutea femeiască este o născocire a ferelor bătrâne, a slutelor nemăritate: a lălâielor şi a scovergilor, a stafiilor şi a momâilor, a bocciilor şi a bocârnelor, a saşiilor si a ceacârelor, a oloagelor şi a şoldiilor, a urgiilor şi a balcâzelor, a cațelor şi a ţaţelor…

— Va să zică nu crezi în virtutea femeilor, deşi ţi-ai luat nevastă cinstită!!… zise Oiţa straşnic de supărată.

— Nu prea cred… spuse Pepelea, pornit să-i plătească nevesti-si pentru faptul că-i plăcea să răscolească pe toată lumea cu frumuseţea ei.

— Spui asta fiindcă eşti gelos pe mine. Nu prea îţi place când mă vezi dănţuind cu alţi bărbaţi. N-am ce-ţi face; de ce nu vrei sa dănţuieşti cu mine?

— Fiindcă nu-mi place danţul.

— Şi de ce nu-ţi place danţul?!

— Fiindcă danţul este un fel de împreunare în văzul lumii.

— Păi e firesc să fie împreunare, de vreme ce oamenii dănţuiesc împerecheaţi, doi câte doi.

— Asta zic şi eu: danţul este împreunare, împerechere…. Fireşte, este o împreunare cuviincioasă, dar tot împerechere rămâne, mai ales când e vorba de *învârtită*.

— Şi ce-i rău în faptul că bărbaţii şi muierile se desfată ţopăind împerecheaţi, doi câte doi?

— N-aş putea să-ţi spun. Astăzi toate s-au întors cu josul în sus, aşa că nu mai ştiu ce-i rău şi ce-i bine…

— Ei, lasă, ştiu eu că te prefaci!… Dar, la urma-urmei, ce-i binele?

— Binele înseamnă tot ceea ce făptuiesc eu atunci când îmi fac de cap fără să-mi pese de alţii.

— Şi răul?

— Răul înseamnă acelaşi lucru, dar când este făptuit de către vecinul meu. Mai ales dacă vecinul mi-e prieten.

— Ce înţelegi tu prin prieten?

— Prietenul este acea fiinţă binccuvântată fără de care bucatele noastre s-ar strica, vinul ni s-ar acri, banii ni s-ar rugini, iar nevestele noastre s-ar simţi tare rău în clipele când lipsim de acasă.

— Dacă asta înseamnă prieten, atunci ce mai înseamnă duşman?

— Duşmanul este acea fiinţă nemernică şi neobrăzată care are neruşinarea şi obrăznicia să ne spună verde în faţă adevărul gol-goluţ.

— Şi adevărul gol-goluţ ce bazaconie mai e?

— Adevărul adevărat.

— Adică?

— Adevărul curat…

— Mult o să-ţi mai baţi joc de mine?! strigă Oiţa ieşită din pepeni. M-ai ameţit de cap! Fă bine şi spune-mi limpede ce-i adevărul!…

Pornit pe şotii, Pepelea ii răspunse cu glasul cel mai aşezat şi mai sfătos din lume:

— Adevărul este acea minciună care-i atât de izbutită, încât o crede şi cel ce-o aude, şi cel ce-o spune.

— M-ai înnebunit!! strigă Oiţa mâniată la culme. Dacă adevărul e minciună, atunci minciuna ce naiba mai e?!!!

— Minciuna este forma obişnuită sub care întâlnim adevărul, răspunse Pepelea cu cea mai mare seninătate şi cu filozoficească resemnare.

— Asta când e vorba de boieri… spuse Oiţa.

— Da, în primul rând când e vorba de domni şi de boieri.

— De ce ne urăsc boierii lui Moghilă atât de mult?

— Fiindcă suntem slobozi, mândri şi semeţi.

— Păi de ce îi supără asta? Ei, marii dregători ai lui Moghilă şi curtenii lui, nu sunt mândri şi semeţi?

— Sunt, dar la ei semeţia, mândria de om este cu totul altceva decât este ea la noi.

— Anume ce-i?

— Pentru ei, pentru boierii cei mari, semeţia sau demnitatea, cum îi zic ei, este un fel de ploconeală mândră, un soi de spinare încovoiată pe jumătate, un fel de temeneli tainice şi osanale cu perdea, un soi de îndârjire de o clipă şi o răscoală în genunchi. Asta pentru cei ce se gândesc cât de cât la mândria lor de oameni. Pentru lingăii de meserie, neruşinaţi şi josnici, nu poate fi vorba nici măcar de atâta lucru… Mai ai de pus vreo întrebare?

— Nu, nu mai am. Pentru azi, te-am iertat.

— Ce fericit aş fi dacă m-ai ierta pentru totdeauna de astfel de întrebări!.

— Nu, asta nu se poate! Eu sunt încă o copilă neştiutoare, iar tu eşti bărbat copt la trup şi la minte, aşa că se cade să te întreb şi eu câte ceva…

Acest „câte ceva” nu se mai sfârşea niciodată, dar Pepelea nu-şi prea făcea sânge rău din pricina asta, mai ales că era om sfătos şi-i plăcea să-şi dăscălească nevasta.

Stând strâmb şi judecând drept, se poate spune că Pepelea n-o ducea rău cu Oiţa. Se obişnuia însă greu cu viaţa de om însurat, cu asprele legi ale traiului în doi, cari îl sileau să-şi înjumătăţească fiinţa, drepturile şi viaţa sa, pentru a putea să le îngemăneze cu acelea ale fiinţei iubite şi să le reunească într-una singură. Îi venea greu să-şi restrângă voinţa şi libertatea sa, gândurile şi faptele sale, vederile şi gusturile sale, spre a fi loc şi pentru cele ce aparţineau fiinţei cu care forma acum un tot. Îi venea greu, dar ce era să facă, atâta vreme cât îşi iubea nevasta din toţi răunchii şi ar fi fost în stare să intre pentru ea rob la turc?!…

XXIV

Din prepeleacul de veghe, aşezat într-un pin înalt, Lehaci şi Pepelea priveau piscurile semeţe ale Bârgăului. Dintr-acolo, dinspre Ardeal, pe drumul ce venea de la Bistriţa şi Mureşenii Bârgăului, peste munte, dincoace de cumpăna apelor, în Valea Dornei, trebuia să năvălească oastea de călăreţi nobili, trimisă de principele Transilvaniei, Ştefan Bocskay, împotriva răsculaţilor. Şleaul cobora şerpuitor spre Ţara Dornelor, ca un balaur alb-verzui, atingând aici, în preajma prepeleacului, locul de vărsare a Dornişoarei în Dorna, numit Târnovul de la Căsoi, cotind apoi spre miazănoapte, de-a lungul Dornei şi însoţind-o până la Poiana Stampei, satul cel mai de sus şi aşezarea cea mai veche din cetatea Dornelor.

Aici, în faţă, la o azvârlitură de săgeată de îmbrăţişarea dintre cele două Dorne, se află un loc deschis, un tăpşan fără clinuri, un fel de fund de găvan, acoperit cu muşchi, ferigi şi tufărişuri, un loc înşelător şi plin de primejdii. Sub stratul verde se ascunde nămol negru, turbă clisoasă, care înghite pe încetul pe cal şi călăreţ, ori dobitocul singur. Este locul unde se află târnovul, rovina cea mare şi adâncă de turbă, loc primejdios, ocolit de drumeţii, ciobanii şi păzitorii de vite din împrejurimi.

În aceste singurătăţi înşelătoare şi purtătoare de moarte, la porţile cetăţii Dornelor, Lehaci şi Pepelea, ajutaţi de oştenii dorneni, tocmiseră de-a curmezişul şleaului ce venea de la străin şi păşea în valea Dornei, întărituri puternice, palănci din trunchiuri de pin şi de molid, cari să oprească năvala duşmanului. Pepelea privi lung spre locul de bătaie ales de căpitanul armiei răzvrătiţilor, şi apoi vorbi lui Lehaci cu mirare în glas.

— Eu nu pricep, neamişe, de ce te-ai hotărât să întâmpini aici, în vizuina asta strâmtă şi clisoasă, de la poarta ţării Dornelor, oastea nobililor, şi n-ai ales un loc larg şi deschis, pe plaiurile sucevene,

unde să putem desfăşura oastea noastră cea mare, de trei ori mai mare decât cea a vrăjmaşului!

— O să te lămuresc îndată, bunul meu prieten. E adevărat că dacă i-aş întâmpina pe cei şase mii de preanobili călăreţi, ai contelui Bethlen în câmp deschis, undeva pe plaiurile moldovene, cum te-ai gândit matale, l-aş dovedi uşor cu cei trei mii de călăreţi şi paisprezece mii de glotaşi ai mei, l-aş împresura şi l-aş sili repede pe conte să se dea bătut sau să piară împreună cu aristocratica sa oaste. Numai că eu nu urmăresc o izbândă strălucită care să fie scrisă cu litere de aur în hronice…

— Păi dacă nu urmăreşti izbânda împotriva duşmanului, atunci ce altceva urmăreşti, bădie?!

— Am zis numai că nu urmăresc o izbândă strălucitoare. O astfel de izbândă costă, mai întotdeauna, sânge mult, iar mie mi-e tare scump sângele ţăranilor şi târgoveţilor mei. Eu mă mulţumesc doar cu o izbândă fără strălucire, care să mă ducă însă la acelaşi ţel la care m-ar duce o izbândă măreaţă: îngenuncherea năvălitorului şi păstrarea cuceririlor răzmeriţei noastre.

— Şi crezi c-o să opreşti oastea nobililor în zăgazul ăsta micuţ de la împreunarea celor două Dorne?

— Nicidecum. Aici o să mă mulţumesc doar să-i dau contelui Bethlen o lovitură de ciopârlac în preanobila sa scăfârlie.

— Acum te-am înţeles: vrei să treci oastea lui Bethlen printr-un şir de lovituri de măciucă, aici în strâmtoreala munţilor, spre a-i buimăci călăreţii. Înainte de a le da, în câmp deschis, lovitura de buzdugan cea ucigătoare.

— Ai înţeles numai pe jumătate. Lucrurile stau oarecum altfel de cum gândeşti matale.

— Adică cum?

— Iată cum: iscoadele mele mi-au adus veşti foarte preţioase despre oastea de nobili a lui Gabriel Bethlen, căpitanul cel mai iubit şi preţuit

de bătrinul Bocskay şi urmaşul la scaunul Ardealului, dorit de el. În primul rând, am aflat că principele Ardealului şi, mai ales, Dieta nobililor s-au lăsat mişcaţi cu greu de milogelile lui Moghilă şi de scâncetele trimisului său, nemeşul Csomortany. Nobilimii ardelene nu-i prea ardea să sară într-ajutorul doamnei Elisaveta.

Pepelea păru un pic nedumerit.

— De ce? Grofilor nu li-e frică deloc că focul răzmeriţei poate să se întindă şi la ei? întrebă el. Ei au văzut doară, ca şi mine, acum şase ani, trebuşoara asta…

— Ba da, li-e frică şi tocmai de asta s-au hotărât, până la urma, să dea o mână de ajutor jupanilor moldoveni, zise Lehaci. Dar li-e frică tot aşa de mult, poate chiar mai mult, de împăratul Rudolf al Austriei, care, acum, după încheierea păcii cu turcii, are mâinile slobode şi pe Basta dornic să se răfuiască din nou cu ei. De aceea le-a fost tare greu să-şi împuţineze oastea trimiţând ajutor doamnei Elisaveta şi marii boierimi moldovene.

— Le-a fost greu, dar au făcut-o. Se vede că doamna lui Ieremia se bucură de mare trecere în faţa lor.

— Asta mai puţin. Nobilimea maghiară a primit, până la urmă, să sară în ajutorul lui Moghilă, numai pentru că fratele doamnei Elisaveta i-a încredinţat că cei şase mii de lăncieri unguri vor nimici iute oastea noastră de ţărănoi şi că se vor înapoia repede în Ardeal, în orice caz, mult înainte ca Basta să poată ajunge la porţile munţilor Apuseni, dacă i-ar veni prin cap să atace Transilvania. După cum vezi, ei se aşteaptă la o înfrângere şi nimicire grabnică a oştilor noastre.

Pepelea privi în zări, spre părţile de unde venea oastea nobiliară, şi făcu cu tifla:

— Au să aştepte mult şi bine…

— După ştirile pe cari le am din mijlocul oastei trimisă de Bocskay, Dieta şi principele Ardealului

i-au dat instrucţiuni lui Bethlen să facă tot ce poate spre a sfârşi repede cu noi. În cazul când nu va izbuti să ne zdrobească şi să ne înăbuşe răscoala în cel mult o jumătate de lună, atunci va trebui să înceapă negocieri cu noi, spre a potoli răzmeriţa pe cale paşnică.

Pepelea se lumină la faţă şi spuse:

— De acum îţi înţeleg pe deplin planul: vrei să-l ciomăgeşti şi să-l întârzii cât mai mult pe Bethlen, fără ă da cu el o bătălie hotărâloare, care să ne coste jertfe mari de sânge, şi în felul acesta să-l sileşti să înceapă târguiala de pace cu noi.

— Ai ghicit! făcu glumeţ Lehaci. Chiar aşa s-a hotărât să facem, la sfatul de război ţinut acum cinci zile la Suceava. Acum cred că înţelegi mai bine ce vrem să facem aici, la Târnovul de la Căsoi. Dacă o să-i dăm aici, la poarta ţării Dornelor, o lovitură de măciucă zdravănă în cap lui Bethlen şi o să-i mai dăm şi altele mai înlăuntrul cetăţii domenilor, după care să-i punem o stavilă puternică în calea oştilor sale, la intrarea în ţara Câmpulungului, care să-l ţină vreme îndelungată în loc, atunci contelui o să-i piară pofta de bătaie, mai ales că şi aşa nu prea are chef de luptă, şi o să-i vină poftă să stea de vorbă cu noi.

— Foarte bine ai chibzuit, neamişe! Eşti un căpitan de oaste înţelept şi iscusit. Să ni te ţie Cel-de-Sus!

Lehaci zâmbi cu modestie.

— Am făcut şi eu atâta cât m-a ajutat capul şi tovarăşii mei din sfatul de război… zise el.

— Te-au ajutat şi ceilalţi căpitani ai oştii noastre, dar ei sunt ţărani de rând, şi nu cunosc prea bine meşteşugul căpitănesc. Brava neamişe, ai întocmit un plan tare bun! Acuma înţeleg de ce l-ai trimes pe Paţa, împreună cu cinci sute de oşteni, dincolo de Vatra Dornei, la cotul Bistriţei: ca să-i mai dai încă o lovitură de măciucă lui Bethlen.

— Ai ghicit din nou. Aşa este: i-am trimis acolo ca să-i pregătească contelui şi cavaleriei lui uşoare şi nobile o urare de bun venit şi un dar cu totul neaşteptat.

— Dar mai încolo de cotul Bistriţei, ce-i pregăteşti?

— Mai încolo de cotul Bistriţei îl întâmpin eu, la Iacobeni, în fruntea temeiului oştii noastre şi înapoia câtorva şiruri lungi şi groase de pălănci. Dacă Bethlen va ţine să facă un popas de câteva săptămâni sau chiar de o lună, îl priveşte! Dacă nu, atunci o să catadicsească să stea de vorba cu noi, spre a face târgul împotriva voiei lui Moghilă, a doamnei sale şi a boierilor cei mari şi hrăpăreţi.

— Straşnic plan, căpitane! Bine le-ai mai chibzuit pe toate! Să dea Domnul să meargă totul strună, iar noi să izbândim pe deplin!

— N-are cum să iasă altfel. Noi suntem mult mai puternici decât vrăjmaşul, răbdare şi timp avem cu îndestulare, aşa că am câştigat izbânda din capul locului, încă înainte de a ne bate cu năvălitorul.

— Brava, căpitane! Se vede de la o poştă că te pricepi straşnic la meşteşugul armelor. De, ai învătat în şcoli înalte şi, pe deasupra, mai ai şi un cap osebit de bun!

— Hai, să ne dăm jos din prepeleac, căci iată, ne vin nevesticile de la Poiana Stampei, cu prânzişorul în coşuleţe.

Coborâră în întâmpinarea tinerelor lor soţii. Oiţa şi Dafina veneau de mână, ca două surori bune. Erau de acum prietene nedespărţite, în virtutea prieteniei dintre bărbaţii lor şi pentru că se plăceau mult una pe alta.

Pepelea privi lung şi cu băgare de seamă pe Dafina. Soaţa lui Lehaci, deşi era, ca şi Oiţa, femeie încântătoare, se deosebea mult de nevastă-sa. Frumuseţea ei era de un alt soi decât frumuseţea de zână gingaşă, şi crăiasă mândră a Oiţei. Dafina era o munteancă tânără, cu păr negru

şi bogat, cu faţa oacheşă, rumenită de soare, cu bujori de sănătate în obraji, cu ochi slioşi de culoarea murei coapte, cu priviri de femeie blândă şi supusă. Trupul ei era mlădios şi plin de vioiciune, dar mersul îi era puţin cam legănat şi capul cam plecat, departe de graţia şi semeţia mersului Oiţei. Mai pe şleau spus, Dafina era o frumuseţe ţărănească, o îmbinare de prospeţime, sănătate şi trăsături regulate, armonioase chiar, dar departe de gingăşia şi desăvârşirea frumuseţii Oiţei sale.

Cele două prietene se deosebeau mult şi în privinţa sufletului lor. Mişcările liniştite ale mâinilor şi trupului, privirile ochilor săi, vorba sa, toate arătau că Dafina era departe de firea furtunoasă şi zbuciumată a Oiţei. Cu toată liniştea şi cumpănirea ei lăuntrică, dragostea faţă de bărbată-său era de un fel pe care Pepelea îl pizmuia pe de-a-ntregul. Judecând după felul cum îi sorbea fiecare cuvânt, cum îi mânca din ochi fiecare mişcare, gest, după felul cum o fermeca şi o uimea tot ceea ce făcea şi spunea voinicul, înţeleptul şi învăţatul ei soţ, era limpede că Dafina îl iubea pe Lehaci cu o dragoste nemărginită, cu înflăcărare şi supunere oarbă, cu simțămintele unui păgân habotnic care îşi proslăveşte idolul.

Mâncară, glumiră şi râseră. Tuspatru iubeau viaţa şi veselia. Deodată, omul de veghe din prepeleac tulbură farmecul zilei de mai, strigând tunător şi stârnind clocotul văilor: „Ciuhăă… aprinsăă… pe Bârgăuuu!…”

Lehaci şi Pepelea făcură semn nevestelor să strângă şi să plece înapoi spre sat, le îmbrăţişară şi apoi se ridicară repede pe scările de lemn întortochiate ale prepeleacului. Când ajunseră sus, văzură aprinzându-se în şirag, din creştetul muntelui până-n vale, zeci de făclii, brazi înveliţi în paie şi prefăcuţi în torţe uriaşe cu ajutorul amnarului. În curând, sus pe culmi, pe drumul ce luneca şerpuind spre Dorna, începu să se ridice

vălurele şi nori albi. Semn că regimentele de cavalerie uşoară ale nobililor se lăsau la trap spre ţara Dornelor.

În câteva clipe, toţi oştenii dorneni trecură la locurile lor, în spatele palăncilor, aflate de-o parte şi de alta a Dornei şi Dornişoarei, precum şi de-a curmezişul drumului şi în pădurea prin care drumul răzbătea spre Poiana Ştampei. Cu toţii se pitiră bine în frunziş şi aşteptară, în tăcere şi liniştiţi, sosirea duşmanului.

Cam peste vreo două ceasuri, aproape de prânz, se iviră primele escadroane ale capului armiei de peste munţi. Aşa cum prevăzuse Lehaci, aflânau-se în locuri frământate şi păduroase, unde se pot petrece multe lucruri neaşteptate, Bethlen înainta cu vârfuri puternice. Trimisese în faţa nu mai puţin de cinci escadroane ceea ce însemna că avangarda sa era deosebit de tare. Asta însă îi cădea bine la rânză lui Lehaci, căci cu cât capul oştirii lui Bethlen era mai mare, cu atât putea să-l doară mai tare pe conte stropşirea lui.

Cind escadroanele din vârful avangărzii ajunseră în locul deschis din preajma contopirii celor două Dorne, iar cercetaşii lor, în rânduri subţiri, se apropiară de palănci Lehaci porunci să nu se facă nicio mişcare şi să nu se tragă nicio săgeată sau vreun plumb, pentru ca să intre cât mai multă oaste duşmană în acele locuri primejdioase. Abia în clipa când cercetaşii ajunseră la câţiva paşi de palăncile care închideau calea de pătrundere a duşmanului, Lehaci dădu semnalul de începerea luptei.

Îndată săgeţile începură să şuiere, sânețele şi archebuzele să bubuie, iar oamenii să scoată strigăte năpraznice şi urlete îngrozitoare. Atâta le-a trebuit nărăvaşilor cai ai trupelor nobiliare! Se săltară pe două picioare, se răsuciră în loc şi o luară la fugă înapoi, înghesuind escadroanele ce veneau din spate. Când întreaga avangardă a oastei duşmane se strânsese ca o armonică, Lehaci dădu

poruncă celor cinci sute de glotaşi dorneni, cari erau aşezaţi roată în jurul şleaului şi pădurii, să izbească şi să împingă caii şi călăreţii spre rovina cu turbă.

Pepelea şi oomenii săi năvăliră spre escadroane chiuind şi hăulind mai avan ca până atunci şi începură să lovească aprig cu săbiile, lăncile, topoarele, ţapinele şi ghioagele lor, în nobilii călăreţi, cari încercau zadarnic să se apere cu scuturile, şi în caii lor. Înspâimântaţi de larma cea îngrozitoare făcută de oştenii dorneni şi împinşi de izbeala lor, focoşii cai de stepă ai nobilimii ţâşnirâ în galop spre tăpşanul cel întins şi verde, ca spre un loc de mântuire prin fugă. Dar vai! când ajunseră la târnov, picioarele le rămaseră implântate în pământ, iar călăreţii fură azvârliţi, ca din praştie, pe întinsul de nămol. Cei aruncaţi din şa în picioare sau ghemuiţi se scufundau ca într-un găvan uriaş cu povidlă, şi pentru a se mântui, începură să se zbată în nămol, spre a se aşeza pe burtă, căci numai aşa nu-i înghiţeau adâncurile de turbă. Apoi, spre a scăpa din tăul cel noroios, începură să se târască pe brânci, înotând prin mâzga neagră. Mândrele dolmane albastre cu ceaprazuri de aur ale nobililor husari se acoperiră în întregime cu nămolul cel negru ca smoala, la fel ca şi pantalonii lor din stofă fină de Flandra, prefăcându-i pe toţi în nişte draci răsăriţi dintr-un iaz cu catran.

Dornenii începură să-i culeagă cu arcanele şi prăjinile şi să-i tragă la mal, agăţaţi în cârlige. Pepelea pescuia pe-ntrecute şi făcea un haz nemaipomenit când prinşii ajungeau la mal buimaci, vorbindu-le într-o limbă neînţeleasă pe care o auzise în timpul pribegiei sale prin Ardeal; „Ce-mi făcuşi, înălţimea ta, te-a buşit armăsarul în băltoacă!… Iartă-mă, te rog, serenisime, că te-am sugurumat cu laţul, dar fără arcan ai fi putrezit în nămol!“ „Ehei! dacă nu erai rotofei, te cufundai până la urechi în povidlă!’’ Şi aşa mai departe.

Veselul şi poznaşul căpitan, împreună cu dornenii săi, pescuiră câteva sute de preanobili oşteni, îi puseră în două rânduri şi îi trimiserâ in grabă ca plean la Poiana Ştampei, unde ţăranii râseră cu lacrimi de făloşii unşi cu nămol de la tălpi şi până dincolo de mustăţile lor cât coarnele plăvanilor. Ei mai pescuiră şi o parte din răniţi, precum şi câţiva cai ce se aflau mai la mal şi nu erau afundaţi prea tare în nămol. Ar fi mântuit mai mulţi, dar din urmă veniră alte escadroane, şi încăiererea începu din nou. Nu ţinu însă mult, căci se lăsă întunericul.

În timpul nopţii, Lehaci şi Pepelea, în fruntea celor cinci sute de dorneni, se retraseră în grabă, fără a fi simţiţi de duşmani, spre Vatra Dornei şi apoi spre Iacobeni, treaba lor la porţile cetăţii Dornelor fiind sfârşită.

XXV

A doua zi, contele Bethlen şi-a smuls părul din cap când a văzut prăpădul cel marc de la Târnovul de la Căsoi. Aproape patru sute de cai zăceau împlântaţi până la chingă în turbă, nechezând înfioraţi şi neputincioşi, în vreme ce stăpânii lor fuseseră luaţi prinşi de război de către luptătorii dorneni. Pierduse aproape toate cele cinci escadroane ce le trimisese ca avangardă la armia sa!

I-au trebuit două zile încheiate ca să tragă cu otgonul caii afară din nămoluri, şi cu arcanul, ori pe podişcă de scânduri, oamenii răniţi sau morţi. În felul acesta, la pierderea de escadroane se adăugă şi pierderea de vreme, care, în acele împrejurări, îl durea la fel de mult ca şi pierderea de oşti şi care slujea cât se poate de bine tacticii de hărţuială şi întârziere pe care o folosea Lehaci.

Contele era încredinţat că toată nenorocirea venea de acolo că se luase după uşuratecul şi palavragiul de nemeş Csomortany, fratele doamnei Elisaveta, care însoţea oastea nobililor, învinuindu-l că l-a minţit în chip grosolan, atunci când i-a descris armata ţăranilor ca pe o adunătură mişelnică şi fără cap, când de fapt era o trupă disciplinată, cutezătoare şi condusă de căpitani pricepuţi. El i-a spus solului lui Moghilă că a minţit cu bună ştiinţă Dieta şi pe principele Transilvaniei, pentru a-i face să dea boierilor valahi ajutorul armat cerut, şi l-a blagoslovit cu tot felul de vorbe de ocară.

Abia acum, în ceasul al doisprezecelea, Bethlen îşi dete seama că zvonurile despre oastea ţărănească, răspândite de către prinşii secui sloboziţi de căpeteniile răzvrătiţilor erau adevărate. De aceea, ştiind de acum că oastea ţărănească este bine organizată, bine înarmată şi bine condusă, căpitanul oastei nobilimii se hotărî să fie cât mai grijuliu şi mai cu băgare de seamă. El puse în faţa escadroanelor din vârful avangărzii şiruri dese de cercetaşi călări, cu sarcina de a scotoci totul în calea lor.

Cereetaşii împânziră Valea Dornei şi coastele ei împădurite şi scotociră fiecare tufăriş şi fiecare colţ de pădure. Ei găsiră totul în regulă la Dorna Cândreni şi la Vatra Dornei. Dar, după ce depăşiră satul Oiţei şi ajunseră la cotul Bistriţei, cereetaşii fură opriţi în loc de noi întărituri, din cari porneau vijelii de săgeţi şi plumbi.

Căpitanii escadroanelor din vârful avangărzii îşi adunară călăreţii buluc şi se pregătiră să cucerească palăncile printr-o năvală în galop, urmată de luptă pe jos în faţa şi apoi în spatele întăriturilor de lemn. N-apucară însă să înceapă năvala şi izbeala, căci, cu puţin înainte de a se da semnalul de începere, se treziră cu o ploaie de săgeţi ce purtau în vârf cârlţi muiaţi în răşină şi aprinşi. În câteva clipe, cetina de brad şi de molid

se aprinse, focul se întinse pe dată la pomi şi în curând pădurea se prefăcu într-o torţă uriaşă, care ardea cu pocnituri de praf de puşcă. În acelaşi timp, pădurea luă foc şi în spatele avangărzii inamice, aprinsă de oamenii lui Paţa, cari se pitulaseră până atunci, cu iscusinţă, şi nu fuseseră descoperiţi de cercetaşii călări ai duşmanului. Săgeţi purtătoare de foc zburau peste tot şi în curând întreaga pădure ce mărginea cotul Bistriţei din apropiere de Vatra Dornei se prefăcu într-un rug uriaş, pe care se perpeleau escadroanele avangărzii armiei lui Bethlen. Înăbuşiţi de fum, oamenii şi animalele se prăbuşiră la pământ, unde pălălaele îi înghiţirii şi-i prefăcură în scrum. Numai o mică parte din ei izbutiră să răzbată la apa Bistriţei şi să scape de pârjol, dar aici fură luaţi în primire de arcaşii lui Paţa şi nimiciţi.

Focul se apiopia de întăriturile lui Paţa, aşa că el îşi luă oamenii şi plecă în grabă spre Iacobeni după ce prefăcuse în scrum câteva sute de călăreţi vrăjmaşi, cu cai cu tot. Pârjolul mistui şi întăriturile părăsite de dorneni şi se întinse în toată pădurea prin care trecea drumul spre Iacobeni.

În felul acesta, Bathlen avu două „bucurii" deodată: îşi mai pierdu încă vreo două escadroane şi zăbovi încă două zile, până ce focul se îndepărtă de şleaul ce ducea spre Iacobeni şi spre Ţara Câmpulungului. Când, în sfârşit, ajunse în faţa Iacobenilor, îl aşteptă cea de a treia „bucurie": un adevărat păienjeniş de palănci şi oaste câtă frunză şi iarbă. Zadarnic a încercat bietul conte cinci zile de-a rândul să treacă de ele. A pierdut oşteni cu nemiluita, toţi oameni viteji şi de neam, dar n-a izbutii să facă măcar un pas înainte.

Dacă a văzut că nu poate face nimica prin izbeli date pieptiş, a încercat să lovească pe lături. Drept care a pus să se doboare uriaşii cu plete verzi şi să se deschidă drum cu toporul spre pasul Mestecăniş, prin inima străvechei păduri de la poalele Giumalăului. Însă Lehaci şedea cu ochii pe

el şi, prin lovituri puternice şi neaşteptate ale oamenilor lui Boldur, îi nimicea călăreţii cari se avântau pe „pârtiile” deschise în adâncul codrului, după care aşeza de-a curmezişul drumului stăvili de palănci şi arcaşi.

Încleştarea asta pe viaţă şi pe moarte a ţinut mai bine de o săptămână şi l-a costat pe conte mult sânge. De acum se cam apropia funia de par, căci se sfârşea răgazul pe care Dieta şi Bocskay i-l daseră lui Bethlen, pentru nimicirea armiei ţărăneşti şi înăbuşirea în sânge a răscoalei. Din această pricină, Lehaci se gândi că n-ar strica să-i fluture contelui, pe dinaintea ochilor, năframa cea albă a păcii. Trimise deci o solie de vreo zece oameni, în frunte cu Alburel şi Pepelea. Pictorul fusese ales pentru că vorbea bine latineasca, iar Pepelea, pentru a aminti nobililor călăreţi că aveau de a face cu o oaste de ţărani şi că trebuie să stea de vorbă cu ţărani neaoşi, chiar dacă nu le plăcea mirosul de cojoc de oaie şi cel de cizme unse cu dohot.

Alegerea făcută de Lehaci a fost cât se poate de nimerită. Alburel, cu chipul lui distins şi atrăgător şi cu latina lui aleasă pe care o vorbea, a câştigat repede simpatia şi bunăvoinţa contelui ungur, care a primit solia ţărănească mai bine decât ar fi putut-o face oricare alt nobil care se respectă şi ţine la regulile cavalerismului. Cât despre Pepelea, venirea lui o dată cu solia dornenilor a stârnit o adevărată furtună de haz şi voie bună, în rândurile nobililor. Nu prin vorbirea lui nespus de caraghioasă, cu care îşi scrântea limba, ci prin hazul şi veselia ce le deslănţuia în drumul său. Însuşi contele, om cu multă stăpânire de sine, a trebuit să încline steagul în faţa „humorului natural”, cum a numit el hazul firesc şi molipsitor pe care îl răspândea Pepelea în jurul său, şi să râdă cu hohote nereţinute. El a râs şi mai vârtos atunci când Pepelea, bine sfătuit de Lehaci la plecare, l-a luat amarnic în tărbacă pe trimisul lui Moghilă,

mincinosul de Csomortany, şi a râs cu lacrimi, când Pepelea a zis că „În Ţara Franciei cântă cocoşul galic, iar în Ţara Moldovei, găina secuică”.

După ce au ospătat domneşte pe solii câmpulungeni, contele şi celelalte căpetenii ale oştii nobiliare le-au spus că primesc cu plăcere poftirea lui Lehaci şi a lui Boldur de a veni peste trei zile, cu suită şi oaste de pază câtă vor spre a negocia încetarea luptei şi încheierea păcii.

În ziua sorocită, Bethlen, însoţit de o suită numeroasă de nobili îmbrăcaţi în haine scumpe şi strălucitoare şi păziţi de o gvardie de aproape cinci sute de călăreţi, au sosit la porţile cetăţii Ţării Zimbrilor. A fost primit cu toată cinstea cuvenită şi cu căldura şi ospeţia obişnuită, după datina străbună. Şoltuzul şi pârgarii l-au întâmpinat cu pâine şi sare şi i-au predat cheia de aur a oraşului. Trâmbiţele au sunat prelung în cinstea oaspeţilor. Lehaci şi Boldur, îmbrăcaţi în straie de sărbătoare, i-au primit prin plecăciuni cuviincioase şi i-au însoţit printre şirurile de oşteni nemişcaţi şi cu săbiile scoase şi prin faţa mulţimilor din târg, la palatul vornicului domnesc, unde se aşezase acum căpitănia oştii ţărăneşti Oaspeţii au căpătat un răgaz de un ceas, pentru curăţare de praf şi odihnă şi apoi au fost poftiţi la negocieri.

Când au ajuns în sala cea mare şi frumoasă pentru sfătuiri, înainte de a se aşeza la masa cea lungă şi verde, contele i-a zâmbit cu înţeles lui Lehaci şi i-a spus, după o înclinare ceremonioasă a corpului:

— *Hic tandem stetimus nobis ubi defuit orbis…*

*

La care cuvinte, Lehaci i-a răspuns îndată, într-o latină perfectă, cu o intonaţie uşor ironică, zâmbind şi el cu înţeles:

* Ne-am oprit, în fine, aici, unde s-a sfârşit pământul.

— In tempore opportuno!... Macte animo!... *

Contele a salutat subtila ripostă a căpitanului oştii ţărăneşti printr-un surâs uşor şi o privire prietenoasă.

Lehaci se dovedi un diplomat iscusit. Împotriva tuturor uzanţelor, el începu negocierile de pace cu sfârşitul. Deprins să plănuiască totul dinainte, el îşi făcuse următoarea socoteală: de la Vatra Dornei la Câmpulung este o depărtare de o poştă şi jumătate. Chiar dacă contele şi suita sa vor pleca în revărsatul zorilor şi vor veni în fuga cailor, tot nu vor putea ajunge decât la amiază, sau chiar la chindie. De aceea, el poruncise să se ia anume măsuri, ce se dovediră osebit de înţelepte. Când contele şi însoţitorii săi, sosiţi, aşa după cum prevăzuse Lehaci, pe la chindie, coborâră din trăsuri, păreau obosiţi şi flamânzi. Din această pricină, ei se arătară osebit de plăcut surprinşi când distinsul căpitan al armiei ţărăneşti îi pofti pe latineşte ca „să accepte încălcarea protocolului şi să înceapă negocierile cu sfârşitul'', adică să înceapă cu ospăţul.

Cum totul era pregătit din vreme, masa verde fu prefăcută pe loc în masă de ospăţ, căci toată lumea primise cu plăcere înţeleaptă propunere a lui Lehaci. Mâncările alese şi gustoase şi vinurile de Cotnari, Hârlâu

* La timpul potrivit!… Curaj!…

şi Nicoreşti „au constituit un admirabil preambul la tratatul de pace“, cum a subliniat contele în cuvântul său, la sfârşitul ospăţului şi începerea negocierilor.

În timpul ospăţului, Lehaci a stat de vorbă îndelung şi în chipul cel mai apropiat cu Bethlen. Într-o latină clasică aleasă, cum era latina folosită în mediile iezuite, mult deasupra stângacei latini medievale, folosită în cancelariile europene şi vorbită de Bethlen, el i-a înfăţişat contelui, pe larg şi în chip mişcător, situaţia nespus de grea a clăcaşilor, răzeşilor, neamişilor şi târgoveţilor moldoveni. El a veştejit cu cuvinte aspre nu numai lăcomia şi lipsa de suflet a boierilor şi a înstrăinatului Moghilă-voievod, ci şi orbirea lor politică, care i-a făcut să lovească în chipul cel mai samavolnic şi nemilos pe câmpulungeni, pe muntenii cari păzesc hotarul ţării. Lucru căruia contele i s-a alăturat în chip deschis, spunând că dacă nobilimea ardeleană şi principele ei s-ar purta într-un chip asemănător cu oamenii ei de margine, cu secuii, ar fi socotiţi de-a dreptul cretini politici sau nebuni. Lehaci a ţinut să sublinieze că deşi este un om de margine şi apără în primul rând cauza oamenilor de margine, a străjerilor câmpulungeni, este, în acelaşi timp, şi om al societăţii umane, şi apără omenia, grav călcată în picioare de către despoţii ţării sale.

Contele îl lăudă pentru căldura cu care apără cauza muntenilor săi şi cauza oamenilor în general şi îl numi *amicus humani generis*, mai-mult probabil pentru a-i ironiza şi potoli zelul său liberal (Bethlen era un conservator convins, deşi era protestant), decât spre a-l lăuda, căci expresia are un sens ambiguu, cu două înţelesuri cari se bat cap în cap. Lehaci pricepu îndată unde ţintea contele, căci deşi putea interpreta epitetul ca „iubitor dc oameni'' îl putea tălmăci, tot aşa de bine, şi ca „prietenul tuturora şi al nimănui'', adică „demagog''. De aceea el răspunse prompt printr-un splendid vers de Virgiliu, care explica mai bine ca orice principiile sale politice precum şi îndârjirea şi devotamentul cu care apăra cauza norodului cel

mult şi obidit; *Non ignara mali, miseris succurrere disco...**

Contele îşi dădu seama că are în faţă nu numai un liberal fanatic, dar şi un baronet scăpătat care s-a alipit ţăranilor şi târgoveţilor, mânat de aceleaşi interese ca şi ei: doborârea marii nobilimi. Acest lucru din urmă îl cam îndepărta de boiernaşul valah, căci era un fenomen politic răspândit pretutindeni în Europa şi primejdios pentru casta sa nobiliară. Cu toate acestea, farmecul personal al acestui tânăr talentat şi instruit şi, în felul lui, generos, îl atrăgeau mai mult decât îi îndepărta deosebirea de vederi politice dintre ei, mai ales că erau cam de aceeaşi vârstă. În afară de asta, ca oştean de meserie, el nu putea să nu preţuiască talentul şi măiestria militară, chiar atunci când le întâlnea dincolo de linia de bătaie, la potrivnic. De aceea, el i-a adus laude din toată inima capului oştii

* Cunoscând eu însumi nefericirea mă pricep să-i ajut pe nefericiţi.

ţărăneşti, numindu-l „strateg talentat'' şi „oştean cu strălucite însuşiri şi cu înalte cunoştinţe de artă militară'', arătându-i fără niciun fel de reţinere preţuirea lui sinceră.

Lehaci i-a răspuns cu cuvinte la fel de măgulitoare, fără să se depărteze prea mult de adevăr, căci Bethlen se dovedise un căpitan de oaste priceput, iar oamenii săi se vădiseră oşteni viteji şi fără teamă de moarte.

Schimbul acesta de cuvinte măgulitoare şi calde, adăugat la primirea prietenească şi ospăţul ales dat în cinstea oaspeţilor, precum şi farmecul personal al lui Lehaci, au creat o atmosferă cu totul prielnică desfăşurării tratativelor de pace. Se putea spune că în clipa când s-a trecut la ele, cauza răsculaţilor era aproape dinainte câştigată.

Bethlen s-a arătat larg şi înţelegător faţă de cererile reprezentanţilor răzvrătiţilor, lucru vrednic de laudă şi firesc pentru acela care avea să devină primul rege protestant al Ungariei şi căpitan de frunte al războiului de treizeci de ani. Lehaci şi Boldur i-au subliniat că ţăranii şi târgoveţii s-au răsculat numai pentru că legea şi dreptatea au fost călcate, în chipul cel mai grosolan şi cu bună ştiinţă, de către marea boierime. Răsculaţii n-ai făcut altceva decât să se repună singuri în drepturi, decât să-şi ia înapoi ceea ce le-a fost smuls prin silă, înşelăciune şi samavolnicie. „Oamenii jefuiţi şi flămânzi nu mai puteau răbda, oricât ar fi ţinut ei la liniştea şi buna rânduială a ţării" a zis Boldur în faţa celor două delegaţii de pace, în timp ce Bethlen încuviinţa din cap şi îngâna: *malesuada fames!... malesuada fames*! *

Toată lumea fiind convinsă de dreptatea răsculaţilor, s-a căzut la învoiala ca primul punct al acordului de pace să prevadă respectarea pe deplin a drepturilor recucerite de răzvrătiţi. Tot ce au luat răsculaţii înapoi de la jecmănitorii lor rămâne bun luat. Într-un răstimp de jumătate an, Divanul, logofeţii domneşti şi vornicii de ţinuturi vor trebui să consfinţească prin diresuri în regulă toate aceste drepturi, întocmind hrisoave şi urice cu pecete domnească, pentru bunurile luate înapoi de către răsculaţi. La acest punct, reprezentanţii părţii nobiliarilor adăugară următoarea prevedere: „împuterniciţii comuni ai domniei şi ai armatei ţărăneşti vor stabili la faţa locului dacă reintrarea în posesia bunurilor s-a făcut pe bună dreptate, şi nu s-au luat şi alte bunuri ce nu aparţinuseră obştiei sau breslei înainte de răscoală", cu care partea câmpulungeană a fost cu totul de accord.

Al doilea punct cuprindea o prevedere pentru care Lehaci şi Boldur s-au bătut vitejeşte ca s-o smulgă: nicio măsură de pedepsire a răsculaţilor din partea domniei, indiferent de faptele săvârşite în timpul răscoalei, adică în grai dregătoresc,

„amnistie generală”. Argumentul hotărâtor la aprobarea acestui punct al acordului de pace

* foamea-i rău sfătuitor!… foamea-i rău sfătuitor!..

a fost prezentat de Boldur într-ur chip cât se poate de simplu şi tot pe atât de convingător: „Răscoalele nu se fac după pravile, aşa că niciun răsculat n-a călcat pravila ţarii!“

A treia prevedere de care Lehaci şi Boldur s-au ţinut cu dinţii şi n-au dat nici c-un farmac înapoi, a fost aceea că armata răsculaţilor nu va fi spartă, sau „demobilizată” cum spuneau reprezentanţii nobililor, decât în parte, după semnarea acordului şi retragerea oştii lui Bethlen. Va rămâne un trup de oaste de cinci mii de oameni, care nu va fi spart şi împrăştiat decât după o jumătate an, când se vor sfârsi trebile de consfinţire prin hrisoave şi urice a drepturilor câştigate de răsculaţi.

În fine, ultima prevedere a tratatului era aceea că el nu va fi bun dacă nu va fi contrasemnat şi de domnul ţării, şi de Divan şi întărit cu pecetea sa cea mare, prevedere pentru care de asemenea Lehaci şi Boldur se bătuseră ca leii.

Aşa stând lucrurile, căpeteniile celor două oşti au semnat textul înţelegerii scris pe pergament, în două exemplare, în limba latină, şi l-au înmânti lui Csomortany şi aghiotantului lui Bethlen, cari au plecat îndată la Iaşi, pentru a fi contrasemnat de Vodă şi de Divan. S-a stabilit că după o săptămână, cele două delegaţii să se întâlnească din nou, pentru a pune peceţile celor două oşti pe cele două exemplare ale tratatului de pace, după ce va fi fost adus de la Iaşi, aceasta fiind cea din urmă formalitate pentru încheierea definitivă a păcii.

Peste şapte zile în cap, adică la 4 iulie 1606, cele două delegaţii de pace s-au reîntâlnit în cortul cel mare al lui Gabriel Bethlen. Contele i-a primit pe

Lehaci şi Boldur şi pe însoţitorii lor, cu mare cinste şi s-a purtat cu ei domneşte. Csomortany şi aghiotantul lui Bethlen se reîntorseseră de la Iaşi cu o zi întârziere, dar aduseseră textul înţelegerii contrasemnat şi pecetluit de Ieremia- vodă şi dregătorii săi. Întârziaseră o zi, pentru că se petrecuse un lucru trist pentru Csomortany şi vesel pentru Lehaci şi Boldur: Ieremia Moghilă-vodă murise răpus de un atac de apoplexie, a doua zi după contrasemnarea şi pecetluirea acordului de pace. La curtea din Iaşi se spunea că atacul s-a datorat căldurii prea mari din ziua aceea şi faptului că Vodă era prea gras. La Vatra Dornei însă, toţi şi-au dat seama că pe Moghilă l-a lovit damblaua şi apoi moartea, din pricină că a fost silit să se plece în faţa izbânzii răsculaţilor şi pentru că a fost adânc umilit de reprezentanţii nobilimii din Ardeal, cari l-au silit să semneze un tratat ruşinos, după ce l-au ameninţat că ei se vor retrage şi-l vor lăsa pe mâna răsculaţilor.

După ce s-a făcut şi ultima formalitate de semnare a păcii, a urmat un mare ospăţ, la fel de bogat ca şi cel din Câmpulung, la care foştii adversari au chefuit şi s-au veselit împreună, ca nişte prieteni buni.

Pepelea, care făcea şi el parte din delegaţia câmpulungeană de pace, s-a întrecut pe sine. Mai mult ca oricând el a făcut să clocotească valea şi pădurea în care se afla cortul căpitanului lăncierilor nobilimii de valurile şi cascadele de râs pe care le dezlănţuiau năzbâtiile, glumele şi povestirile sale şugubeţe, spuse într-o ungurească pe cât de pocită şi de caraghioasă, pe atât de hâtră şi de hazlie. Când contele l-a întrebat de la cine a învăţat el acea „ungurească“, el a răspuns că o ştie de la un bun prieten al său, tot aşa de pidosnic şi năzdrăvan ca şi el,… „unul pre nume… Ludas Matty“, căpeteniile părţii nobiliare erau cât p-aci să-şi sfarme pântecele din pricina hohotelor de râs în cari au izbucnit.

La plecarea spre casă, Lehaci s-a înclinat plin de cuviinţă în faţa lui Bethlen şi i-a spus zâmbindu-i prieteneşte:

— *Acta est fabula*!…*

La care cuvinte, contele i-a răspuns, după ce i-a strâns călduros mâna omului care îi nimicise floarea regimentelor sale de lăacieri nobili, cu vestitele cuvinte ale lui Eneas; *Forsan et haec olim meminisse juvabit*… **

Apoi s-au îmbrăţişat şi s-au despărţit ca doi prieteni buni

Ce ciudate sunt regulile cavalerismului!…

* Spectacolul s-a terminat!…

** Poate că într-o zi, chiar şi aceste amintiri vor avea farmec pentru noi.